

Riksdagens protokoll

1976/77:135

18 maj 1977

Debatter m. m.

Onsdagen den 18 maj

Höjning av mervärdeskatten, m. m.	3
Svar på frågor:	
1976/77:379 av herr Nyquist (s) om fortsatt drift vid Nitro Nobel AB:s dynamitfabrik i Grängesberg.	82
1976/77:440 av fru Leijon (s) om ändring av jämställdhetsbi- draget.	85
1976/77:441 av fru Leijon (s) om åtgärder mot arbetslösheten bland ungdom och invandrarkvinnor.	88
1976/77:427 av fru Andersson i Hultsfred (m) om en bro vid Bjursund i Kalmar län.	92
1976/77:435 av herr Lorentzon i Kramfors (vpk) om säkerheten vid viss fraktfart med pråmar.	94
1976/77:402 av herr Karlsson i Motala (s) om arbetslivsorien- tering för lärare.	96
1976/77:422 av fru Bernström (fp) om rätt för gymnasieelev att överklaga rektors beslut om ledighet från skolan.	98
1976/77:426 av fru Lantz (vpk) om en betygsfri skola.	100
1976/77:448 av fru Dahl (s) om åtgärder mot avvísning av sven- ska medborgare som önskar besöka Polen.	103
1976/77:455 av herr Lindblad (fp) om åtgärder för befrielse från dubbelt medborgarskap för svenska medborgare av baltiskt ursprung.	105
1976/77:339 av herr Börjesson i Falköping (c) om ökad infor- mation till pensionärer beträffande preliminärskatteavdrag.	107
1976/77:398 av herr Pettersson i Lund (s) om åtgärder för att komma till rätta med vissa valuta- och skatteflyktsproblem.	109
1976/77:412 av herr Torwald (c) om åtgärder för ökad konkur- rens mellan möbeltransportföretag.	112
1976/77:428 av herr Svartberg (s) om åtgärder för att försvåra åtkomsten av rökhandgranater.	115
1976/77:423 av fru Bernström (fp) om antagningen till Dra- matiska institutets TV-fotograflinje.	117

Svar på interpellation

1976/77:137 av herr Gillström (s) om ökat stöd åt specialundervisning av handikappade i u-länder.....	118
Meddelande om frågor:	
1976/77:468 av fröken Engman (s) om åtgärder mot den ekonomiska brottsligheten.....	123
1976/77:469 av herr Westberg i Hofors (s) om kostnaderna för indragning av telefon i fritidshus	123
1976/77:470 av herr Green (s) om åtgärder för att skydda arbetskraften vid vissa farliga arbeten	124
1976/77:471 av herr Nordin (c) om ett bättre redovisningssystem för skatter och avgifter.....	124
1976/77:472 av herr Ångström (fp) om handläggningen vid planverket av ärenden om typgodkännande av produkter....	124

Samtliga avgjorda ärenden**Onsdagen den 18 maj***Skatteutskottets betänkande*

1976/77:48 om höjning av mervärdesskatten, m. m.....	3
--	---

Kulturutskottets betänkande

1976/77:46 om stöd till Åreprojektet.....	82
---	----

Onsdagen den
18 maj 1977

Onsdagen den 18 maj

Kl. 10.00

*Höjning av
mervärdeskatten,
m. m.*

§ 1 Justerades protokollet för den 10 innevarande månad.

§ 2 Föredrogs och hänvisades

Proposition

1976/77:155 till näringsutskottet

§ 3 Fördrogs och hänvisades

Motion

1976/77:1647 till skatteutskottet

§ 4 Höjning av mervärdeskatten, m. m.

Föredrogs skatteutskottets betänkande 1976/77:48 med anledning av propositionen 1976/77:144 om höjning av mervärdeskatten, m. m. jämte motioner.

Regeringen (budgetdepartementet) hade i propositionen 1976/77:144 föreslagit att riksdagen skulle anta vid propositionen fogade förslag till

1. lag om ändring i lagen (1968:430) om mervärdeskatt,
2. lag om investeringsavgift för vissa byggnadsarbeten,
3. lag om ändring i skattebrottslagen (1971:69).

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”I propositionen föreslås att mervärdeskatten höjs från 15 % till 17,1 % den 1 juni 1977.

Vidare föreslås att en investeringsavgift om 15 % införs på vissa s. k. oprioriterade byggnadsarbeten som påbörjas under tiden den 15 maj 1977–den 30 juni 1978. Avgift skall betalas även för arbeten som har påbörjats under tiden den 19 april–den 14 maj 1977, om igångsättningen har skett utan tillstånd. Regeringen föreslås kunna föreskriva att arbeten inom vissa regioner befrias från avgift, om läget på arbetsmarknaden motiverar det.”

I detta sammanhang hade behandlats de med anledning av propositionen väckta motionerna

1976/77:1613 av herr Palme m. fl. (s), vari såvitt nu var i fråga under punkterna 1–3 hemställts att riksdagen skulle

1. avslå den i propositionen 1976/77:144 föreslagna ändringen i lagen (1968:430) om mervärdeskatt,

Onsdagen den
18 maj 1977

*Höjning av
mervärdeskatten,
m. m.*

2. avslå den i propositionen 1976/77:144 föreslagna lagen om investeringsavgift för vissa byggnadsarbeten.

3. avslå den i propositionen 1976/77:144 föreslagna ändringen i skattebrottslagen (1971:69),

1976/77:1614 av herrar Wachtmeister i Staffanstorp (m) och Rydén (m),

1976/77:1615 av herrar Hagel (–) och Lövenborg (–), vari hemställts

1. att riksdagen skulle avslå regeringens proposition 1976/77:144,

2. att riksdagen hos regeringen begärde utredning och förslag till nytt demokratiskt skattesystem där momsen slopades och vars grundval var beskattning av produktionen i stället för konsumtionen,

3. att riksdagen uttalade sig för en förlängning av prisstoppet till att gälla under kommande avtalsperiod,

4. att riksdagen uttalade sig för generell förbud för svenska företags investeringar utomlands,

1976/77:1616 av herrar Hallenius (c) och Andersson i Edsbro (c),

1976/77:1617 av herr Henrikson m. fl. (s), vari hemställts

1. att riksdagen skulle avslå propositionen 1976/77:144,

2. att riksdagen – om yrkandet under 1 icke bifölls – skulle anta det vid propositionen 1976/77:144 fogade förslaget till lag om investeringsavgift för vissa byggnadsarbeten endast med den ändringen att 2 § första stycket punkten 3 skulle erhålla av motionärerna föreslagen lydelse, innebärande att från avgiftsplikt skulle undantas byggnadsarbete, för vilket stöd utgick enligt kungörelsen (1973:400) om statligt stöd till allmänna samlingslokaler,

1976/77:1618 av herr Werner m. fl. (vpk), vari hemställts att riksdagen beslutade avslå förslaget i propositionen 1976/77:144 om höjd mervärdeskatt,

1976/77:1619 av herr Åkerfeldt (c), vari hemställts att riksdagen skulle anta förslaget i propositionen 1976/77:144 om lag om investeringsavgift med den ändringen att avgift ej skulle utgå för byggnadsarbete som kunde stödjas enligt reglerna i kungörelsen 1973:400 om statligt stöd till allmänna samlingslokaler, samt

1976/77:1620 av herrar Svensson i Skåra (m) och Komstedt (m), vari hemställts att riksdagen beslutade att detaljhandelns momsredovisning med ändring av vad som föreslagits i propositionen 1976/77:144 fick ske enligt följande:

1. den 5 augusti 1977 för endast månaden maj 1977,

2. den 5 oktober 1977 för månaderna juni, juli och augusti 1977.

Utskottet hemställde

1. beträffande höjning av mervärdeskatten att riksdagen med avslag

på motionerna 1976/77:1613 yrkandet 1, 1615 yrkandet 1 i denna del, 1617 yrkandet 1 i denna del och 1618 skulle bifalla propositionen i denna del,

2. beträffande ikraftträdandebestämmelserna till mervärdeskattehöjningen att riksdagen med anledning av motionen 1976/77:1620 skulle anta propositionen i denna del med de ändringar av ikraftträdandebestämmelserna som utskottet förordat, innebärande att deklaration för redovisningsperiod, som utlöpste den 30 juni 1977, skulle få lämnas senast den 15 augusti 1977,

3. beträffande införande av investeringsavgift för vissa byggnadsarbeten att riksdagen med avslag på motionerna 1976/77:1613 yrkandet 2, 1615 yrkandet 1 i denna del och 1617 yrkandet 1 i denna del skulle bifalla propositionen i denna del,

4. beträffande undantag från avgiftsplikt för investeringsavgift att riksdagen med bifall till motionerna 1976/77:1617 yrkandet 2 och 1619 skulle anta propositionen i denna del med den ändring av 2 § som utskottet förordat,

5. beträffande dispens från investeringsavgift att riksdagen skulle avslå motionerna 1976/77:1614 och 1616 i den mån de inte kunde anses tillgodosedda genom vad utskottet anför,

6. beträffande ikraftträdandet av lagen om investeringsavgift för vissa byggnadsarbeten att riksdagen skulle anta propositionen i denna del med de ändringar av 1 § och ikraftträdandebestämmelserna som utskottet förordat, innebärande att den nya lagstiftningen skulle tillämpas på byggnadsarbete som igångsattes den 23 maj 1977 eller senare och att byggnadsarbete, som påbörjats utan byggnadstillstånd under tiden den 19 april—den 22 maj 1977, skulle anses igångsatt den 23 maj 1977,

7. beträffande skattebrottslagen att riksdagen med avslag på motionerna 1976/77:1613 yrkandet 3, 1615 yrkandet 1 i denna del och 1617 yrkandet 1 i denna del skulle bifalla propositionen i denna del,

8. beträffande nytt skattesystem att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1615 yrkandet 2,

9. beträffande prisstopp att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1615 yrkandet 3,

10. beträffande utlandsinvesteringarna att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1615 yrkandet 4,

11. beträffande författningsförslagen att riksdagen till följd av vad ovan hemställts skulle anta de vid propositionen fogade förslagen till

1. lag om ändring i lagen (1968:430) om mervärdeskatt med den ändringen att ikraftträdandebestämmelserna skulle erhålla av utskottet föreslagen lydelse,

2. lag om investeringsavgift för vissa byggnadsarbeten med de ändringar att

dels 1 och 2 §§ skulle erhålla av utskottet föreslagen lydelse,

dels ikraftträdandebestämmelserna skulle erhålla av utskottet föreslagen lydelse,

3. lag om ändring i skattebrottslagen (1971:69).

Nr 135

Onsdagen den
18 maj 1977

*Höjning av
mervärdeskatten,
m. m.*

Onsdagen den
18 maj 1977

*Höjning av
mervärdeskatten,
m. m.*

Reservation hade avgivits av herrar Wärnberg, Kristenson, Johansson i Jönköping och Westberg i Hofors, fru Normark samt herrar Boström och Forslund (samtliga s) som ansett att utskottet bort hemställa

1. beträffande höjning av mervärdeskatten att riksdagen med avslag på motionen 1976/77:1620 och med bifall till motionerna 1976/77:1613 yrkandet 1, 1615 yrkandet 1 i denna del, 1617 yrkandet 1 i denna del och 1618 skulle avslå propositionen i denna del,

2. beträffande införande av investeringsavgift för vissa byggnadsarbeten att riksdagen med avslag på motionerna 1976/77:1614, 1616, 1617 yrkandet 2 och 1619 samt med bifall till motionerna 1976/77:1613 yrkandet 2, 1615 yrkandet 1 i denna del och 1617 yrkandet 1 i denna del skulle avslå propositionen i denna del,

3. beträffande skattebrottslagen att riksdagen med bifall till motionerna 1976/77:1613 yrkandet 3, 1615 yrkandet 1 i denna del och 1617 yrkandet 1 i denna del skulle avslå propositionen i denna del,

4. beträffande nytt skattesystem att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1615 yrkandet 2,

5. beträffande prisstopp att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1615 yrkandet 3,

6. beträffande utlandsinvesteringarna att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1615 yrkandet 4.

Till betänkandet hade fogats ett särskilt yttrande av herrar Wärnberg, Kristenson, Johansson i Jönköping och Westberg i Hofors, fru Normark samt herrar Boström och Forslund (samtliga s).

Herr WÄRNBERG (s):

Herr talman! Riksdagen står nu inför behandlingen av propositionen 144 till innevarande riksmöte, en proposition som betyder en total omläggning av regeringens ekonomiska politik. Sällan har väl en omläggning, skall vi säga ett uppvaknande, skett så hastigt och så yrvaket som i detta fall. Uppvaknandet gäller naturligtvis inte bara regeringen utan också de borgerliga innan de kom i regeringsställning.

Låt mig bara erinra om att under hela den tid vi hade jämviktsriksdag krävde de borgerliga ändringar i den ekonomiska politiken och då alltid åt samma håll. Man menade att staten borde föra en mera expansiv politik. Staten skulle ge medborgarna bättre service samtidigt som man ville sänka skatterna. De lottdragningar som förekom i riksdagen gick genomgående åt samma håll. Vi minns särskilt överbuden under 1976.

I valrörelsen 1976 fanns det ingen hejd på de löften som utställdes om lägre skatter och bättre förmåner. Man kan säga att de borgerliga övertog vpk:s slogan, men på ett annat sätt. Vpk hade sagt lönerna upp, priserna ner, men de borgerliga sade i stället förmånerna upp, skatterna ner. De har envist tjatat om detta, så envist att de började tro på det trolleritrick som de i många år rekommenderat. Man har anledning att tro detta, därför att regeringen omedelbart efter makttillträdet började

lansera sina teorier. Jag syftar då främst på det skatteförslag som framlades av regeringen och som antogs av riksdagsmajoriteten. Man slog sönder skatteöverenskommelsen som den gamla regeringen hade med LO och TCO, på så sätt att de som hade de bästa inkomsterna fick 400 kr. i extra skattelättnad. Man ansåg inte att staten behövde någon kompensation för detta. Inte heller ansåg man att det behövdes någon kompensation för de 3 miljarder som man avstod från. Man tog bara ut 1,5 % i arbetsgivaravgift i stället för de 3 % som den socialdemokratiska regeringen kommit överens med LO och TCO om. På den tiden var man karsk i den borgerliga regeringen och menade att man inte behövde dessa 3 miljarder. Inflationen skulle sköta om det hela, och jag förmodar att man också skulle ha hjälp av det trolleritrick som jag tidigare talat om och som i korthet kan uttryckas på följande sätt: Om man bara sänker skatterna och för en företagsvänlig politik, kommer företag och skattebetalare att bli så glada och arbeta så mycket mera att produktionen och inkomsterna ökar automatiskt med påföljd att skatterna flyter in ändå.

Lätsinnigheten fortsatte i höstas när man genomförde stora och helt omotiverade lättnader i företagsbeskattningen, som medförde nya gluggar på hundratals miljoner i statens finanser. Jag syftar då främst på ändringarna i beskattningen av familjeinkomster hos företagare och ökningen av det fria beloppet för arbetsgivaravgift hos egenföretagare. Men det finns också andra saker att peka på.

Inte ens det skrämmande underskottet i det budgetförslag som regeringen lade fram i januari 1977 eller den förutspådda svenska upplåningen utomlands, som skulle slå alla rekord i landets moderna historia, avskräckte regeringen. Den slogan som jag förut nämnt, förmånerna upp – skatterna ner, dög fortfarande. Man fortsatte oförtrutet vidare.

Jag skall här inte ta upp de särskilda förmåner som man beviljat åt alla möjliga håll, framför allt näringslivet. Det kommer säkerligen andra talare att göra efter mig. Låt mig för min del bara uppehålla mig vid en stor sak på skatteområdet.

I mars beslöt man föreslå att det särskilda investeringsavdraget på 25 % eller, om inte detta gick att utnyttja därför att företaget inte hade att betala någon skatt, det 10-procentiga bidraget skulle få utnyttjas fortsättningsvis till årets slut. Detta kommer med stor sannolikhet, nästan med säkerhet, att innebära att statskassan går miste om belopp på inte bara hundratals miljoner utan t. o. m. miljarder kronor, utan att någon påvisbar trolig positiv effekt kan redovisas. Investeringsavdrag eller -bidrag kan bara användas när syftet är att tillfälligt flytta investeringar, men om man använder det verktyget så långdraget som den borgerliga regeringen nu gör – och det sker med riksdagsmajoritetens godkännande – så kommer dessa förmåner bara att inkalkyleras i investeringskostnaden, och det är enligt min uppfattning vad som nu har skett. Investeringar som med all sannolikhet ändå skulle ha utförts har nu blivit billigare, samtidigt som risker kvarstår att investeringsviljan kanske längre fram

Nr 135

Onsdagen den
18 maj 1977

*Höjning av
mervärdesskatten.
m. m.*

Onsdagen den
18 maj 1977

*Höjning av
mervärdeskatten,
m. m.*

kan upphöra, om inte bidrag står till förfogande eller om ett markant konjunkturuppsving sker. Redan nu redovisar regeringen för övrigt minskningar i investeringsviljan, trots att dessa förmåner utgår. Under alla omständigheter kvarstår de skatteorättvisor som skapats, och något bidrag till förbättring av vår utrikesbalans har dessa orättvisor inte lett till, snarare tvärtom.

I detta sammanhang där det handlar om miljardbelopp kan det naturligtvis förefalla futtigt att tala om det fåtal miljoner som landets skogsägare som eldar med eget bränsle har tillerkänts, men det är i miniatyr ändå en avspeglning av vad som hållit på att ske under de månader den borgerliga regeringen suttit vid makten: skattesänkningarna skall ges till vissa grupper och till dem som minst behöver dem, och skattesänkningarna behöver inte kompenseras. Sedan uppvaknandet har skett – och vi har sett de besparingsaktioner som pågår – är det dock betydligt mindre poster än vad det fria vedbränslet framtog stat och kommun som är intressanta.

Vad har jag då för underlag för mitt inledande påstående att ett uppvaknande väl sällan har skett så hastigt och så yrvaket som i detta fall? Jo, inget speciellt hade ju skett i samhället från början av mars, då regeringens ekonomiska lättsinne var lika frejdigt, och fram till början av april då bromsarna plötsligt skulle hårt slås till. Det som skedde i samhällsekonomin i början av april, då den aktuella propositionen framlades, var ju bara en fortsättning på utvecklingen under hela året som inte kunde ha varit främmande för regeringen. Underskottet i utrikeshandeln ökade, inflationen hade rekordtakt, valutaserven kunde upprätthållas endast tack vare utländska lån och det stora underskottet i budgeten var ju förutsett. De olika delarna av den socialdemokratiska skuggbudgeten – låt mig använda det ordet – avslogs undan för undan med glatt mod av den borgerliga majoriteten, med det underförstådda motivet att några inkomstförstärkningar inte behövdes.

Så lämnade då regeringen propositionen 144 med panikbromsning, innehållande förslag till höjning av mervärdeskatten som på helt år innebär en skattehöjning med 4 miljarder kronor samtidigt som förslag lades fram om en investeringsavgift om 15 % på s. k. oprioriterade byggen.

Samma regering som någon månad tidigare menade att inga inkomstförstärkningar behövdes höjer nu skatterna med 4 miljarder kronor. Man kan förstå att det kan vara svårt för en del riksdagsledamöter att hänga med i svängarna, men man kan ännu lättare förstå de väljare som i dag känner sig totalt förvirrade, nämligen de som trodde på partiledarnas ord att det går att sänka skatterna bara viljan finns.

Jag tycker att det är passande om jag kallar det yrvaket när regeringen föreslår sina riksdagsledamöter att rösta annorlunda än vad de gjorde för några veckor sedan. Jag tycker att det är yrvaket när regeringen nu föreslår att byggen skall senareläggas, trots att den för kort tid sedan föreslog att byggen skulle tidigareläggas.

Omkastningen har skett så tvärt att man inte hunnit kontrollera, om

resultatet blir att ett och samma bygge får stimulansbidrag eller avdrag vid beskattningen för viss del medan det på andra delar läggs en investeringsavgift för att förhindra en igångsättning. Det är inte lätt att veta om detta är exempel på den mänskliga faktorns bristfällighet i ett brådskande och ryckigt läge, eller om det möjligen kan vara ett utslag av den beryktade kompromissviljan i regeringen. Några vill stoppa, andra vill spåda på.

Från utskottets synpunkt har – som jag sett det – handläggningen av denna fråga varit helt otillfredsställande. Vi fick en proposition med begäran om förkortad motionstid, där i inledningen omtalades att regeringens syn på konjunkturutvecklingen och den ekonomiska politikens uppläggning skulle presenteras i kompletteringspropositionen, som inte skulle avlämnas till riksdagen förrän efter motionstidens utgång. Det har alltså varit helt omöjligt för oppositionen att avlämna några alternativa förslag till propositionen 144, om man velat göra detta med utgångspunkt i regeringens redovisning för konjunkturläget och därav följande bedömningar. Mot denna bakgrund har därför ingen fullständig behandling kunnat ske av några alternativ, även om man i sak slutit upp bakom tanken på att viss åtstramning varit behövlig i samhällsekonomin.

Oaktat ansträngningar i utskottet att i tid bli färdiga enligt den tidtabell som regeringen planerat har detta icke lyckats. Ikraftträdandet blir således förskjutet en vecka utöver vad som föreslagits i propositionen i fråga om investeringsavgiften för oprioriterade byggnadsarbeten. Ett uppskov med ytterligare två veckor hade haft ringa betydelse för denna del av propositionen. Ett uppskov med två veckor för mervärdeskattehöjningens genomförande hade givetvis betytt något mera, men med hänsyn till regeringens lättsinniga ekonomiska politik tidigare hade också detta varit överkomligt, tycker jag.

Det ligger därför nära till hands att tro att andra förhållanden varit det verkliga skälet till den märkliga handläggning som nu håller på att ske. Det naturliga hade givetvis varit att den ekonomiska politiken behandlats vid samma tillfälle, då alla förutsättningar varit kända, och inte som nu med 14 dagars mellanrum.

Så till dagens sakfråga. Socialdemokraterna yrkar avslag såväl på höjningen av mervärdeskatten som på förslaget om införande av en investeringsavgift på oprioriterade byggen. Anledningen härtill är inte att vi utesluter propositionens motivering att en åtstramning kan behövas. Anledningen är i stället att reservanterna anser att regeringen valt fel väg för att åstadkomma denna åtstramning.

Först genomför man stora skattesänkningar för höginkomsttagare, för vissa företagargrupper och företag, men man avvisar samtidigt alla besparingsåtgärder och inkomstkompensationer under motivering att de är obehövliga. Regeringen aviserar t. o. m. framöver indexreglering av skattesystemet och andra stora utgifter, för försvaret bl. a.

Därefter – för att klara dessa saker – föreslås en höjning av den allmänna mervärdeskatten, som slår betydligt hårdare på de grupper som är svaga,

Onsdagen den
18 maj 1977

*Höjning av
mervärdeskatten,
m. m.*

de som måste konsumera hela inkomsten, än på de grupper som hittills fått det största skattestödet av regeringen och riksdagsmajoriteten. Om riksdagen följt de socialdemokratiska förslagen hade dagens proposition varit onödig. Detta i sin tur skulle ha inneburit lägre inflationstakt och en jämnare sysselsättning varjämte givetvis fördelningen av samhällets bördor hade blivit rättvisare.

I fråga om investeringsavgiften betyder den ryckighet som här förs att planeringen slås sönder, att allt därför blir dyrare – alltså inte bara på grund av inflationen – och att risk för sysselsättningen kommer att föreligga framöver. Några, kanske t. o. m. många, kommer att bygga med den femtonprocentiga avgiften och därmed ytterligare fördyra byggen-skapen. Det medges att den Bohmanska inflationspolitiken slagit värst ut på byggnadsområdet, men enligt vår mening finns det andra medel att råda bot på detta än att ena dagen påskynda statliga byggen och ge investeringslättnader och andra dagen uppskjuta statliga byggnader och införa investeringshämningar. En väg har exempelvis anvisats i den socialdemokratiska motionen, nämligen prisstopp på byggnadsvaror, men det finns också andra vägar.

Det är självklart att oppositionen kunde ha återuppväckt alla sina motioner från den allmänna motionstiden som alternativ till regeringens nu avgivna förslag, men socialdemokraterna har inte valt den linjen. Dels därför att avtalsläget nu är ett annat än då arbetstagarorganisationerna lovade att ta hänsyn till en treprocentig arbetsgivaravgift vid förhandlingarna, dels därför att man inte kände till konjunkturbedömningen när motionstiden gick ut och följaktligen inte heller visste hur stor åtstramningen borde vara.

Det kan givetvis heller inte vara oppositionens uppgift att vid varje tillfälle ha ett nytt alternativ till hands för att följa med i de olika turerna som dagens regering så ofta byter färdriktning på.

Detta oaktat kommer socialdemokraterna att ha ett färdigt alternativ till förslagen i proposition 144, om, som vi hoppas, riksdagen avslår förslaget om höjd mervärdeskatt och särskild investeringsavgift för oprioriterade byggnadsarbeten. Dessa förslag från socialdemokraterna kommer i så fall att läggas i en motion som behandlas samtidigt som kompletteringspropositionen.

Skulle riksdagen besluta anta förslaget i propositionen 144 – och det är väl realistiskt att tro att så blir fallet – måste alternativen i den socialdemokratiska motionen bli något annorlunda. Man kan knappast genomföra en höjd mervärdeskatt den 1 juni för att sedan kräva att den skall sänkas en vecka senare. Någon tid måste även mindre lyckade regler vara i kraft, om de hunnit att börja tillämpas.

Socialdemokraterna har alltså ansträngt sig att lägga fram alternativa förslag, även om den sista uppläggningsen föranlett oss att knorra över en orimlig ordning.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen vid utskottets betänkande. Om riksdagen bifaller utskottets hemställan delar reservan-

terna uppfattningen att även allmänna samlingslokaler som uppförs med statligt stöd skall befrias från investeringsavgift. Vi kommer att rösta för detta.

Herr BERNDTSON (vpk):

Herr talman! Det går att sänka skatten om viljan finns, brukade moderatledaren herr Bohman med stor envishet upprepa i valrörelsen. Han borde dock ha tillagt att det också går att höja skatten om viljan finns. Den borgerliga regeringen, där moderaterna har ett betydande inflytande över den ekonomiska politiken, visar nämligen att man inte drar sig för att höja skatten när det passar, därtill att genomföra skattehöjningar som är särskilt kännbara för lönarbetarna, pensionärerna och andra som redan har ett besvärligt läge.

Den skattepolitiska inriktning som gällt under flera år och som in-
neburit att en ökad del av skattebördan lagts på lönarbetarna har under den borgerliga regeringen förstärkts på ett oroväckande sätt. Man gick högre upp i inkomstlägena i fråga om förändring av statsskatten, med följd att inkomsttagare som knappast behöver skattesänkningar fick lägre statsskatt. Man driver en linje om inflationsskydd av skatteskalorna som gynnar de högre inkomsttagarna. Man förvärrar den ekonomiska situationen för kommuner och landsting, med stigande kommunalskatter – som främst drabbar låginkomsttagarna – och försämrade service som följd. Den nu föreslagna höjningen av mervärdesskatten hör till vad som brukar kallas ekonomiskt åtstramningspaket och vars innehåll har det kännetecknet att den arbetande befolkningen drabbas hårdast.

Som ett led i en nödvändig åtstramning av vår inhemska förbrukning och i syfte att börja minska underskotten i de utrikes betalningarna är det nödvändigt att mervärdesskatten höjs, heter det i regeringens proposition. Men nog måste det te sig främmande för de stora löntagargrupper som redan vet att avtalsrörelsen innebär reallönesänkningar att tvingas till ytterligare standardsänkningar genom momshöjningen. Inte en nödvändig åtstramning av förbrukningen utan mera hur man skall klara de livsnödvändiga utgifterna framstår som problemet för stora grupper med låga inkomster i vårt land.

Momsen har den fördelen att den belastar konsumtionen av inhemska och importerade varor på ett likvärdigt sätt, skriver regeringen i sin proposition. Men momsens har också den nackdelen att den belastar konsumtionen lika hårt utan hänsyn till ekonomisk bärkraft hos den som skall köpa varorna. Den verkar orättvist. Men det förtiger man.

Regeringens förslag att höja mervärdesskatten är fördelningspolitiskt reaktionärt. Det urholkar ytterligare de arbetandes reallöner, utöver vad som redan skett genom prisstegringar och vad som kan väntas bli en följd av SAF:s negativa hållning i avtalsrörelsen. Höjningen av mervärdesskatten drabbar särskilt hårt pensionärer, barnfamiljer och låginkomsttagare. Detta är sanningen. Det blir de minst bärkraftiga som får svara för åtstramningen av den inhemska förbrukningen och minskning-

Nr 135

Onsdagen den
18 maj 1977

*Höjning av
mervärdesskatten,
m. m.*

Onsdagen den
18 maj 1977

*Höjning av
mervärdeskatten,
m. m.*

en av underskotten i utrikesbetalningarna, som anförs som motiv för höjningen av momsen.

Vänsterpartiet kommunisterna har därför yrkat avslag på förslaget om höjd mervärdeskatt. Det förhållandet att regeringen bryter loss vissa viktiga delar av den ekonomiska politiken från deras sammanhang, så som har skett i proposition nr 144, är tecken på desperation, och förslagen är illa genomtänkta. Detta gäller främst momshöjningen men präglar även propositionen i övrigt, och jag vill därför yrka avslag på propositionen i samtliga delar.

Att godkänna den föreslagna momshöjningen skulle innebära ytterligare ett steg på vägen till att lasta över skattebördorna på lönarbetarna och förstärka orättvisorna i skattepolitiken. Om väljarna plockar fram de nuvarande regeringspartiernas valprogram med löften om skattesänkningar och jämför dessa med den skattepolitik regeringen för, skall de snart finna att även på detta område sviks vallöftena.

Vänsterpartiet kommunisterna förfäktar meningen att en genomgripande skattereform är nödvändig för att utjämna inkomst- och förmögenhetsskillnaderna.

Vi bekämpar de höga indirekta skatterna och har som en konkret åtgärd länge krävt slopande av momsen på maten. Vi hävdar att staten måste överta kostnaderna för viktiga delar av kommunernas och landstingens verksamhet och att dessa måste befrias från allmän arbetsgivaravgift. Därigenom kan man göra slut på kommunalskattehöjningarna, som varit så kännbara för låg- och medelinkomsttagarna. Vi företräder också uppfattningen att en progressiv statskommunal enhetsskatt bör införas.

Vi menar att progressionen i skattesystemet inte får försvagas utan tvärtom bör skärpas genom åtgärder som gör att höga inkomster, kapitalvinster och stora förmögenheter till fullo beskattas. Avdragssystemet, som nu gynnar höga inkomster och missgynnar låga, måste ändras.

Beskattningen av bolagens vinster måste skärpas och göras progressiv. Ett system med produktionsskatter baserade på företagets omsättning samt råvaru- och energiförbrukning, och inte som nuvarande arbetsgivaravgifter uttagna enbart i förhållande till löneutgifterna, bör provas. Skatteflykt och skattefusk måste hårt bekämpas.

Skatteutskottets betänkande nr 48 är ett märkligt dokument i den meningen att man helt vägrar diskutera de fördelningspolitiska effekterna av momshöjningen som påtalats i motionerna. Utskottet nöjer sig med att instämma i budgetministerns uppfattning att en höjning av mervärdeskatten inte är mer ogynnsam från fördelningspolitisk synpunkt än en höjning av arbetsgivaravgiften skulle vara för att åstadkomma en politisk åtstramning. För att få dessa grumliga tankar något förtydligade vill jag till utskottsmajoritetens talesman direkt ställa frågan: Förnekar utskottsmajoriteten att en höjning av mervärdeskatten, som fördyrar konsumtionen, blir särskilt kännbar för låginkomsttagarna och därmed har ogynnsamma fördelningspolitiska effekter?

De indirekta skatterna har av arbetarrörelsen alltid betraktats som djupt

orättvisa. De fördyrar den livsnödvändiga konsumtionen. De drabbar därigenom hårdast de ekonomiskt svagaste. Det är utifrån dessa fakta som vpk intensivt drivit kravet på slopad matmoms. Vi finner det orimligt att för livsuppehållet nödvändiga förnödenheter skall utgöra skatteobjekt. Även prisstegringarna har blivit skatteobjekt. På de kraftigt stigande priserna har momsen lagts som en extra börda. Nu vill regeringen alltså höja momsen och lägga ytterligare bördor på de minst bärkraftiga i samhället. Detta är en politik som står i strid med strävandena att skapa en demokratisk skattepolitik. Därför säger vi nej till regeringens förslag om momshöjning liksom till de övriga förslagen i propositionen 144. Vi bekämpar denna reaktionära skattepolitik.

Herr Wårnberg gjorde sig nyss i talarstolen skyldig till en häpnadsväckande sammanblandning av vpk:s och de borgerligas ståndpunkter. Han bör veta att våra utgångspunkter är helt olika och att vi företräder vitt skilda intressen i den ekonomiska politiken.

Vi slåss och kommer att slåss för en skattepolitik, vars grundlinje är minskade skattebördor för lönarbetarna, barnfamiljerna och pensionärerna, samt ökade skatter för stora förmögenheter, bolagsvinster och spekulationsvinster, en politik som angriper skattefusk och skatteflykt, en politik som innebär en omfördelning av skattebördorna till de arbetandes förmån på kapitalets bekostnad. Detta är en demokratisk skattepolitik. Detta är alternativet till regeringens fördelningspolitiskt reaktionära linje.

Den reservation som fogats till skatteutskottets betänkande biträder i punkt 1 vårt krav om att riksdagen avslår förslaget om höjd mervärdeskatt. Särskilt yrkande om bifall till motionen 1618 är därför inte nödvändigt, utan jag kan, herr talman, yrka bifall till reservationen i de delar den berör propositionens förslag.

Herr WÅRNBURG (s) kort genmäle:

Herr talman! Sammanblandningen mellan vpk:s och de borgerligas linje ligger bara i att det fanns en viss likhet i att inte vilja förstå sammanhanget. När vpk säger: Priserna ner och lönerna upp! bortser man från att det finns ett sammanhang också mellan dessa två saker. Jag vet att herr Berndtson kanske bestrider detta, men jag hävdar att så är fallet.

Det finns också ett visst sammanhang när det gäller kravet förmånerna upp och skatterna ner. Skatter och förmåner hänger också ihop, herr Berndtson, och det går därför inte att låta den ena saken vara helt fristående från den andra. Det är där som likheten finns mellan vpk och de borgerliga.

Herr BERNDTSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Likhetera var inte särskilt stora när herr Wårnberg började att utveckla dem. Sedan gör sig herr Wårnberg skyldig till ytterligare ett förbiscende. Det sker när han i sitt resonemang inte tar med de väldiga bolagsvinsterna.

Onsdagen den
18 maj 1977

*Höjning av
mervärdeskatten,
m. m.*

Herr SUNDKVIST (c):

Herr talman! Skatteutskottets betänkande 1976/77:48 behandlar de skattefrågor som hör samman med regeringens s. k. åtstramningspaket. Jag har för avsikt att i första hand uppehålla mig vid de rent skattetekniska frågor som behandlas i utskottet, men inledningsvis kan det finnas anledning att också litet grand se på de bakomliggande orsakerna till regeringens förslag.

Den långvariga konjunktursvacka som vi upplevt under flera år har medfört att vi bl. a. av sysselsättningsskäl varit tvingade att föra en mycket expansiv politik. Denna har varit påfrestande för landets ekonomi så till vida att vi har samlat på oss allt större underskott i statsbudgeten, som måste täckas med utlandslån.

När den nya regeringen tillträdde i höstas fick vi egentligen vad herr Wörnberg i dag har talat om, ett hastigt uppvaknande. Så fort vi fick träda till och ta regeringsansvaret fick vi se att landets ekonomi ingalunda var så bra som den avgående regeringen ville göra gällande. Det var inte alls så väldukade bord som den avgående statsministern påstod. I stället kom vi underfund med att det behövde föras en ännu mer expansiv ekonomisk politik för att skydda sysselsättningen, och det är vad den nya regeringen har gjort. När vi nu skymtar bättre konjunkturer kan vi inte fortsätta att leva på lånade pengar från utlandet. Därför kommer detta åtstramningspaket, som syftar till dels att minska den privata konsumtionen, dels att kunna styra över investeringarna åt ett mer önskvärt håll och dels naturligtvis att stärka statsbudgeten för att på det sättet åstadkomma balans. I paketet finns också, som vi vet, förslaget om nedskrivning av den svenska kronan i förhållande till den tyska D-marken, vilket ger ökade konkurrensmöjligheter för det svenska näringslivet i förhållande till utlandet.

Jag vill så gå över till de två skatteförslag som finns i åtstramningspaketet: dels förslaget att mervärdeskatten skall höjas från 15 till 17,1 %, dels förslaget att införa en investeringsavgift för s. k. oprioriterade byggnadsarbeten. Detta är åtgärder som ingalunda är nya eller sensationella på något sätt. Vid flera tillfällen under de senast gångna åren har just sådana åtgärder vidtagits i ekonomiska situationer av det slag som den vi nu upplever här i landet. Mervärdeskatten infördes som bekant 1969 som ersättning för omsättningsskatten. Sedan dess har den i olika omgångar höjts. Under en kortare period 1974 var omsättningsskatten t. o. m. sänkt av konjunkturpolitiska skäl. På samma sätt har vi under ett par perioder under den senaste tioårsperioden haft investeringsavgift på oprioriterade byggnadsarbeten för att på det sättet kunna styra investeringarna.

Den nu aktuella höjningen av mervärdeskatten beräknas ge staten en inkomstökning på ca 4 miljarder kronor, om man kan bibehålla en oförändrad konsumtionsnivå. Det är alltså det beloppet som kan bli ett bidrag till den förbättrade samhällsekonomin. Höjningen beräknas också medföra den begränsning av den privata konsumtionen som konjunkturläget

påkallar.

Utskottets majoritet godtar propositionens förslag i dess grunddrag. I några smärre detaljer föreslår utskottet vissa justeringar, och jag skall här redogöra för en justering som gäller redovisningsperioden. Skattehöjningen träder i kraft den 1 juni och medför att de skattskyldiga som har två månaders redovisning under en och samma period får arbeta med två olika skattesatser. Detta för naturligtvis med sig ett visst merarbete. Skatteutskottet understryker också att vi är väl medvetna om att näringslivet över huvud taget, dvs. de skattskyldiga i detta fall, alltid försaknas merarbete vid skattesatsändringar. Vi har fått motionsförslag om helt nya redovisningsperioder för att komma till rätta med detta problem. Vi har stannat för en kompromisslösning som innebär att den redovisningsperiod som avslutas den 5 augusti förlängs tio dagar till den 15 augusti. På så sätt får de skattskyldiga längre tid på sig och således större möjligheter att klara av arbetet.

Den investeringsavgift som föreslås har, som jag redan sagt, till avsikt att i viss mån styra investeringarna inom byggnadsområdet. Det har konstaterats en viss överhettning inom byggnadsbranschen. Man har haft all anledning att tro att det är denna överhettning som lett till den enorma kostnadsökningen inom byggnadsbranschen under de senaste två åren. På det här sättet kan man styra över investeringarna till objekt som man särskilt vill prioritera. Låt mig nämna industriutbyggnaden. Låt mig nämna förskoleutbyggnaden, som vi i andra sammanhang är beredda att prioritera.

Den här avgiften skall, enligt förslaget, utgå med 15 % för byggen startade under tiden från den 23 maj t. o. m. den 30 juni 1978. Det gäller då byggande av bensinstation, reparationsverkstad för motorfordon, parkeringshus, butiks-, kontors-, bank-, hotell- och restauranglokaler, kommunala förvaltningsbyggnader, samlingslokaler som inte är avsedda för kyrkliga eller andra religiösa ändamål samt nöjeslokaler, sporthallar, idrottsanläggningar och bostadshus för fritidsändamål som är större än 80 m². Även i det här fallet godtar utskottsmajoriteten propositionens förslag men med ett par förändringar.

Den första förändring som jag vill redovisa är att vi i utskottet biträder två motioner, den ena av herr Henrikson m. fl., den andra av herr Åkerfeldt, där motionärerna yrkar att i den mån man erhåller stöd från staten för byggnation av samlingslokaler skall den del som stöds av staten vara undantagen från avgift. Vi tycker att det är rimligt att gå med på det förslaget. Vi vill till den delen ändra på propositionens förslag och medge befrielse från avgiften i det fallet.

En annan ändring som är nog så viktig är den som herr Wörnberg var inne på och som betyder att man flyttar fram tidpunkten för ikraftträdandet en vecka – på grund av att riksdagen inte hann besluta i den takt som propositionsskrivaren har förutsatt.

I utskottsbetänkandet nr 48 behandlas en motion av herrar Hagel och Lövenborg där de föreslår ett helt nytt skattesystem. Jag skall hastigt

Onsdagen den
18 maj 1977

*Höjning av
mervärdeskatten,
m. m.*

redovisa hur utskottet behandlat den. Utskottet svarar på den motionen kort och gott att på grund av att skatteutredningar nu sitter och arbetar och har för avsikt att mycket snabbt lägga fram förslag finns det ingen anledning att vidta några åtgärder eller att bifalla förslaget om ytterligare utredning.

Åtstramningspaketet innehåller också ett prisstopp, och avsikten är att det skall gälla fram till dess mervärdeskatt höjningen träder i kraft. Herrar Hagel och Lövenborg vill ha prisstoppet i kraft hela året ut, men vi säger ifrån att just sådana här allmänna prisstopp är till för speciella situationer, och vi avstyrker motionsyrkandena på grund av det.

Låt mig sedan konstatera att det – som framgår av mitt anförande men kanske ännu mer av de anföranden som hållits tidigare – ingalunda råder någon enighet i skatteutskottet om det här utskottsbetänkandet. Den socialistiska oppositionen har valt att ställa sig helt vid sidan av de åtgärder som regeringspartierna nu vidtar för att uppnå balans i landets ekonomi. Såväl socialdemokraterna som vpk har i motioner fört fram förslag om blankt avslag. Socialdemokraterna talar i motion och i reservation om en lättsinnig ekonomisk politik. Vad vi har gjort, som socialdemokraterna betraktar som lättsinnig ekonomisk politik, är att vi i höstas konstaterade att det var nödvändigt ur sysselsättningssynpunkt att föra en mer expansiv politik än dittills. Det har också gett ett resultat som inte är föraktligt.

Både socialdemokraterna och – framför allt – vpk tar upp ett resonemang om de fördelningspolitiska effekterna av en höjning av mervärdeskatten och ställer upp en höjning av arbetsgivaravgiften som ett alternativ. Jag är inte så övertygad om att man kan göra det så här lätt för sig och säga att arbetsgivaravgiften är någonting som drabbar arbetsgivarna, företagen, men en mervärdeskatt höjning drabbar de små inkomsttagarna. Det är inte så enkelt. Mervärdeskatt betalar vi alla. Vi betalar mervärdeskatt strängt taget i den takt som vi har tillgång till pengar att konsumera för. Såvitt jag begriper måste det vara så att ju mer pengar jag har för konsumtion, desto mer betalar jag i mervärdeskatt. Det är ingalunda så att mervärdeskatten drabbar de små inkomsttagarna på något speciellt sätt jämfört med de människor som har mycket att röra sig med, snarare tvärtom.

Är det då alldeles givet att arbetsgivaravgiften drabbar företagen? Jag har en känsla av att det är just de kategorier som har svårt att göra sig gällande på arbetsmarknaden, som lätt blir arbetslösa och som har svårt att uppnå ett gott löneläge, som drabbas av att det allmänna går in och fördyrar arbetskraften. Det ökar svårigheterna att upprätthålla sysselsättningen. Jag är också säker på att det ökar svårigheterna att upprätthålla löneläget.

Herr Berndtson frågade mig om jag kan påstå att mervärdeskatten drabbar jämnt. Han tog själv ett strålande exempel när han talade om att man skulle slopa matmomsen för att hjälpa de mindre inkomsttagarna. Ja, slopar vi matmomsen får de som är vana att köpa oxfilé till sön-

dagsmiddagen en rejäl skattelättnad. De som får finna sig i att äta falukorv, som är betydligt billigare, får inte alls så stor skattelättnad. – Det är alltså inte självklart att skatterna slår på det sätt som herr Berndtson vill göra gällande.

Jag vill slutligen konstatera att de förslag som nu framläggs – som herr Wärnberg sade kommer de alldeles säkert att bli riksdagens beslut – inte till alla delar är populära förslag – naturligtvis inte. Skattehöjningar och inskränkningar kan aldrig vara populära och kommer inte att bli populära, men det är nödvändigt att vi fattar dessa beslut för att få stabilitet i landets ekonomi.

Herr Wärnberg sade i sitt anförande att de borgerliga partierna i valrörelsen lovade skattesänkningar. Det är en grov generalisering. Från centerns sida utställde vi inte några löften om skattesänkningar i valrörelsen. Däremot har vi sagt – och det står vi för också nu – att vi slår vakt om det vi har; vi vill inte vara med om någon social nedrustning. Men vi kan inte komma ifrån att vi under 1970-talet har skaffat oss en för stor kostym samhällsekonomiskt sett. Nu tvingas vi stanna upp och se till att vi växer i den kostymen. Från centerns sida kommer vi, som jag antytt, aldrig att gå med på att passformen förbättras genom social nedrustning. Vi är beredda att bära vår del av ansvaret. Det är därför som förslagen i propositionen 144 och i utskottsbetänkandet helt och hållet kan få centerns stöd.

Jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets hemställan i alla delar.

Herr WÄRNBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Sundkvist sade att den borgerliga regeringen inte alls vaknade i början av april, utan den vaknade någon gång i oktober när den trädde till. Då måste jag säga att den här regeringen haft en lång uppvaknandetid! Om den verkligen i oktober månad hade vaknat upp från den överbudspolitik som de borgerliga partierna förde i valrörelsen och i jämviktsriksdagen, så borde man väl då ha ändrat sin politik. Men man fortsatte att agera på exakt samma sätt som man gjort i opposition.

Man började med att slå sönder skatteöverenskommelsen som socialdemokraterna hade träffat med de fackliga organisationerna och säga nej till vad de fackliga organisationerna hade gått med på, nämligen att avstå från 3 miljarder kronor i arbetsgivaravgifter som skulle kunna förstärka den svenska ekonomin och att därefter ta hänsyn till detta vid löneförhandlingarna. Regeringen sade nej till detta, därför att man ansåg att man inte behövde pengarna. Man tog visserligen ut en del av dessa pengar, men man sade att inflationen skulle klara av resten.

Detta kallar jag för en lättsinnig politik. Regeringen fortsatte precis på samma sätt som tidigare att genomföra skattelättnader utan att ha någon täckning för dem. Man gjorde också om skatteskalorna och gav dem som hade de största inkomsterna ytterligare 400 kr. i skattelättnad – även de som hade flera hundra tusen i inkomst fick denna skattelättnad,

Nr 135

Onsdagen den
18 maj 1977

*Höjning av
mervärdeskatten,
m. m.*

trots att det inte fanns något behov av den. Regeringen förde också en lättsinnig politik när den genomförde helt omotiverade lättnader inom familjeföretagsbeskattningen och på många andra områden och genom att man införde mycket konstiga förmåner.

Regeringen hade under den här tiden inte vaknat upp. Först i början av april kom man med en proposition, och den innebar en helt annan politik. Socialdemokraterna kan inte vara med på den här ryckigheten. Vi kan inte vara med på att man ena dagen ger förmåner till vissa grupper i samhället för att sedan den andra dagen försöka ta in kostnaderna för dessa förmåner från andra grupper.

Jag vill än en gång peka på att man också tidigare lade byggen med motiveringen att arbetsmarknadssituationen var sådan att detta var nödvändigt, för att några veckor eller månader senare föreslå att man skulle ålägga dem som byggde straffavgifter. Man införde alltså lättnader i beskattningen för viss byggnation för att senare införa straffavgifter för samma byggnation. Det är en sådan ryckighet som vi inte kan vara med på.

Herr BERNDTSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall först försöka lösa herr Sundkvists problem när det gällde oxfilén. Det skall jag göra genom att referera till vpk:s skattepolitiska motion, där vi talar om att vi vänder oss mot de höga indirekta skatterna och särskilt mot mervärdeskatten som fördyrar varorna. Vi säger vidare i motionen att främst momsen på mat måste bort, i första hand genom ett direkt slopande av skatten och i andra hand genom att motsvarande summa används för subventioner i syfte att hålla nere priserna, framför allt på baslivsmedel.

Om herr Sundkvist kan ställa upp på det, då löser vi problemet med oxfilén.

Herr Sundkvist säger också att ju mer pengar man har desto mer moms betalar man. Men har herr Sundkvist inte funderat över att den som har mer pengar lättare kan klara nödvändiga utgifter, och kanske mer därtill, än den som har litet att röra sig med, t. ex. låginkomsttagare, pensionärer, barnfamiljer och andra? Om man tar hänsyn till detta förhållande blir den fördelningspolitiska effekten av en momshöjning ogynnsam för just dessa låginkomstgrupper.

Herr Sundkvist svarade inte direkt på min fråga vad utskottet menade med resonemanget om momshöjning kontra arbetsgivaravgift. Men jag tror att man här har uppfattningen att också de höjda arbetsgivaravgifterna skall betalas av löntagarna genom att dessa skall avstå från löneshöjningar. Jag vill då fråga herr Sundkvist om han möjligen har hört talas om bolagsvinster. Dessa bör ju kunna beskattas hårdare. Jag tycker att det är nog så avslöjande för de borgerligas syn att vilka åtgärder till åtstramning man än föreslår, så menar man att de under alla förhållanden skall betalas av den arbetande befolkningen. Det är som det har varit tidigare: ni försöker vältra över den kapitalistiska krisens bördor

på lönarbetarna. De som har den minsta bärkraften skall bära de tyngsta bördorna – det är er politik. Kapitalet skall tydligen komma lindrigt undan.

Herr SUNDKVIST (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Berndtson ger mig tillfälle att komma tillbaka till en sak, som jag glömde bort i mitt första anförande, när han säger att barnfamiljer och andra kommer att sitta speciellt hårt i kläm vid denna höjning av mervärdeskatten. Det har också vi insett. Bl. a. barnfamiljerna och pensionärerna får därför ett extra stöd i samband med höjningen av mervärdeskatten.

Låt mig fortsätta med herr Berndtson. Han frågar mig om jag har hört talas om bolagsvinster. Jo, visst har jag det, herr Berndtson, men jag har också hört talas om bolag som inte går ihop ekonomiskt utan är färdiga att slå vantarna i bordet och lägga ned verksamheten. Åtskilliga sådana bolag stod i kö i industridepartementet i höstas för att tala om vilka enorma bekymmer de hade. Att under sådana omständigheter ytterligare försvåra deras möjligheter genom att höja arbetsgivaravgiften ansåg vi inte vara den rätta vägen.

Det är också därför, herr Wörnberg, som vi i vår skatteomläggning inte tog ut de tre miljarder kronor som herr Wörnberg talar om. Hur det hänger ihop med de tre miljarderna kan vi diskutera i det oändliga. Men om vi vid en sådan här skatteomläggning tar ut krona för krona, så betyder det också att vi låter inflationen automatiskt höja skattetrycket. Vi tog ut vad som behövdes för att genomföra skatteomläggningen och inte mer.

Låt mig beträffande de enligt herr Wörnberg mycket stora förmåner som vi rullar över på företagen – herr Wörnberg nämner särskilt familjeföretagen – säga att en del av reformen består i att vi nu fullständigt har genomfört en möjlighet till särbeskattning för företag. Småföretagarna har tidigare haft en faktisk sambeskattning, en orättvisa som inte har liknat någonting, det är den vi undanröjt.

Socialdemokraterna har själva i sin reservation i finansutskottet talat om att svårigheterna när man går från en konjunktursituation till en annan är att avgöra när man skall börja göra åtstramningar i ekonomin. De svårigheterna har naturligtvis också den nya regeringen haft. Vi bedömde att det nu var dags att göra dessa åtstramningar. Åtgärderna är av sådan karaktär att de inte kan annonseras lång tid i förväg på grund av hamstringseffekter. Därför detta hastiga beslut.

Herr WÄRNBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Låt mig börja med en sak som jag inte hann med i mitt förra inlägg. Herr Sundkvist säger att centern minsann inte har utlovat några skattelättnader. Ja, jag vill nog inte påstå att det är så säkert. Låt mig säga att det var andra partiledare i den nuvarande regeringen som utlovade så mycket större skattesänkningar. Jag tycker att ni får ta litet

Onsdagen den
18 maj 1977

*Höjning av
mervärdeskatten,
m. m.*

ansvar för varandra. Ni har i alla fall inte utlovat några skatthöjningar, herr Sundkvist, men skatthöjningar blir det med det förslag som i dag behandlas av riksdagen. På den punkten har ni svikit era vallöften.

Sedan säger herr Sundkvist om bolagsbeskattningen att det finns många bolag som inte har någon inkomst alls och inte skall betala någon skatt. Det är alldeles riktigt, och det är på sätt och vis med nöje jag konstaterar att herr Sundkvist har ändrat åsikt på ett eller annat år från den tid då han föreslog en höjning av bolagsskatten från 40 till 50 %. Det är inte så värst länge sedan centerpartiet skulle finansiera en del föreslagna utgifter på det sättet.

Socialdemokraterna går i år fram med förslaget att öka bolagsskatten med kanske en tredjedel av den ökning som centerpartiet föreslog. Vi gör det genom att inte vilja medge avdragsrätt för mer än två tredjedelar av kommunalskatten. Men de pengarna skulle användas till den strukturfond som vi vill bygga upp.

Den nuvarande regeringen fortsätter i stället att pytsa ut pengar till företagen till höger och vänster helt planlöst. Vi socialdemokrater vill bygga upp något mera planmässigt, och därför skulle man indirekt höja bolagsskatten på det sätt som jag har redogjort för. Senast i förra veckan sade den borgerliga regeringen nej till det förslaget. Man vill alltså inte vara med om att göra någonting på det området.

Herr Sundkvist sade att i höstas ville man inte vara med om det därför att inflationen var sådan att man ville ha ett oförändrat skattetryck. Men i dag vill ni inte ha oförändrat skattetryck. Ni är beredda att öka skattetrycket genom höjning av mervärdeskatten, men ni är icke beredda att öka skattetrycket på det sätt som den gamla regeringen hade kommit överens om med löntagarorganisationerna. Det är där lättsinnet satt in. Under ett halvt år har regeringen nu avstått från att få in pengar som den förra regeringen var överens med löntagarna om att man skulle få. Det är ett väldigt stort lättsinne.

När det gäller familjeföretagen sade herr Sundkvist att en orättvisa har undanröjts. Därom har vi diskuterat oerhört mycket, och socialdemokraterna hävdar fortfarande motsatsen. Riksdagen ändrade tidigare fattade beslut som inte ens hade hunnit träda i kraft. Man avstod på det sättet från rätt mycket pengar – på ett orättvist sätt, som jag ser det.

Herr BERNDTSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag är inte särskilt imponerad, och jag tror inte heller pensionärer och barnfamiljer är imponerade, när herr Sundkvist talar om att barnfamiljer och pensionärer skall få ett extra stöd. Ett sådant behöver de naturligtvis synnerligen väl med tanke på redan inträffade prisstegringar, och de kommer att få känna på ökad belastning genom moms-höjningen.

Tänk om barnfamiljerna och pensionärerna och inte enbart bolagsdirektörerna ställde sig i kö vid kanslihuset för att föra fram sina be-

kymmer och krav! Den kön, herr Sundkvist, skulle bli ganska lång.

Jag vill påpeka än en gång att huvudlinjen i regeringens ekonomiska politik är reaktionär. Det är ökade bidrag av skattemedel till privatkapitalet. Det är fortsatt och ökad miljardrullning till militära ändamål. Det är åtstramningsåtgärder för de stora löntagargrupperna. Denna politik är reaktionär. Det går inte att bestrida det, herr Sundkvist.

Herr SUNDKVIST (c) kort genmäle:

Herr talman! Det finns väl ändå, herr Wärnberg, en viss skillnad mellan situationer då man kan skärpa skattetrycket och när man inte bör göra det. Jag tvingas hålla med om – och jag har ingen anledning att fördölja det – att den höjning av mervärdeskatten som vi nu står i beredskap att genomföra innebär en ökning av skattetrycket. Men det är ju en enorm skillnad, om man ökar skattetrycket nu för att göra en åtstramning, eller om man skulle ha gjort det i höstas, när alla tecken tydde på att man var tvungen att föra en expansiv politik för att hålla sysselsättningen i gång. Där är den enormt stora skillnaden.

När det sedan gäller frågan om rättvisa i familjebeskattningen är det ju bara så att det fanns människor som inte kom i åtnjutande av särbeskattningen utan drabbades av den faktiska sambeskattningen. Vi konstaterade när frågan behandlades i riksdagen att den gruppen utgjordes av ungefär 35 000 företagarfamiljer. De hade fått betala 500 milj. kr. för mycket i skatt jämfört med vanliga löntagarfamiljer i samma inkomstläge. Då är det väl inte någonting annat än en rättvis åtgärd om man nu rättar till detta.

Sedan talar herr Wärnberg om att jag i dag skulle ha tagit ställning till bolagsskattens höjd. Såvitt jag förstår har jag inte på något sätt yttrat mig om den. Mina inlägg här har varit fullkomligt neutrala på den punkten.

Vad vi åstadkommer med det här förslaget, som vi är beredda att ta i dag, är en stabilisering i landets ekonomi. Visst innebär det en höjning av skatteläget, men den är till för att åstadkomma en åtstramning och en dämpning av den privata konsumtionen. Detta är nödvändigt för att vi skall få en stabil ekonomi att bygga vidare på, så att vi i någon mån kan växa i den stora samhällsekonomiska kostym som vi har skaffat oss.

Herr talmannen anmälde att herr Wärnberg anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Herr FELDT (s):

Herr talman! Den proposition vi i dag behandlar är resultatet av en misslyckad ekonomisk politik. När budgetpropositionen och den preliminära finansplanen diskuterades här i riksdagen den 9 mars, hävdade den socialdemokratiska oppositionen att finanspolitiken varit för expansiv, att den var både lättsinnig och ansvarslös. Vi sade att den skulle

Nr 135

Onsdagen den
18 maj 1977

*Höjning av
mervärdeskatten,
m. m.*

Onsdagen den
18 maj 1977

*Höjning av
mervärdesskatten,
m. m.*

leda till inflation och en oroväckande stor upplåning i utlandet. Vi lade fram ett alternativ till regeringens ekonomiska politik som skulle ha förbättrat den statliga budgetens saldo med 5 miljarder kronor.

Detta alternativ avvisades till alla delar av den borgerliga majoriteten. Man gjorde det med stor självtillräcklighet. Finansutskottets borgerliga majoritet konstaterade att budgetförslaget och den ekonomiska politiken var väl avvägda. Våra varningar för att regeringspolitiken skulle leda till ökad inflation och till en för landets framtid farlig ökning av de utländska skulderna, nedlät man sig inte ens att bemöta. Någon förstärkning av statsbudgeten behövdes inte. Tvärtom sade man att det var viktigt att fortsätta en expansiv finanspolitik för att stimulera produktion och konsumtion.

I debatten den 9 mars sade vi också från oppositionens sida att det inte var någon färdig budget riksdagen fått att behandla. Vi hävdade att verkligheten skulle tvinga fram en drastisk omläggning av den ekonomiska politiken.

Sedan gick det ungefär tre veckor, och det blev den 1 april. Den dagen flög ekonomiministern till Bryssel för att devalvera den svenska kronan, och statsministern skulle försöka förklara varför momsen måste höjas med 3 % den 1 juni. På tre veckor förvandlades alltså den expansiva finanspolitiken, som den 9 mars försvarades i alla delar av regeringen, till en hård åtstramning. Nu var budgeten inte längre väl avvägd. Nu krävdes inte bara stora skattehöjningar, nu måste dessutom en rad utgiftsförslag i budgetpropositionen omprövas.

Regeringen bet t. o. m. huvudet av skammen så rejält att man nu tar upp socialdemokratiska förslag till utgiftsbesparingar som man tidigare avvisade för att de skulle störa den expansiva inriktningen av finanspolitiken.

Det är mot denna bakgrund oundvikligt att ställa följande fråga: Hur kan en regering i flera månader framhärda och driva en politik som bygger på skattesänkningar, stark utgiftsexpansion och stor statsupplåning, för att sedan under loppet av några veckor göra en helomvändning, underkänna hela sin tidigare politik och gå in för skattehöjningar och indragningar av sina tidigare utgiftsförslag? Såvitt jag förstår finns det bara två förklaringar på denna exempellösa ryckighet och vimsighet i den ekonomiska politiken.

Den ena förklaringen är att regeringen helt enkelt inte begrep vad den gjorde, att den inte insåg att en ökning av budgetunderskottet från 6 till 18 miljarder på ett år skulle skapa inflation, svårigheter med utrikesbalansen och orimliga förhållanden på kreditmarknaden. Om detta är förklaringen har den borgerliga regeringen demonstrerat en upprörande inkompetens i skötseln av landets ekonomi, och de närmast ansvariga – ekonomiministern och budgetministern – borde omedelbart bytas ut mot förhoppningsvis mera kompetenta personer.

Den andra förklaringen är att man inom regeringen hela tiden varit medveten om att man slagit in på fel väg men att det interna partipolitiska

Onsdagen den
18 maj 1977

*Höjning av
mervärdeskatten,
m. m.*

grälet i regeringen fått ersätta handlingskraft och ansvarstagande. I så fall har Sverige fått precis den handlingsförlamade och splittrade regering som vi har varnat för.

Oberoende av vilken förklaring som är den riktiga måste vi rikta den allvarliga kritiken mot regeringen att den genom en serie missgrepp i den ekonomiska politiken försatt landet i en svår och farlig ekonomisk situation. Och regeringen kan inte med anspråk på någon grad av hederlighet vältra över ansvaret på några andra, vare sig löntagarna eller socialdemokratin.

Sådden till den storm man nu får skörda gjorde man redan i valrörelsen. Då strödde man i glad ansvarslöshet en rad löften omkring sig t. ex. på skattepolitikens och familjepolitikens områden. Vi socialdemokrater företrädde redan då en markant annan syn på den ekonomiska politiken. Vi framhöll många gånger att de här löftena var ekonomiskt oansvariga och att deras förverkligande skulle försvaga styrkan i vårt lands ekonomi.

Det första steget på vägen mot det krisläge vi nu kommit i tog den borgerliga regeringen när den i november rev upp den överenskommelse som den socialdemokratiska regeringen hade träffat med LO och TCO om skattepolitiken 1977. Regeringen ansåg sig då inte bara bunden av sina vallöften till att avstå från att statsfinansiellt täcka hela inkomstbortfallet av skatteomläggningen. Man ansåg också att det ekonomiska läget kunde bära att ytterligare 600 milj. kr. användes för särskilda skattefavourer åt högre inkomsttagare och egenföretagare.

Sedan fortsatte man i samma riktning i budgetpropositionen genom att föreslå kraftiga utgiftsökningar utan motsvarande inkomstförstärkningar. Det ledde till en försvagning av statsbudgeten i en omfattning som saknade tidigare motstycke.

Vid båda dessa tillfällen anvisade vi socialdemokrater en annan och mera restriktiv politik, som skulle ha minskat risken för inflation och behovet av utlandsupplåning. Vi krävde i november en full finansiering av skatteomläggningen för 1977. Vi motsatte oss också de extra skattefavourerna åt höginkomsttagarna och egenföretagarna. I januari lade vi fram en i detalj utarbetad, alternativ budget som var betydligt mera restriktiv än regeringsförslaget. Men inte vid något tillfälle tog den borgerliga riksdagsmajoriteten hänsyn till dessa förslag, utan man fullföljde sin felaktiga politik.

Det allvarliga i situationen är inte bara att regeringen har låtit ett dyrbart halvår förrinna utan att ha gripit sig an med vårt lands ekonomiska problem. Man har dessutom fört en politik som i avgörande avseenden gått rakt emot vad det ekonomiska läget kräver.

Skadeverkningarna av dessa sex månader av misslyckad politik har blivit betydande. Det framgår direkt om man jämför regeringens egen bedömning av det ekonomiska läget med den bedömning som nu lagts fram i kompletteringspropositionen. I januari förutsåg man en uppgång av konsumentpriserna med 6 %. Nu sägs prisstegringen i år bli minst 10 %. I januari trodde man på en någorlunda full sysselsättning. Nu

Onsdagen den
18 maj 1977

*Höjning av
mervärdesskatten,
m. m.*

hotar en försvagning av arbetsmarknaden, och en ökning av den öppna arbetslösheten kan inte uteslutas, sägs det. I januari trodde man att realinkomsterna för hushållen skulle öka med ungefär 2 %. Nu kan man inte undvika att avslöja att realinkomsterna i bästa fall blir oförändrade. I realiteten vet vi att levnadsstandarden kommer att sjunka för landets löntagare. I januari förutsåg man en fortsatt ökning av industriinvesteringarna. Nu tvingas man konstatera att industrins byggande och inköp av produktionsutrustning kommer att minska med ungefär 7 %, något som inte har inträffat sedan 1940-talet. T. o. m. vårt läge i fråga om utrikeshandeln har försämrats sedan i januari. Trots den kraftiga indragningen av köpkraft genom devalveringen och den momshöjning man räknar med, har det beräknade underskottet i vår utrikeshandel i år nu ökat till över 3,5 miljarder kronor.

I rättvisans namn skall sägas att den fortsatt svaga exportkonjunkturen har bidragit till att skärpa läget, men det ursäktar inte misstagen i den ekonomiska politiken. Läget är snarast det motsatta. I den reviderade finansplanen har regeringen nu anslutit sig till den konjunkturbedömning som vi redovisade redan i januari. I själva verket har ingenting inträffat i konjunkturen sedan i mars som kan tjäna som motiv för den här häftiga omsvängningen i regeringspolitiken.

Från hela nationens synpunkt är det att djupt beklaga att den borgerliga regeringen redan från början tappade kontrollen över ekonomin. Med den politik vi har krävt sedan i november skulle landets ekonomiska läge i dag ha varit klart bättre, och den proposition om höjning av mervärdesskatten som vi i dag diskuterar skulle aldrig ha behövt föreläggas riksdagen.

Vi säger nej till den här momshöjningen, därför att den är resultatet av en dålig och ansvarslös ekonomisk politik. Vi säger inte nej till moms-höjningen, därför att vi i princip förkastar momsen som instrument i den ekonomiska politiken, men vi säger nej till den här momshöjningen, därför att den är ett led i en både orättfärdig och farlig ekonomisk politik. Skälen till att momshöjningen från rättvisesynpunkt är oacceptabel för oss är följande:

För det första står det i och för sig klart att Sveriges ekonomiska läge är sådant att en stram och återhållsam ekonomisk politik måste föras, men åtstramningen måste då vara sådan att bördor och uppoffringar fördelas rättvist. Skall den accepteras och förstås av breda folklager får inte de tyngsta bördorna läggas på dem som har det sämst ekonomiskt, medan andra, långt mera privilegierade grupper undantas från åtstramningen. Alltsedan sitt tillträde har den borgerliga regeringen varit ivrigt sysselsatt med att till högre inkomsttagare, företagare, bönder och kapitalägare dela ut extra skattelättnader, särskilda förmåner, subventioner och bidrag – alltifrån skattefri ved till skogsägare till subventioner i miljardklassen åt storföretagen. Det torde stå utom allt tvivel att åtstramningspolitiken för dessa grupper inte kommer att innebära någon större påfrestning på deras offervilja. I många fall hålls de skadeslösa genom den generositet

som de har visats i en lång rad riksdagsbeslut. När det gällt insatser för att öka de ekonomiska klyftorna i vårt samhälle har den här regeringen visat en dådkraft och en enad vilja, som borde ha utnyttjats för ädlare ändamål.

Däremot kommer momshöjningen för breda löntagargrupper, för låginkomsttagare och barnfamiljer att leda till en kännbar uppoffring, en sänkning av en många gånger inte särskilt överdådig levnadsstandard.

För det andra skärps orättvisorna av den totalt passiva hållning som regeringen intar till den allt snabbare inflationen. Här måste jag tillstå att jag är en smula förbryllad. Jag hade inte väntat mig mycket gott av en borgerlig regering, men en sak utgick jag faktiskt ifrån, nämligen att den åtminstone skulle försöka uppfylla sina mångåriga löften i svensk politik om att borgerlig politik skulle betyda hård kamp mot inflationen. Nu har konsumentpriserna under de fyra första månaderna i år stigit med 4 % eller 1 % i månaden. Dagligvarorna, dvs. livsmedel och andra nödvändighetsartiklar för hushållen, har stigit i pris med nästan 8 % eller 2 % i månaden. Prisstegringen under hela året sägs nu i den reviderade finansplanen bli, som det heter, "i storleksordningen" 10 %. Valet av denna oprecisa formulering verkar befogat, herr talman. Det finns väl i dag knappast någon bedömare utanför regeringskansliet som tror att inflationen i år blir lägre än 12 %.

Det märkliga är i och för sig inte att inflationen ökar – det kunde förutses bli resultatet av den förda politiken – utan det märkliga är att regeringen närmast tycks vilja nonchalera inflationsproblemet. Utan ens en antydning till blygsel eller eftertanke säger man bara att den prishöjning på 6 % som man i budgetpropositionen gick i god för nu blir minst 10 %. Man finner det inte ens värt att diskutera det oroväckande faktum, att priserna redan stigit med 4 % i år trots att ännu inte en enda lön har höjts. Man noterar inte ens att ett fyrtiotal större företag har tagit ut kraftiga prishöjningar i förskott i år, som bara motiveras med förväntade men ännu ej inträffade kostnadsökningar och man har genom en passiv, för att inte säga negativ inställning till priskontroll allvarligt försvårat pris- och kartellnämndens uppgift att övervaka företagens pris-sättning.

Ekonomiministern håller sig borta från den här debatten. Och det är kanske förståeligt. Vi har ju hört av statsministern hurusom statsrådets arbetsbörda inte tillåter att de förlösar sina krafter här i riksdagen.

Men budgetministern är ju trots allt ändå här. Och jag skulle därför vilja fråga herr Mundebo:

Inser ni inte i vilken situation ni har försatt alla de människor, löntagare och andra, som faktiskt trodde på er när ni sade, att inflationen skulle bekämpas och priserna bara stiga med 6 %, och som inrättade sina planer efter detta? Inser ni inte vilket läge ni skapat för avtalsförhandlingarna genom den här inflationspolitiken? Förstår ni inte ens att en nedpressning av levnadsstandarden för låginkomsttagare och barnfamiljer faktiskt är en svår och allvarlig sak? I finansplanen råder ni människorna att ta

Onsdagen den
18 maj 1977

*Höjning av
mervärdeskatten,
m. m.*

av sitt sparande för att hålla uppe sin levnadsstandard. Men vilket råd har ni att ge alla dem som inte har något sparande att ta av, då inkomsterna inte räckt till för något sparande?

Och en fråga till, herr Mundebo: Vad tänker ni göra när det allmänna prisstoppet hävs den 1 juni? Tänker ni också i fortsättningen acceptera att priserna stiger med 1 % i månaden?

Det tredje skälet till att momshöjningen för oss är ett led i en orättfärdig politik är de planer regeringen har att fr. o. m. 1978 införa s. k. inflationsskydd i beskattningen. Vi går emot en sådan förändring av vårt skattesystem, eftersom den innebär att skatteskalorna automatiskt och systematiskt ändras till förmån för de högre inkomstagarna, medan lättningen för människor med lägre inkomster blir obetydlig. Tjänar man 100 000 kr. om året blir skattesänkningen en god bit över 2 000 kr. Har man mera normala inkomster, i 50 000-kronorsklassen, blir sänkningen mindre än hälften så stor.

Vi har också kritiserat indexreglering av skatterna därför att den skulle innebära en försvagning av statsfinanserna som allvarligt försvårar stabiliseringspolitiken. Framför allt har vi vänt oss mot att denna försvagning växer just när ökad inflation visar att ekonomin råkat i obalans och att finanspolitiken tvärtom behöver förstärkas. Tar man dessutom hänsyn till att statens utgifter via löner, indexbindningar och investeringskostnader också ökar i inflationstider, ter sig tanken på en automatisk skattesänkning genom indexreglerade skatteskalor som ett rent och skärt statsfinansiellt vansinne.

Den här kritiken har i ganska magistrala vändningar avvisats från borgerligt håll. I finansdebatten den 9 mars sade budgetministern, att det var "djupt ohederligt" att ens antyda att indexreglering ledde till sänkta skatter. Någon försvagning av statsfinanserna skulle alltså inte äga rum. Något behov av andra skattehöjningar för att täcka inkomstbortfallet skulle alltså inte finnas.

Men nu, när man närmar sig genomförandet av den här s. k. skattereformen, har det blivit litet annat ljud i skällan. Enligt 1972 års skatteutredning kommer indexregleringen fr. o. m. 1978 att ge ett inkomstbortfall för staten och kommunerna på närmare 5 miljarder kronor. I det reviderade budgetförslaget tvingas herr Mundebo att redovisa ett kraftigt ökat underskott för budgetåret 1978/79, med 4 miljarder – en budgetförsämring som i allt väsentligt måste bero på att han har räknat med indexreglerade skatteskalor fr. o. m. 1978. Och herr Mundebo tillstår t. o. m. att inflationen påverkar både statens inkomster och statens utgifter, när han i propositionen säger att en snabbare löne- och prisstegring visserligen leder till en snabbare ökning av statsinkomsterna men också till väsentliga ökningarna på utgiftssidan. Herr Mundebo är att gratulera till denna insikt. Synd bara att den kommit honom till handa litet väl sent i livet.

Det är i det här perspektivet – av successivt försvagade statsfinanser i framtiden – som förslaget om momshöjning måste ses. Det är bara

alltför uppenbart att det förslaget syftar till att täcka en del av de inkomstförluster som staten gör på indexregleringen av inkomstskatterna. Och det är inte mindre uppenbart att den här momshöjningen måste följas av ytterligare höjningar 1978, om inte statsfinanserna skall bli orimligt svaga i den högkonjunktur som då väntas.

Genomförs den här skattepolitiken, betyder det inte bara att människor med höga inkomster får omotiverat stora skattelättnader. Kombinationen av sänkt inkomstskatt och höjd moms betyder också en överflyttning av skattebördan från de välbeställda i samhället till de sämre ställda. Då har vi fått en regering som tar från de fattiga och ger till de rika. Detta kan vi aldrig acceptera.

Men det är inte bara av rättviseskäl som vi säger nej till att nu höja momsen. Vi anser att en momshöjning skapar risker för en snabbt ökad arbetslöshet till hösten. Redan den inflationspolitik som regeringen för pressar kraftigt ner konsumtion och efterfrågan på varor och tjänster inom landet. Lägg momshöjningen ovanpå, uppstår en direkt minskning av hushållens köpkraft i år. Under den senaste tiden har tecknen blivit allt fler på att vi går mot en försvagning av läget på arbetsmarknaden. Regeringen räknar själv med att sysselsättningen inom industrin i år kommer att minska med 50 000. Andra bedömare – alltifrån Industrieförbundet och LO till sparbankernas ekonomer – har dragit slutsatsen att arbetslösheten med regeringens politik kommer att mot slutet av året gälla 150 000 människor eller t. o. m. fler.

Med tanke på det läge som nu råder, där ett stort antal människor redan sysselsätts i utbildning och genom andra arbetsmarknadspolitiska åtgärder, förefaller det inte troligt att arbetsmarknadspolitiken i tid skulle kunna anpassas till en så stark nedgång av sysselsättningen i näringslivet, som skulle bli resultatet av regeringens politik. En ökning av arbetslösheten förefaller alltså ofrånkomlig. Att med öppna ögon gå in i en sådan utveckling är enligt vår mening orimligt.

Grundfelet med den borgerliga konjunkturpolitiken är inte att man försöker strama åt finanspolitiken. Utan felet är i det rådande läget framför allt att denna politik sätts in vid fel tidpunkt och att den använder sig av fel metoder.

Särskilt orimligt är det att lägga momshöjningen till en redan stark inflation för att pressa ner konsumtion och efterfrågan i höst, samtidigt som man förbereder en stor sänkning av inkomstskatten nästa år – då effekterna av den internationella konjunkturuppgången börjar uppträda med full styrka i vårt land. Det motsatta vore det rimliga – att man i stället förstärker statsinkomsterna framför allt med sikte på 1978.

Om vi ville föra den borgerliga traditionen vidare, herr talman, skulle vi nu som oppositionsparti ha kunnat nöja oss med att yrka avslag på regeringsförslagen och överlåta åt regeringen att finna en alternativ politik som löser våra ekonomiska problem. Men trots de ganska orimliga förutsättningar för oppositionens arbete, som regeringen har skapat genom en unik inkonsekvens i den ekonomiska politiken, tänker vi fullfölja

Onsdagen den
18 maj 1977

*Höjning av
mervärdesskatten,
m. m.*

den linje som vi har inlett – att anvisa konkreta och realistiska alternativ till de regeringsförslag som vi avvisar. Vi vill ge regeringen och den borgerliga riksdagsmajoriteten ännu en chans att ompröva sin politik och ge den ett bredare parlamentariskt underlag.

Det socialdemokratiska alternativet till att nu höja momsens är för det första att de inkomstförstärkningar och besparingar genomförs som vi föreslog redan i januari. De åtgärderna bör genomföras i huvudsak enligt den tidtabell som angavs i det socialdemokratiska budgetalternativet. Men i ett väsentligt avseende föreslår vi en ändring: höjningen av socialförsäkringsavgiften bör ske den 1 januari 1978 i stället för den 1 juli i år. Vi har två skäl för det. Det ena skälet är att avtalsförhandlingarna nu har kommit så långt att höjda avgifter inte längre kan beaktas i avtalsuppgörelsen. Det andra skälet är att konjunkturutvecklingen uppenbarligen är sådan att en väsentlig del av åtstramningen bör ske 1978 i stället för under andra halvåret 1977. Sammanlagt förstärker dessa åtgärder statsbudgeten för nästa år med ungefär 3 miljarder kronor.

För det andra kräver vi att riksdagen nu beslutar att avvisa planen på en indexreglering av skatteskalorna. Att realisera den planen vore inte bara ett orimligt sätt att fördela bördorna av den åtstramning vi eftersträvar; det vore dessutom att ge konjunkturpolitiken en tidsmässig profil som hotar sysselsättningen i år men sedan skapar risker för en ny inflation nästa år. Det finns nu beräkningar från skatteutredningen som visar att indexreglerade skatter 1978 skulle kosta statskassan ungefär 4,5 miljarder kronor. Det betyder att ett nej till indexreglering förstärker statsfinanserna med motsvarande belopp jämfört med regeringsförslaget.

Sammanfattningsvis, herr talman!

Om riksdagen avslår regeringens förslag om höjd moms kommer det att finnas parlamentariskt underlag för ett alternativ i den ekonomiska politiken som för det första ger en starkare budget för 1977/78 med ca 2 miljarder kronor och i motsvarande mån minskar behovet av utlandsupplåning, för det andra leder till lägre prisstegringar och bevarar den fulla sysselsättningen i år och för det tredje fördelar bördorna av en stram ekonomisk politik på ett mera rättvist sätt.

Vi tror att det skulle ligga i hela nationens intresse om riksdagen valde den här vägen ut ur det krisläge vari den borgerliga regeringens politik hamnat.

I detta anförande instämde herr Pettersson i Helsingborg (s).

Herr MOLIN (fp):

Herr talman! Riksdagens ekonomiska debatter kommer tätt. Om 14 dagar skall vi ta ställning till statsbudgeten för nästa år. I dag diskuterar vi vissa åtstramningar via skatterna, och för två månader sedan hade vi en stor ekonomisk-politisk debatt om finansplanen. I det betänkande från finansutskottet som riksdagen då godkände framhölls det att den ekonomiska politiken så snart som möjligt borde läggas om i riktning

mot en begränsning av den inhemska efterfrågan. Det fanns i finansdebatten i mars en betydande enighet om nödvändigheten av att relativt snart vidta åtstramande åtgärder i finanspolitiken. Denna bedömning gjordes mot bakgrund av utvecklingen av vårt lands bytesbalans. Underskottet i våra affärer med utlandet kunde då beräknas till över 10 miljarder kronor för år 1977.

Denna situation har uppkommit genom att vi i verklig mening har levt över våra tillgångar. Vi klarade oss genom den tidigare ekonomiska konjunkturedgången bättre än andra länder. Vi kunde öka levnadsstandarden snabbare och hålla arbetslösheten lägre än flertalet andra länder, men det åstadkoms genom att vi medvetet tog i anspråk resurser som vi räknade med att kunna producera senare. Redan långtidsutredningen visade att en åtstramning av den inhemska konsumtionen skulle bli nödvändig under andra hälften av 1970-talet om vi skulle kunna uppnå en balans i våra affärer med utlandet i början av 1980-talet. Att vi under den internationella konjunkturedgången för två tre år sedan höll uppe vår egen sysselsättning och produktion innebar givetvis att vi därigenom begränsade utrymmet för både privat och offentlig konsumtion under de därefter kommande åren. Alla har varit medvetna om att vi i Sverige inte i längden kan förbruka mer än vad vi producerar. Oenigheten i dagens debatt är mot den bakgrunden överraskande, och jag skall senare återkomma till vad jag tror är förklaringen till att socialdemokraterna så snabbt har ändrat uppfattning om nödvändigheten av en ekonomisk åtstramning.

Problemet i vår ekonomi är alltså f. n. främst det stora och växande underskottet i våra affärer med utlandet. Denna utveckling är beroende dels av speciella faktorer som vår u-hjälp och utflödet av turistvaluta till utlandet, dels också av obalansen i handeln med utlandet. Importen har ökat snabbare än exporten, och under första kvartalet i år har vi ett minus i utrikeshandeln på ungefär 1,5 miljarder kronor, framför allt beroende på en snabb ökning av importen. Denna ogynnsamma utveckling av handelsbalansen hänger framför allt samman med svårigheten för vår exportindustri att finna avsättning för sina varor. De svenska varorna har blivit för dyra för att kunna klara sig på världsmarknaden, och vår industri har därigenom förlorat marknadsandelar på många håll ute i världen. Det är därför viktigt att nu både stimulera exporten och begränsa importen, och det är ju också innebörden i många av de åtgärder som har vidtagits ifrån regeringens sida på senare tid. Det gäller t. ex. justeringen av den svenska kronans kurs, som syftade till att öka de svenska exportvarornas konkurrensmöjligheter genom relativa prissänkningar. I och för sig är det naturligtvis inte säkert att de åtgärder som hittills har vidtagits räcker för att skapa en balans i våra affärer med utlandet. För 1977 kommer t. ex. underskottet i bytesbalansen att uppgå till drygt 12 miljarder kronor, och det kommer givetvis att lägga begränsningar på möjligheterna till ekonomisk-politiska åtgärder i fortsättningen och nödvändig göra en fortsatt upplåning i utlandet. Under åren

Nr 135

Onsdagen den
18 maj 1977

*Höjning av
mervärdeskatten,
m. m.*

Onsdagen den
18 maj 1977

*Höjning av
mervärdesskatten,
m. m.*

härefter – 1978 och 1979 – bör emellertid de åtgärder som har beslutats och som i dag skall beslutas av riksdagen kunna bidra till en minskning av underskottet i bytesbalansen.

Herr talman! Jag påpekade i finansdebatten i mars att socialdemokraternas förslag till finansiering av skatteomläggningen från den 1 januari i år skulle komma att motverka försöken att skapa balans i våra affärer med utlandet och därmed motverka strävandena att minska behovet av att låna utomlands. Jag tänkte då på förslaget om en höjning av arbetsgivaravgiften, som skulle leda till en ytterligare höjd kostnadsnivå för företagen, naturligtvis också för exportindustrin. Det förslaget skulle komma att minska våra möjligheter att öka exporten och skulle därmed leda till ett ytterligare underskott i bytesbalansen och till ett ytterligare upplåningsbehov i utlandet. Jag trodde att den politisk som socialdemokraterna då rekommenderade med förslaget om höjning av arbetsgivaravgiften nu var avförd från dagordningen, men vi finner i det pressmeddelande som socialdemokraterna har lämnat ut att de nu vill höja arbetsgivaravgiften med 1,5 % den 1 januari 1978. Såvitt jag förstår kommer det förslaget att ha exakt de nackdelar som jag återopade i finansdebatten i mars. Det kommer att leda till en ökning av kostnadsnivån för exportindustrin, till höjda priser, till större svårigheter att konkurrera ute i världen, till ett ökat underskott i bytesbalansen och därmed till ytterligare behov av upplåning. Det är därför inte något bra förslag.

Herr talman! Den bedömning av nödvändigheten av en omläggning av politiken i mera restriktiv riktning som framfördes av finansutskottet i mars har egentligen aldrig ifrågasatts. Regeringens ekonomiska politik har också sedan dess fått just den här nämnda inriktningen. Man har fört fram förslag om exportstimulerande åtgärder av olika slag, och dessa har vunnit riksdagens stöd. Vi skall i dag ta ställning till några centrala delar i regeringens åtstramningspaket. De här åtgärderna syftar till en långsammare ökning av den privata konsumtionen och därmed till en mindre ökning av importen och kommer alltså att på lång sikt leda till en förbättring av bytesbalansen. I den meningen är det ett bra förslag.

Trots detta kommer vi att få dras med ett betydande underskott i våra affärer med utlandet, och det är klart att det underskottet kommer att vara en starkt begränsande faktor för den ekonomiska politiken.

Det är mot den här bakgrunden förvånande att socialdemokraterna säger nej till de olika förslag som har framförts från regeringen och som syftar till att förbättra det brydsamma läget för svensk ekonomi. Socialdemokraterna har vid flera tillfällen, bl. a. här i riksdagen, uttalat att finanspolitiken skall stramas åt och att en mera restriktiv ekonomisk politik och budgetpolitik borde föras. När regeringen nu går in för en stramare ekonomisk politik, då byter emellertid socialdemokraterna sida. Då är det fel med en åtstramning av den ekonomiska politiken just nu. Då är det fel att nu höja momsens, då är det fel att nu justera den svenska kronan för att därmed göra våra exportvaror mera attraktiva ute i världen.

Såvitt jag kan förstå har socialdemokraterna övergivit delar av de resonemang de med sådan intensitet förde i början av året. Man hoppar lättvindigt från ståndpunkt till ståndpunkt, tydligen med avsikt att i alla lägen kunna hamna på en ståndpunkt som är rakt motsatt regeringens.

Finansutskottet har i sitt yttrande till skatteutskottet tillstyrkt det åtstramningspaket som regeringen presenterat i propositionen 144, främst höjning av momsen och införande av en avgift på oprioriterat byggande. Detta sker i en konjunktursituation som alltjämt måste betecknas som i viss mån oklar. Vi har från finansutskottets sida tidigare pekat på svårigheterna att bestämma styrkan i och tidpunkten för en kommande konjunkturuppgång. Detta är ett osäkerhetsmoment som naturligtvis har betydelse när det gäller att ta ställning till tidpunkten för de olika åtstramningsåtgärderna. Jag vill emellertid stryka under att åtgärder av det här slaget normalt inte kan ge full effekt omedelbart. Om man väntar för länge med beslut om åtstramningsåtgärder, riskerar man att de inte når full effekt vid den tidpunkt då de är mest nödvändiga. Även om man alltså kan ha litet olika mening om tidpunkten för de här åtgärdernas giltighet, så tror jag att det är viktigt att besluten tas nu och att åtgärderna förverkligas så snart som möjligt. Ju längre vi väntar med den nödvändiga omläggningen, desto smärtsammare blir den när den sätts in.

De åtgärder som nu genomförs innebär inskränkningar inom olika sektorer. De innebär en inskränkning av den privata konsumtionen och av mindre angeläget byggande. I annat sammanhang får riksdagen ta ställning till begränsningar av den offentliga sektorn, av statens och kommunernas verksamhet. Åtstramning och besparingar får naturligtvis inte bara gälla löntagarna utan också staten och kommunerna, som ju svarar för en stor del av våra samlade resurser. Finansutskottet kommer i nästa vecka att slutgiltigt ta ställning till regeringens förslag om besparingar på den statliga sidan. Det är också viktigt att de nu föreslagna åtgärderna har kompletterats med ett prisstopp, t. v. gällande till den 1 juni. Även om prisstopp inte bör ges en alltför generell användning är det ändå klart att det i nuläget är nödvändigt med ett allmänt prisstopp.

Herr talman! Socialdemokraterna har både i finansutskottet och i skatteutskottet anmält en avvikande mening. Dessa avvikande meningar är liksom partimotionen 1613 av herr Palme m. fl. i flera avseenden egendomliga aktstycken. De inleds av en historik, vars innebörd väl i sin enkelhet tycks vara att den ekonomiska politik som fördes av den förra regeringen i alla avseenden var förträfflig och att den ekonomiska politik som förs av den nya regeringen i alla avseenden är förkastlig. Efter denna historik konstaterar socialdemokraterna i finansutskottet att både momshöjningen och devalveringen skulle ha varit onödiga, om regeringen valt en annan inriktning av den ekonomiska politiken. Detta måste rimligen innebära att åtgärderna hade varit onödiga i ett annat läge än det som nu föreligger, men att de är nödvändiga i dagens läge. Det är mot den bakgrunden verkligen en antiklimax att socialdemokraterna därefter avstyrker alla föreslagna åtgärder som skulle bidra till att skapa en bättre

Nr 135

Onsdagen den
18 maj 1977

*Höjning av
mervärdesskatten.
m. m.*

Onsdagen den
18 maj 1977

*Höjning av
mervärdeskatten,
m. m.*

balans i svensk ekonomi. Socialdemokraterna i finansutskottet drar alltså inte den givna slutsatsen av vad de själva säger i sitt yttrande. Hela det resonemang som socialdemokraterna i finansutskottet för om det ekonomiska läget pekar ju på nödvändigheten av åtstramningsåtgärder i nuläget, och sådana åtgärder kan ju inte ersättas av allmänna bakgrundsbeskrivningar och historik.

Herr talman! Socialdemokraterna har inte hittills presenterat något alternativ till regeringens förslag. Herr Feldt sade i sitt anförande att ett sådant konkret alternativ hade utarbetats. Hittills har jag inte sett det i annan form än ett pressmeddelande på fyra sidor som har delats ut och som har rubriken Socialdemokraternas alternativ till höjningen av mervärdeskatten. Vad innebär det alternativet? Ja, det innebär att man tar avstånd. "Vi socialdemokrater tar avstånd", står det, "vi yrkar avslag", "vi säger även nej". Sida upp och sida ner säger man nej till alla åtgärder som har föreslagits från regeringens sida. Det ger inget intryck av att vara ett konkret alternativ. På sista sidan kommer det som har karaktären av ett förslag från socialdemokraterna, och det är att man nu föreslår en höjning av arbetsgivaravgiften med 1,5 % från den 1 januari 1978. Det är alltså hela innebörden av det alternativ som socialdemokraterna påstår sig presentera.

Samtidigt försöker man beskriva den nuvarande regeringens ekonomiska politik som ansvarslös. Mot bakgrund av att socialdemokraterna tidigare vid flera tillfällen efterlyst en stramare finanspolitik och att de nu avvisar alla regeringens olika förslag i denna riktning utan att samtidigt själva presentera något annat alternativ än förslaget om höjd arbetsgivaravgift, tycker jag det är rimligt att säga, att det nu är socialdemokraterna som inte vill ta något ansvar för den ekonomiska politiken i Sverige. Det är från många synpunkter beklagligt. Från utskottsmajoriteten i finansutskottet skulle vi naturligtvis med tillfredsställelse se att vi kunde föra en bred diskussion i utskottet med syfte att nå fram till samlande lösningar för den ekonomiska politiken nu och framöver, men det har socialdemokraterna hittills avvisat.

Herr talman! En huvuduppgift för den ekonomiska politiken är att trygga en hög sysselsättning. Vi har i Sverige kunnat klara oss undan arbetslösheten bättre än flertalet andra jämförbara länder i Europa, där arbetslösheten är dubbelt eller tredubbelt så stor som den är i Sverige. De åtgärder som nu föreslås kommer att påverka konsumenternas köpkraft och kan leda till en minskad efterfrågan och därigenom påverka sysselsättningen. Därför måste statsmakterna – riksdag och regering – också framgent ha uppmärksamheten riktad på utvecklingen av sysselsättningen. Det kan på samma sätt som under det nu pågående budgetåret bli nödvändigt att göra olika punktvisa insatser eller särskilda satsningar på vissa industrigrenar för att hävda sysselsättningen.

Herr talman! I ett bekymmersamt ekonomiskt läge är det särskilt viktigt att göra en bestämd prioritering av vad vi vill använda våra resurser till. Det är vår målsättning att hålla sysselsättningen uppe och att där-

utöver inrikta resurserna på en fortsatt utbyggnad av sjukvården, åldersvården och barnomsorgen. Det kan bara åstadkommas om vi kan skapa balans i vårt lands ekonomi och om vi är återhållsamma med ekonomiska insatser på andra områden.

Herr FELDT (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag tyckte att herr Molin hade påtagliga svårigheter att visa upp något som helst positivt resultat av den regeringspolitik som han försvarar. I stället ägnar han sig åt att framföra en rad argument mot framför allt höjningen av arbetsgivaravgiften. Men, herr Molin, om den skulle ha fått sådana katastrofala verkningar, hur kommer det sig då att den politik som i stället genomfördes och som skulle vara så utmärkt nu leder till en inflation i storleksordningen 12 % och har lett till en försvagning av bytesbalansen, så att man nu räknar med ett underskott på 12,5 miljarder kronor i stället för 11 miljarder i januari? Kan inte herr Molin också förklara hur man kan genomföra en så utomordentligt misslyckad devalvering som den här regeringen har presterat?

Med andra ord: Om man skall tala om den politik som är misslyckad kunde det också vara klädsamt att tala om hur den politik som man försvarar har lyckats. Men se det kan inte herr Molin, och det kan ingen. Det är bara misslyckanden att redovisa hittills i den borgerliga regeringens prestationer.

Ett annat tema i inlägget var att socialdemokratin är mycket ombytlig, att vi har bytt fot. I själva verket är det så att det är vi som står för konsekvensen i den ekonomiska politiken. Jag tycker att herr Molin skall läsa om sitt inlägg här i riksdagen den 9 mars, när han med stor frenesi försvarade att finanspolitiken måste vara expansiv; han sade då att den budget som nu rivs sönder var väl avvägd. Vad han inte har insett är att han måste se våra förslag i en helhetsbild. Om herr Molin i dag bara har ett pressmeddelande till sitt förfogande, lägg då ansvaret för detta på den regering som har skapat arbetsförhållanden för oppositionen som är helt orimliga och som medför att vi tvingas föra diskussionen om det viktigaste ekonomisk-politiska beslutet helt frikopplad från diskussionen om finansplanen och budgetpropositionen, som skall ske i början av juni.

Titta efter vad vi egentligen säger! Vi säger att vi vill ha en mer restriktiv budgetpolitik för nästa år än regeringen själv redovisar. De förslag vi lägger fram i dag ger en budget för 1977/78 som är 2 miljarder starkare än regeringens. Vi fortsätter att driva den konsekventa linje som vi började arbeta efter i januari. Och framför allt: Vi säger nej till att nu höja momsen och sedan, om sju månader, genomföra en kraftig försvagning av statsfinanserna. Jag måste fråga: Hur kan herr Molin försvara att finanspolitiken på det sättet görs allt svagare ju mer konjunkturen går uppåt?

Till slut en fråga på de sekunder jag har kvar: Herr Molin säger att

Nr 135

Onsdagen den
18 maj 1977

*Höjning av
mervärdeskatten,
m. m.*

Onsdagen den
18 maj 1977

*Höjning av
mervärdeskatten,
m. m.*

prisstoppet t. v. gäller fram till den 1 juli. Är detta en antydning om att det kommer att förlängas?

Herr MOLIN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Nu liksom i finansdebatten i mars har jag framhållit att huvudproblemet i svensk ekonomi är det stora underskottet i våra affärer med utlandet. Vi räknar nu med att det i år kommer att röra sig om 12 miljarder i underskott. Var och en inser lätt att det kräver en alltför stor upplåning i utlandet.

Det väsentliga är alltså att minska underskottet i bytesbalansen och därigenom minska den utländska upplåningen. Det kan enbart ske genom att vi förbättrar handelsbalansen, i första hand genom att öka exporten. För att åstadkomma denna exportökning har det föreslagits särskilda exportstimulerande åtgärder som har fått stöd av denna riksdag, i huvudsak i enighet. Vi har genomfört en kursjustering av den svenska kronan, som bör underlätta för de svenska exportföretagen att klara sig på världsmarknaden, och det föreslås nu en momshöjning som skall kunna bromsa importen. Det är alltså konkreta åtgärder som vidtas i syfte att komma till rätta med det grundläggande problemet i svensk ekonomi, nämligen obalansen i förhållande till utlandet.

Socialdemokraternas konkreta förslag i dag – enligt pressmeddelanden och enligt herr Feldt – är att vid nyår höja arbetsgivaravgiften ytterligare. Om vi nu är ense om att det är viktigt att stimulera exporten och komma ifrån underskottet i våra affärer med utlandet, så förstår jag inte hur de förslag ni lägger fram kan bidra till det. Om man genom höjda arbetsgivaravgifter ökar kostnaderna för exportindustrin, verkar det väl rimligt att anta att det snarast försämrar konkurrensläget för vår exportindustri. Resultatet måste i varje fall i viss utsträckning bli höjda priser, minskade konkurrensmöjligheter, en sämre bytesbalans och därmed ett ännu större behov av lån i utlandet. I det avseendet skiljer sig kanske inte er nuvarande politik från era tidigare uttalanden.

Annars präglas den socialdemokratiska politiken av att man talar om hur det har varit och hur det hade varit – av resonemang i förfluten tid. Man har mycket litet att säga om dagens politik. Jag visade på att reservanterna i finansutskottet, herr Feldt och hans kolleger, säger att momshöjningen skulle ha varit onödig med en annan politik och i ett annat ekonomiskt läge. Det kan man möjligen diskutera, men det innebär ju underförstått att den nu är nödvändig. Det är en formulering som avslöjar halten i den socialdemokratiska politiken. Först medger man att de föreslagna åtgärderna är nödvändiga, och sedan säger man ändå nej till dem.

Herr FELDT (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Molin upprepade att det är angeläget att minska underskottet i bytesbalansen. Ingen delar den uppfattningen mera intensivt än jag. Men det sker ju inte, herr Molin! Med den politik re-

Ondsdagen den
18 maj 1977

*Höjning av
mervärdeskatten,
m. m.*

geringen bedriver får vi ett rekordstort underskott i bytesbalansen i år. Sedan januari har man fått skriva upp bedömningen av underskottets storlek med ytterligare någon miljard. Den långtidsbedömning som regeringen gör i den reviderade budgetpropositionen pekar på att vi fram till 1980 skulle få ett kumulerat underskott i bytesbalansen på sammanlagt 30 miljarder kronor.

Den politik ni för slutar alltså inte i något resultat som skulle tillfredsställa ens ganska blygsamma anspråk på det syfte som herr Molin i sitt resonemang anger, nämligen att vi skall ta oss ur de svårigheter som denna politik försatt oss i.

Herr Molin återvänder till sitt favorittema, att höjda arbetsgivaravgifter höjer kostnaderna för vår exportindustri. Vi har många gånger sagt att arbetsgivaravgiften kommer att ingå i förutsättningarna för avtalsrörelsen. Enligt vår bedömning leder en höjning av den inte till någon netto-kostnadsökning för företagen.

Sedan vill jag framhålla att det inte är så att vi bara säger nej till en momshöjning utan vi anvisar ett alternativ till en sådan. Det är en väsentlig skillnad. På herr Molins tid som oppositionspolitiker var det nog med att säga nej, men vi anvisar faktiskt ett alternativ. Det alternativet går ut på att vi – med en viss åtstramning redan i år, med besparingar och med skattehöjningar – skall få en sådan inriktning av finanspolitiken att tyngdpunkten i åtstramningen förläggs till den tidpunkt då konjunkturen verkligen slår igenom här hemma, och det bör den göra nästa år. Inget resonemang om momshöjningen och alternativ till den kan föras om man inte tar med i bilden den plan att mycket rejält sänka inkomstskatterna för högre inkomstagare som ligger i det s. k. inflationsskyddet.

Herr talman! Jag vill slutligen, eftersom jag inte har så mycket kvar av min repliktid, bara notera att herr Molin i sina inlägg knappast ens har nämnt problemet med sysselsättningen. Det bekymrar honom tydligen inte. Vad värre är: han visar en total okänslighet för hur regeringens politik drabbar människorna i det här landet, för vad det kommer att innebära för lägre inkomstagare, barnfamiljer och andra att man driver fram en inflation i takten 12 % med devalvering och momshöjning. Angelägenheten av att söka alternativ som minskar inflationstakten tycks inte herr Molin anse vara värt att tala om. Han är tydligen helt okänslig för att det är människor som den här politiken kommer att drabba. För honom är politiken en rad tekniska komponenter som sätts ihop till en modell som passar in i ett borgerligt schema.

Herr MOLIN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Alla kammarens ledamöter hörde säkert att jag avslutade mitt tidigare anförande med att peka på att en huvuduppgift för den ekonomiska politiken är att trygga en hög sysselsättning. Jag pekade också på att den utveckling vi nu har kan leda till att samma sorts åtgärder som regeringen har vidtagit under den gångna vintern också kan bli

Onsdagen den
18 maj 1977

*Höjning av
mervärdeskatten,
m. m.*

nödvändiga under den kommande. Jag tycker att detta är tillräckligt som svar på det herr Feldt sade om mitt intresse när det gällde att hålla sysselsättningen uppe. Man kan i sammanhanget också konstatera att den nya regeringen har gjort en serie insatser som har bidragit till att hålla arbetslösheten i Sverige lägre än den är i nästan alla jämförbara länder. Regeringens åtgärder talar alltså för sig själva på den punkten.

Det är riktigt som herr Feldt säger att vi även med de åtgärder som är föreslagna kommer att få ett stort underskott i bytesbalansen i år. Vi kommer att få ett underskott på 12 miljarder, och det är oroväckande. Vad vi däremot kan räkna med är att detta underskott under åren 1978 och 1979 kommer att minska och att den oroväckande upplåningen i utlandet därigenom också kommer att minska. Men detta skulle inte åstadkommas om socialdemokraterna får igenom sitt förslag om en höjd arbetsgivaravgift. Då kommer inte den förbättring av bytesbalansen under åren 1978 och 1979, som vi har anledning att räkna med, till stånd. Det är därför som man i nuläget bör avvisa motionen om höjda arbetsgivaravgifter.

Herr Feldt sade vidare att socialdemokraterna inte säger nej till en momshöjning. Det förstod jag inte riktigt. Ni yrkar avslag på förslaget om en momshöjning, och det måste väl i dagligt tal betyda detsamma som att ni säger nej till en momshöjning.

Den tidigare oppositionen brukade säga nej till åtgärder som föreslogs av regeringen, sade herr Feldt. Låt mig då påminna om att den dåvarande borgerliga oppositionen under åren 1974 till 1976, dvs. under den förra mandatperioden, var med på att ta sitt ansvar för den ekonomiska politiken och att en del av de åtgärder som genomfördes kom till på initiativ av de dåvarande oppositionspartierna, i flertalet fall folkpartiet.

Herr budgetministern MUNDEBO:

Herr talman! Den svenska ekonomin står inför svåra problem. Regeringen framhöll i finansplan och budget i januari att svensk ekonomi befann sig i ett allvarligt läge. Vi pekade bl. a. på de betydande underskotten i bytesbalansen, på att kostnaderna i svensk industri under de senaste åren ökat väsentligt mer än i andra länder, på att produktionsstillväxten var låg och på att många företag och branscher var i en svår kris. Vi fick kritik för de beskrivningar och bedömningar vi gjorde. Socialdemokraterna menade att vi tecknade en för pessimistisk bild. Läget var i flera avseenden ljusare.

När vi nu några månader senare gör en ny bedömning, kan vi utgå från senare data om vad som hände 1975/76. Vi kan konstatera att problemen är ännu besvärligare än de tedde sig kring årsskiftet. Konsumtionen ökade snabbare, exportökningen blev lägre, lageruppbbyggnaden större och utrikesbalansen sämre än vad preliminära data i slutet av 1976 tydde på.

Kort sagt: den bristande balansen i den svenska ekonomin har skärpts. Den ena branschen efter den andra har svårigheter som krävt och kommer

att kräva omfattande stödåtgärder – stålindustrin, varven, tekoindustrin, glasindustrin osv. Det höga kostnadsläget medför att Sverige fortsätter att tappa marknadsandelar i utrikeshandeln, vilket medför risk för att vi delvis missar konjunkturuppgången. Detta är bakgrunden till de förslag som vi i dag debatterar.

Varför har vi då så många problem i den svenska ekonomin? Ja, det är inga nya problem. Vi har arbetat med liknande problem tidigare, men de är mer svårhanterliga nu. Vi har haft några år med låg tillväxt. Det har betytt att vi har fått rätt litet av nya resurser, samtidigt som vi har fortsatt ett omfattande reformarbete. Vi har haft några år av stigande kostnader och växande problem med att sälja våra varor utomlands. Exportpriset på svenska varor steg med 29 % från 1974 till 1976, medan det genomsnittliga exportpriset för OECD-länderna steg med bara 10 %.

Vi har haft några år med hög inflation, omkring 10 % om året, medan andra länder har kunnat begränsa inflationen till en lägre nivå. Vi har haft några år med en hög privat och offentlig konsumtion. Under 1975/76 steg den privata konsumtionen med sammanlagt 7 %, samtidigt som tillväxten ökade med bara 1,5 %. Det betydde att vi tog ut en del av de närmaste årens standardstegring i förskott.

Många av problemen kan vi söka tillbaka till 1960-talet. Till en del visste vi om problemen, till en del var de bara bitvis kända. Den socialdemokratiska regeringen lade inte ner någon större möda på att tala om för svenska folket att vår ekonomi var i ett allvarligt läge. Kanske var man inte fullt medveten om hur besvärliga problemen verkligen var. Kanske var man optimist och trodde att det skulle ordna sig på något sätt. Kanske ville man inte eller vågade man inte tala om sanningen. Det hade ju kunnat uppfattas som ett dåligt betyg över ett långt regeringsinnehav.

Låt oss ärligt och realistiskt beskriva verkligheten som den är.

Vi har besvärliga ekonomiska problem att brottas med. Jag vill inte lägga hela ansvaret för de problemen på den tidigare regeringen – alla partier och organisationer har sin andel i det – men det är naturligt att en regering som suttit i drygt fyra årtionden och som fått tillfälle att i mycket prägla den ekonomiska politiken har ett betydande ansvar. Och vill man ta ett ansvar för en del av de reformer som har genomförts under de åren, då bör man också ta ansvar för utvecklingen och för de problem som politiken har medfört. Uppriktigt sagt var det både litet löjligt och litet ömkligt, då socialdemokraterna redan efter några veckor började krypa ur sitt ansvar och säga att det är den nya regeringen som har ansvaret för Sveriges ekonomiska problem.

Den nya regeringen skall bära sitt ansvar. Än så länge har våra beslut bara till ringa del fått effekter på svensk ekonomi, men ju längre vi sitter, desto starkare blir vårt ansvar, och då kommer vi att stå för det.

Vi redovisade i januari en finansplan och budget som präglades av de betydande problem som vår ekonomi stod inför: låg tillväxt, höga kostnader, stark inflation och besvärliga branschproblem. Men budgeten

Nr 135

Onsdagen den
18 maj 1977

*Höjning av
mervärdeskatten.
m. m.*

Onsdagen den
18 maj 1977

*Höjning av
mervärdeskatten,
m. m.*

präglades också av en hög ambition då det gäller sysselsättning och social trygghet. Det var en budget som i ett avseende var kärv – det hade varit en hårdhänt provning av nya utgifter – och i ett avseende mera expansiv; det var en stark satsning på att trygga sysselsättningen.

Vi har nu redovisat en reviderad finansplan och budget. Den bygger på den grundsyn som vi redovisade i januari. Huvudlinjerna i den allmänna ekonomiska bedömningen och i budgeten ligger fast. Utvecklingen under årets första månader har emellertid i en del avseenden medfört att problemen i vår ekonomi har förvärrats. Handelsbalansen uppvisar ett betydande underskott och den privata och offentliga konsumtionen är på en hög nivå. Därför menar vi att en ytterligare åtstramning nu bör ske av vår inhemska förbrukning och att mera bör göras för att minska underskotten i de utrikes betalningarna. Det är därför som det bl. a. är nödvändigt att höja mervärdeskatten.

Nu har vi hört i några inlägg sådana uttryck som ”drastiska förändringar”, ”tvåra kast” och ”inbromsningar” och allt möjligt som värdering av de två dokument som regeringen har redovisat inför riksdagen, ett i januari och ett nu i maj. Jag tror att sätter man sig ner och i lugn och ro läser igenom de dokumenten så finner man att huvudlinjerna i de bedömningar vi redovisade i början av året ligger fast också nu i maj. Vad som händer är ju att den starka inriktningen på sysselsättning och social omsorg fullföljs. Samtidigt förstärks den stramhet som i flera avseenden präglade budgetförslaget. De ytterligare åtstramningar som förordas omfattar dels vissa senareläggningar, dels vissa besparingar. Senareläggningarna berör främst en del byggnadsinvesteringar och är bl. a. motiverade av de starka pris- och kostnadsstegringarna inom byggnadssektorn. Besparingsåtgärderna får i allmänhet effekt först under 1978 och framöver.

Vi har haft följande tre utgångspunkter för dessa förslag.

För det första är det nödvändigt att hålla tillbaka den inhemska förbrukningen för att få utrymme för mera av investeringar och export.

För det andra kan inte den svenska kostnadsutvecklingen få gå snabbare än i andra länder, om vi skall kunna exportera oss till balans i samhällsekonomin.

För det tredje måste vi bryta spiralen skatter-löner-priser, bl. a. för att förbättra konkurrenskraften i den svenska industrin.

Med dessa utgångspunkter är det väl naturligt att regering och riksdag nu utnyttjar de möjligheter vi har att komplettera och modifiera ursprungliga förslag. Det är inte fråga om några drastiska förändringar. Det är att utifrån de verklighetsbeskrivningar av den svenska ekonomin som vi gör använda de metoder som vi tror är de bästa.

När vi nu skärper på några punkter är det för att de ekonomiska problemen har skärpts under de gångna månaderna. Det har sagts i ett tidigare inlägg att vi numera skulle dela socialdemokratins konjunkturbedömning. Det var Kjell-Olof Feldt som trodde detta. Nu är det väl inte så lätt att finna en konjunkturbedömning i ett inlägg som var så

fyllt av en mängd kritiska bedömningar av regeringens politik och positiva bedömningar av den egna insatsen. Som jag ändå uppfattar det är vi oense både om verklighetsbeskrivningen, där vi ger en mera allvarlig bild, och om medlen för att komma till rätta med problemen. Det är särskilt på en betydelsefull punkt som regering och opposition har olika mening. Oppositionen håller fast vid sin linje att förse staten med mera inkomster genom väsentliga höjningar av arbetsgivaravgifterna, fast man nu tycks vara beredd att senarelägga en av dessa höjningar ett halvår. Regeringen föredrar att en ökad åtstramning nu görs genom en höjd mervärdeskatt.

Det finns många skäl för att vi inte nu vill ytterligare höja arbetsgivaravgiften utöver de höjningar för 1977 och 1978 – höjningar på en betydande nivå – som riksdagen redan har beslutat om.

Arbetsgivaravgifterna tycks vara den patentmedicin som socialdemokraterna vill använda för att lösa alla problem. Jag har ibland funderat över varför man är så förtjust i den skatteformen. Kanske beror det på själva benämningen arbetsgivaravgift, som gör att en del skulle tro att arbetsgivarna betalar dessa avgifter, medan andra skatteformer träffar löntagare, barnfamiljer, pensionärer osv.

Men vad är det som händer om vi höjer arbetsgivaravgifterna? Kjell-Olof Feldt tycks i en senare replik här själv närma sig sanningen. Den är nämligen att antingen övervältras de nya avgifterna på industrin och försämrar därmed konkurrenskraften ytterligare – och det är allvarligt, framför allt i nuvarande läge. Eller också avräknas avgifterna mot en annars möjlig löneökning, och då blir det en mindre budgetförstärkning än vad man talar om, eftersom löneökningen ju annars hade blivit större och betytt ett högre underlag för en statlig och kommunal inkomstskatt. Det skulle faktiskt behövas en höjning av arbetsgivaravgifterna med 5–6 % för att få samma effekt som av en momshöjning med 2,1 %. Dessutom skulle kommunernas redan besvärliga ekonomiska situation ytterligare förvärras. Och hur skulle det gå med avtalsförhandlingarna, om ytterligare en väsentlig del av utrymmet skulle intecknas genom olika avgifter?

Det har sagts att regeringens politik driver på inflationen, att det skulle vara något slags målsättning för politiken att uppnå den effekten. Ja, låt oss se på några fakta först.

Den allmänna prisnivån i konsumentledet har under de fyra första månaderna stigit med 4,1 %, och det är något mera än under 1976, för då var siffran 3,8 %. Men om vi tar hänsyn till prishöjningen på kaffe – en prishöjning som vi ju inte kan råda över – så är inflationstakten under 1977 klart lägre än den var förra året. Och ser vi på den senaste tolv månadersperioden, alltså från april 1976 till april 1977, finner vi att priserna har stigit med totalt 9,7 %, medan motsvarande siffra för 1975/76 var 11,9 %.

Dessa data tycker jag manar till litet större försiktighet med snabba slutsatser. Vi bör nog inte beskriva verkligheten som mera drastisk än

Onsdagen den
18 maj 1977

*Höjning av
mervärdesskatten,
m. m.*

vad den är.

Nu är jag ändå oroad, därför att prisutvecklingen är för snabb, och jag är också medveten om att vi för de närmaste månaderna får prishöjningar till följd av de beslut som regering och riksdag kommer att fatta. Det är också oroande att Sverige är ett av de få länder som inte har någon dämpning av inflationstakten sedan 1974. Därför måste vi satsa mera på att bekämpa inflationen och utnyttja de instrument som vi har för detta. Vi har ju i det här landet en lång erfarenhet av att det inte finns särskilt effektiva instrument. Men utöver det tillfälliga prisstopp som vi nu har kommer vi också fortsättningsvis att arbeta bl. a. med en skärpt prisövervakning i syfte att nå fram till en lägre inflationsnivå för tiden framöver än vad vi nu tycks hamna i för 1977.

Socialdemokraterna säger att läget skulle ha varit annorlunda om man hade följt de socialdemokratiska förslagen. Ja, det är möjligt. Vi hade haft en statsskatt för 1977 som hade betytt en högre inkomstskatt för alla heltidsarbetande och därmed en lägre standardförbättring under 1977 – för många kanske en standardförsämring. Det hade blivit ännu svårare för parterna på arbetsmarknaden att göra upp än vad det har varit.

Vi hade haft en diskriminerande sambeskattnings och en beskattning av fåmansföretagen som varit orättvis, och vi hade haft en hårdare egenavgift för hantverkare, lantbrukare, författare och konstnärer.

Vi hade haft en väsentligt högre arbetsgivaravgift med de risker för sysselsättningen som det hade betytt, och vi hade haft en särskilt stor höjning av arbetsgivaravgiften i glesbygden, där sysselsättningsproblemen ofta är särskilt stora.

Vi hade inte ens fått utreda frågan om ett inflationsskydd i skattesystemet. Det hade varit självklart att inflationen också fortsättningsvis – och inte riksdagen – skulle bestämma om skatterna.

Det hade varit annorlunda. Men det hade inte varit bättre. Det hade varit en ökad risk för arbetslöshet på högre nivå, och många människor hade haft en besvärligare verklighet att leva i.

Det har talats i ett par inlägg om planlöshet, ryckighet och inkonsekvens i politiken. Det är ju så man brukar säga när man inte har någonting att säga i sak. Nu kan vi ju få ett alternativ om ett par dagar, och vi får tillfälle att återkomma och debattera det då vi sett det. Därför skall jag inte gå in på någon närmare granskning. Det har redan gjorts i ett par inlägg.

Jag tycker att Björn Molin gjorde en riktig beskrivning då han noterade att vad vi nu möter är bara nej och nej och nej från socialdemokratin sida. Det kan ju ge intryck av konsekvens, men eftersom detta nej används i alla sammanhang är det snarare ett uttryck för ovilja till konstruktiva lösningar.

Frågan om inflationsskydd i skattesystemet har berörts, och jag skall återkomma till den. Låt mig bara nu i detta första inlägg ställa en fråga som kan få ett klart svar med ett ja eller ett nej. Jag ställer den mot bakgrund av de inlägg som gjorts här om effekterna för statskassan av

ett system med inflationsskydd, där det sägs att skulle man besluta sig för detta så får statskassan ett tillskott som blir några miljarder mindre än vad det skulle ha blivit om man inte hade ett system med inflationsskydd.

Det är riktigt att eftersom ett bevarande av 1977 års skatteskalor betyder att inflationen automatiskt höjer skatten så tillförs naturligtvis statskassan de inkomsterna. Och gör vi ett inflationsskydd i skattesystemet så får statskassan inte det automatiska tillskottet.

Men den jämförelse som här har gjorts, om att det handlar om så och så många miljarder som statskassan skulle få eller inte få, är hållbar endast under förutsättning att man tänker sig att också 1978 bevarar 1977 års skatteskalor. Vi har varje år under 1970-talet, utom ett, gjort skatteomläggningar som har kostat pengar, fyra fem sex miljarder om året. Och skulle vi göra en skatteomläggning också 1978 så är det ju ofrånkomligt att det kostar pengar.

Min fråga är följande: Tänker socialdemokratin säga till de fackliga organisationerna, LO, TCO och SACO/SR: Inför 1978 får ni förhandla bäst ni kan på grundval av 1977 års skatteskala – vi kommer inte att göra någon förändring av statsskatten?

Säger man det så betyder det att behovet av löneökning för oförändrad köpkraft 1978 är 18–19 % för de flesta av industrins arbetare, de som ligger i inkomstgruppen med 50 000–60 000 kr. i årsinkomst, och hela 23–24 % för många av industrins tjänstemän, de som har 70 000–80 000 kr. i årsinkomst.

Tänker socialdemokraterna alltså bevara 1977 års skatteskala oförändrad också 1978? Om inte kräver ju hederligheten att de redovisar att det kostar pengar att göra en traditionell skatteomläggning, kanske väl så mycket som det kostar att använda sig av inflationsskydd.

Detta är en fråga som kan få svar med ett ja eller ett nej. Och det är angeläget för svensk skattedebatt, för svensk samhällsekonomi och för de fackliga organisationernas arbete att få ett snabbt besked. Det beskedet kan ges i dag.

Herr talman! Regeringen har lagt en rad förslag med syfte att få en bättre balans i vår ekonomi. De är inte populära, alla dessa förslag. Men det är förslag som behövs om vi skall komma till rätta med problemen i vår ekonomi. Och det är förslag som borde få ett brett stöd, ty nu behöver vi en bred samling för att lösa problemen.

Vi är beredda att fatta de beslut som behövs, och vi skall lugnt och metodiskt klara oss igenom de ekonomiska problemen. Sverige har sådana utgångsmöjligheter att vi bör klara det.

Vi kommer inte att syssla med allmän retorik, hojtande och viftande. Vi kommer inte att syssla med klasskampsparoller eller utnyttja människors missnöje. Vi kommer inte att göra några utfall mot olika grupper i samhället.

Vi kommer att fullfölja ett socialt reformarbete och arbeta för att få så goda resurser som möjligt till att föra det reformarbetet vidare.

Nr 135

Onsdagen den
18 maj 1977

*Höjning av
mervärdesskatten,
m. m.*

Vi skall, som det står i vår regeringsförklaring, med fasthet och ansvar föra en politik i hela folkets intresse.

Herr FELDT (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Mundebo har ju anseende att vara en hederlig karl, och han utnyttjar gärna detta anseende i sina inlägg. Nu sade han att vi skall ärligt och realistiskt beskriva verkligheten. Men jag tycker att herr Mundebo tänjde en smula på det här anseendet om hederlighet när han nu ville göra gällande att enda skälet till att han kastat om sin ekonomiska politik är att han har en ny konjunkturbedömning.

Han sade i finansdebatten den 9 mars: "Låt mig säga att det för den närmaste framtiden icke finns någon anledning att förändra skatter, vare sig höja eller sänka skatter, på annat sätt än det som framgår av regeringens budgetförslag. --- Men om konjunkturen i väsentliga avseenden förändras, måste denna regering lika väl som alla andra regeringar vara beredd att ompröva sin politik" etc.

Har nu konjunkturen väsentligen förändrats mellan den 9 mars och den 1 april, när ni beslöt er för den här politiken? Nej, sanningen är att konjunkturen icke ändrats annat än i så måtto att regeringen har justerat konjunkturbedömningen i något mer optimistisk riktning och därmed anslutit sig till den bedömning vi gjorde tidigare. Herr Mundebo behöver inte leta i mitt anförande efter vår konjunkturbedömning – den fanns redan i januari och det är den vi står för. Sanningen är att det är spåren av regeringens egen politik som nu börjat förskräcka också regeringen själv. Därför griper man in, men vid fel tidpunkt och med fel metod. Det är det vi kritiserar regeringen för.

Herr Mundebo säger att han inte vill diskutera socialdemokratins alternativ i dag, det skall han diskutera den 2 juni. Herr talman! Jag tycker att det är sorgligt att behöva konstatera att budgetministern på detta sätt utnyttjar regeringens spel med riksdagen och med vår konstitution genom att först avgöra finanspolitiken – det kommer att ske i dag – och sedan säga att man efter tre veckor vill ta debatten om alternativen till denna finanspolitik. Jag finner detta förfarande icke helt anständigt, herr talman.

Herr Mundebo tog sedan upp indexreglering av skatterna. Det skulle han inte tala om nu utan vid något senare tillfälle. Det är alltså det fina inflationsskyddet som folkpartiet så ofta och så gärna har talat om, men som man i dag har varit besynnerligt tyst om. Och nu frågar han i stället: Vad skall socialdemokratin göra? Ja, den 9 mars sade herr Mundebo att han i god tid i förväg skulle tala om för svenska folket hur 1977 års skatter skall se ut. Vårt svar är: Först nej till indexreglering av skatterna. Ta det beslutet först, herr Mundebo! Redovisa det här i dag! Sedan är vi beredda att diskutera skattepolitiken för 1978. Men kom med ett enda besked om den skattepolitik regeringen tänker bedriva!

Herr budgetministern MUNDEBO:

Herr talman! De allmänna ekonomiska bedömningar som regeringen gjorde i början av detta år innebar att vi hade att räkna med betydande ekonomiska problem i vår ekonomi under vintern och våren 1977. Vi kunde hoppas på en chans till någon förbättring hösten 1977, en förbättring som skulle bli märkbar först 1978.

Den bedömningen har dess värre visat sig vara riktig – i varje fall så här långt. Det finns ekonomer som säger att det inte är alldeles säkert att vi får del av konjunkturuppgången hösten 1977. Jag har fortfarande en försiktig optimism att Sverige skall få del av den. Men skillnaden i dag mot tiden omkring årsskiftet är den, som jag framhöll, att de ekonomiska problemen har skärpts under de gångna månaderna. När vi fick den klarare bilden av 1976, då de definitiva siffrorna kom en bit in på detta år, visade det sig att den var allvarligare än den bild ekonomerna tecknade i december 1976. Det var en allvarligare bild för den period som gått. Under de månader som har gått av 1977 har problematiken skärpts.

Då är det naturligt att också pröva den ekonomiska politikens innehåll och de medel man vill använda sig av. Den prövningen har lett oss till slutsatsen att det är nödvändigt att göra ytterligare åtstramningar. De förslagen lägger vi nu. Vi kände en oro för att det kunde komma att bli nödvändigt redan i januari. Därför fanns också i såväl finansplan som budget från januari klart utsagt att det kunde bli nödvändigt att återkomma med kompletterande förslag längre fram under 1977. Det har blivit nödvändigt att komma med dem, just därför att vi bedömer verkligheten allvarligare i dag än vi gjorde omkring årsskiftet på grundval av det material vi då fick från ekonomerna.

Jag är självfallet beredd att resonera om alla alternativ som läggs fram, men det blir inte någon särskilt konstruktiv debatt om alternativen bara består av diverse nej. På en punkt, och det är den som dagens debatt handlar om, kan vi föra en konstruktiv diskussion: det gäller frågan om man skall använda sig av höjda arbetsgivaravgifter eller höjd mervärdeskatt för att försöka klara en del problem i vår ekonomi. Där har vi ju fört en debatt – där har vi olika uppfattning. Jag är för min del kritisk till att utöver de betydande höjningar som redan har gjorts av arbetsgivaravgifterna gå vidare med ytterligare höjningar. Jag tror att det är en fördel att i dag använda sig av en höjd mervärdeskatt i stället.

Jag vill påminna om att mervärdeskatten har höjts inte mindre än sju gånger under 1960- och 1970-talen – den hette under några år i början omsättningsskatt, men det var ju en likartad skatteform. Vid alla tidigare tillfällen sådana här höjningar skett har socialdemokraterna ansett att det varit kloka och väl genomtänkta förslag och att förslagen har kommit vid rätt tidpunkt och att de varit precis rätt avvägda i fråga om storlek. Den här gången passar det inte. Det är möjligt att den ekonomiska verkligheten är annorlunda, men jag tar mig friheten att tro att det är av någon annan orsak som det inte passade så bra att just den här gången

Nr 135

Onsdagen den
18 maj 1977

*Höjning av
mervärdeskatten,
m. m.*

Onsdagen den
18 maj 1977

*Höjning av
mervärdeskatten.
m. m.*

använda sig av mervärdeskatten.

Alltså, i denna fråga kan vi föra en diskussion, där har vi olika meningar. Vi vill nog se mer av preciserade alternativ för att få en meningsfull diskussion om instrumenten i den ekonomiska politiken i övrigt.

Till sist 1978 års skatt. Vi har fått ett förslag från 1972 års skatteutredning. Det förslaget är nu ute på remiss hos myndigheter och organisationer. Remissen skall vara inne hos regeringen i september 1977 och vi får då tillfälle att pröva det remissinstanserna har sagt. Min klara förhoppning är att skatteutredningens förslag är så väl genomarbetat att det är möjligt att använda som underlag för en proposition till riksdagen i oktober månad. Jag kommer alltså icke att ge det svar som Kjell-Olof Feldt hemställde om, ett nej till inflationsskyddade skatteskalor. Tvärtom, jag tror att det är en av de viktigaste skattereformerna vi har att genomföra, att få ett inflationsskydd i skattesystemet. Att jag sedan inte precis när ett betänkande gått ut på remiss säger att exakt det betänkandets förslag skall vi genomföra till varje punkt och kommatecken, det tycker jag är naturligt, för vi skall ha den respekten för remissinstanser att de skall ha tillfälle att pröva ett förslag innan man från regeringens sida avger ett färdigt omdöme.

Men jag vill upprepa att min förhoppning är att det är ett bra förslag som vi kan använda som underlag för en proposition. Det är en betydelsefull skattereform att se till att det i överensstämmelse med vår grundlag är medborgarna, ledamöterna av denna kammare, som skall besluta om hur skatterna skall se ut – det är inte inflationen som skall göra det.

Herr FELDT (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag tycker att herr Mundebo närmade sig verkligheten i sitt andra inlägg då han sade att det inte var konjunkturen utan den svenska ekonomin som förctedde en allvarligare bild än den som ekonomerna tecknade för regeringen i december. Jag måste fråga herr Mundebo: Varför dölja sig bakom ekonomerna? Att huka sig på det sättet inför ansvaret för allvarliga felbedömningar av det ekonomiska läget är inte särskilt värdigt en regeringsrepresentant. Det är ändå välgörande att herr Mundebo nu erkänner att man gjorde en felbedömning – sådant är mänskligt – men det erkännandet kunde ha kommit klarare och entydigare. Dessutom hade läget i dag kunnat vara ett helt annat om regeringen hade lyssnat till de varningar som utfärdades av den socialdemokratiska oppositionen.

Herr Mundebo frågade: Varför avvisar socialdemokratin den här momshöjningen? Jag försökte i mitt inlägg visa att det har att göra med det läge i vilket den sätts in. Det är tre inslag i bakgrunden för den här momshöjningen som gör att vi säger nej till den. Det första är den orättvisa skattepolitik som ni började med i november–december i fjol och sedan har fullföljt. Det andra är den inflationstakt som kommer att göra

det svårt för människorna i detta land att behålla sin levnadsstandard. Där ökar ni momsen och gör ont värre. Det tredje är den utlovade indexregleringen av skatteskalorna nästa år, som vi anser vara en politik som på ett helt felaktigt sätt fördelar bördorna.

Nu säger herr Mundebo – om jag kan tolka hans travande fram och tillbaka – att det kommer ett förslag om indexreglerade skatteskalor fr. o. m. 1978. Indexreglerade skatteskalor måste ju vara ett automatiskt verkande system. Det finns bara ett förslag, och skatteutredningen och herr Mundebos borgerliga vänner konstaterar att indexreglering bara kan göras på detta sätt. Eftersom herr Mundebo talade om resonemanget med löntagarnas organisationer är min fråga: Om riksdagen i höst beslutar indexreglerade skatteskalor, vilket utrymme finns det då över huvudet taget för resonemang med löntagarnas organisationer om skatterna för 1978? Såvitt jag vet har både LO och TCO på den grunden varit antingen negativa eller skeptiska till indexregleringen.

Herr Mundebo upprepar tidigare kritik av vårt sätt att beräkna arbetsgivaravgiftens effekter på statsbudgeten. Jag vill bara upplysa budgetministern om att vi räknar på precis samma sätt som hans eget departement. Så tag upp diskussionen med statssekreteraren på bänken bredvid om hur beräkningen skall göras!

Herr Mundebo sade vidare att den starka inriktningen på sysselsättning och social omsorg fullföljs i den ekonomiska politiken. Betyder det att herr Mundebo i dag kan garantera att den fulla sysselsättningen kommer att klaras med den politik som han nu föreslår?

Herr budgetministern MUNDEBO:

Herr talman! Vad jag kan garantera är att regeringen kommer att satsa så mycket den kan och använda alla de instrument som svensk arbetsmarknadspolitik förfogar över för att bevara en full sysselsättning. Vi kan ändå notera att vi under de gångna månaderna har klarat sysselsättningen bättre än vad man har gjort i tidigare skeden av lågkonjunktur i detta land och i många andra länder. Vi har inte klarat kampen mot inflationen så bra som vi skulle önska, men när det gäller arbetet för att klara sysselsättningen kan vi med tillfredsställelse konstatera att genom den massiva insats som gjorts har sysselsättningen ändå legat på en hygglig nivå.

Får jag påminna om att i den förra mer besvärliga lågkonjunkturen 1971/72 var drygt 130 000 människor utan jobb i detta land. Också vid den mest besvärliga tidpunkten den här gången och i en svår lågkonjunktur var siffran 95 000. Under de flesta av de gångna månaderna har den varit kring 65 000. Det är höga siffror, men det är ändå ett avsevärt bättre resultat än vad som nåddes tidigare.

Jag vill alltså försäkra att vi kommer att använda alla de instrument som arbetsmarknadspolitik har för att bevara sysselsättningen.

Statssekreteraren och jag har fört resonemang om effekten av arbetsgivaravgiften, och de resonemangen är redovisade i det reviderade bud-

Nr 135

Onsdagen den
18 maj 1977

*Höjning av
mervärdesskatten,
m. m.*

Onsdagen den
18 maj 1977

*Höjning av
mervärdeskatten.
m. m.*

getförslaget. Jag rekommenderar texten där till mycket ingående läsning – några av styckena är väl värda att läsa och begrunda och dra slutsatser av. Och då blir nog en slutsats denna: Låt oss vara försiktiga med att gå vidare när det gäller att utnyttja arbetsgivaravgiften. Vi behöver också för de kommande åren betydande arbetsgivaravgifter för att klara en social reformpolitik, men låt oss inte använda dem som ett skatteinstrument som skall tas till i alla situationer och för att klara alla de problem som vi har.

Sedan ett litet tillägg när det gäller debatten om inflationsskydd. Både av skatteutredningens betänkande och av skattepolitiska program från TCO framgår att TCO anser att ett inflationsskyddat skattesystem är värdefullt och att vi bör komma fram till ett sådant. Samma uppfattning har SACO/SR. Jag har den förhoppningen att man också inom LO vid en fortsatt debatt kring denna fråga kommer fram till uppfattningen att det viktiga ändå är att riksdagen och inte inflationen skall bestämma hur skatterna skall se ut.

Och så till sist: Samhällsekonomin är föränderlig, och då måste naturligtvis den ekonomiska politiken också vara föränderlig. Om de ekonomiska problemen har skärpts måste man vara beredd att ompröva de instrument som man använder sig av. Vi är beredda att göra det.

Herr PALME (s):

Herr talman! Finansutskottets ordförande gjorde, om än oavsiktligt, några väldigt avslöjande uttalanden. Han sade att det är tätt mellan de ekonomiska debatterna i riksdagen och att han skulle vilja ha en bred diskussion i finansutskottet om alternativa riktlinjer för den ekonomiska politiken som en grundval för samförståndet.

Vad är det som har hänt? Den 9 mars avvisades alla våra förslag om den ekonomiska politiken. Sedan bestämde sig regeringen så småningom för att höja moms och lade fram en proposition till riksdagen utan någon motivering. Motiveringen till momshöjningen kom ett antal veckor senare i kompletteringspropositionen. Då hade motionstiden med anledning av den här momspropositionen gått ut. Sedan driver man i dag fram frågan om momshöjningen till ett avgörande i kammaren. Om 2–3 dagar utgår motionstiden när det gäller kompletteringspropositionen. Därefter skall man i riksdagen, i slutet av denna eller i början av nästa månad, diskutera de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken.

Man kan om man vill utnyttja konstitutionen på detta sätt, även om det naturligtvis är mycket tvivelaktigt, föga demokratiskt och föga hederligt, om jag får säga det så. Det kan ju inte finnas särskilt starka sakliga motiv, eftersom det bara kunde bli ett uppskov med momshöjningens ikraftträdande på ungefär tio dagar. Däremot kan man ju på ett ganska effektivt sätt blockera oppositionens arbetsmöjligheter, eftersom vi ständigt får ta ställning till saker innan vi fått motiveringarna. Nu skall det bestämmas om moms. Först därefter kan vi komma med vårt alternativ, som man då med en litet överlägsen gest säger att det

kan ni diskutera när allting är beslutat.

Jag bestrider alltså inte er legala, konstitutionsmässiga möjlighet att göra på det här sättet, men det är mot all parlamentarisk praxis att göra så. Kom sedan inte och försök tala om samförstånd, samling och bred diskussion!

Hade herr Molin menat vad han sade, hade han som finansutskottets ordförande gått upp och protesterat och sagt att vi vill behandla saken i ett sammanhang – momshöjningen i samband med riktlinjerna för den ekonomiska politiken. Det hade varit hederligt och korrekt. Men det gjorde han inte. Man använder sina möjligheter till det yttersta. Men det som är litet kvalmigt är att man efter detta trick kommer och talar om samförstånd, enighet och sådant.

Nu är det ju så, herr talman, att det finns ett starkt missnöje här i landet med den borgerliga regeringens politik. Vi möter allesammans missnöjet var vi än går, och det har väl nått t. o. m. regeringen. I det läget försöker man skylla ifrån sig på löntagarna, på den förra regeringen och på den socialdemokratiska oppositionen. Man undviker diskussion. Det är i ganska hög grad ett tidens tecken att när vi diskuterar en av de största skatteskräpningar som har genomförts i detta land lämnas budgetministern ensam här i kammaren. Statsministern, den allestädes frånvarande herr Fäldin, finns inte här, inte heller ekonomiministern. Enligt erfarenheten sitter de väl i sina rum och kurar vid högtalaren. Men det är som sagt ett tidens tecken.

I detta läge söker man fly från verkligheten, men det här missnöjet har sin grund i den verklighet som människorna upplever. Det är inte så konstigt om det riktas mot de borgerliga partierna och den borgerliga regeringen. Det har först och främst ett samband med de förväntningar som de borgerliga partierna skapade inför vad en borgerlig regering skulle innebära och de löften som utställdes under valrörelsen.

När den amerikanske presidenten Jimmy Carter tillträdde sitt ämbete lät han trycka en bok med alla sina vallöften, så att väljarna verkligen skulle kunna kontrollera att han höll dessa. När man i televisionen visar moderaternas valaffischer får herr Bohman vredesutbrott och bojkottar vederbörande TV-kanal. Det är i ett nötskal något av den politiska situationen i Sverige.

Herr Mundebo sitter allena på sin bänk medan de andra regeringsledamöterna sitter på andra ställen. De har i ett demokratiskt val lovat det svenska folket sänkta statliga och kommunala skatter, minskade prishöjningar, 400 000 nya jobb, vårdnadsbidrag på 10 000 kr. om året, stopp för kärnkraften och mycket annat.

Dagens debatt är ju något av ett kapsejsande för två av de mest framträdande borgerliga vallöftena, nämligen de om sänkta skatter och om minskade prishöjningar. Moderaterna sade då framför allt att skatterna skulle sänkas. Man lovade marginalsattesänkningar, sänkta arbetsgivaravgifter samt kommunala och statliga skattesänkningar. I stället har man höjt bilskatt, skatt på sprit och vin, arbetsgivaravgiften, tobaksskatt

Nr 135

Onsdagen den
18 maj 1977

*Höjning av
mervärdeskatten.
m. m.*

Onsdagen den
18 maj 1977

*Höjning av
mervärdeskatten,
m. m.*

och elskatt och nu gäller det mervärdeskatten.

Det andra löftet var att prishöjningarna skulle bromsas. Nu vet vi vad som hände. Under detta års fyra första månader har priserna ökat med 4 %. På dagligvaror, där livsmedel är den tyngsta posten, har prisökningarna varit 7,5 %. Moderaternas ledare herr Bohman, tillika ekonomiminister, bär ett direkt ansvar för moderaternas försök att blåsa under människors missnöje med skatter och prisökningar i valrörelsen, lika väl som han har ett utomordentligt direkt ansvar för den borgerliga regeringens misslyckanden på det här området.

I en annons fyra dagar före valet skrev moderaterna:

”Det behövs en ny regering som har kraft att bromsa prisstegringen. Vi behöver en skattepolitik som motverkar inflationen. Och inte driver på den.

Vi moderater har just lagt fram ett 10-punktsprogram mot inflationen. Första steget är att nästa år få ner prisstegringen från 10 till högst 5 %.”

Löftet att det skulle bli prisökningar på 5 % upprepades sedan långt efter det att den borgerliga regeringen hade bildats.

Nu är den allmänna uppfattningen den att vi under 1977 kommer att drabbas av prisökningar som ligger en bra bit över de 10 procenten, och det sker i en omvärld där prisökningarna är betydligt lugnare än under de senaste åren. Många människor i vårt samhälle upplever denna utveckling på ett mycket påtagligt sätt under dessa dagar. Deras upplevelser av hur prisökningarna nästan dag för dag tär på en redan tidigare knapp hushållsbudget kommer att bli allt svårare när momsen höjs – om det nu sker – när jordbruksavtalet skall betalas, när devalveringen slår igenom på priserna, när prisstoppet hävs och när priskontrollen systematiskt har undergrävts.

Som en följd av denna ekonomiska politik och av det underläge i avtalsrörelsen som löntagarna har befunnit sig i vet vi, att de stora löntagargruppernas representanter räknar med att deras medlemsgrupper i väldigt många fall kommer att drabbas av en sänkt realinkomst efter skatt, dvs. sänkt köpkraft. Det är väl ett år sedan herr Bohman slog vad med metallarbetarna om att de hade fått en sänkt realinkomst under den socialdemokratiska regeringen. Det var ett sätt att bedriva missnöjespropaganda. Så småningom fick emellertid herr Bohman förklara att han hade förlorat vadet. Men det behövs tydligen först att vi får en borgerlig regering för att metallarbetarna verkligen skall få en sänkt real standard – och det är det som verkligen betyder något.

Under valrörelsen, bl. a. fyra veckor före valet – efter att i varje anförande ha talat för en starkt återhållsam ekonomisk politik; efter att i varje anförande ha varnat för de stora överbuden och de väldiga löften som de borgerliga partierna kom med – sade jag i Växjö: För varje miljard som en splittrad borgerlighet nu späder på med löften och överbud undergräver den sin moraliska auktoritet att kunna tala med människorna i landet om behovet av stramhet, av återhållsamhet, av gemensamt ansvar för det här fina landets ekonomiska styrka.

Jag tror att mot denna bakgrund är ett av denna regerings problem att den saknar moralisk auktoritet när den talar om uppostringar, när den talar om återhållsamhet, för den har med sin egen löftespolitik undergrävt denna auktoritet. Regeringen har ingen trovärdighet. Därför är detta en väsentlig förklaring till att allt fler människor upplever en förtroendeklyfta till den borgerliga regeringen.

Men en annan väsentlig orsak till missnöjet är den ryckighet och brist på planmässighet som har präglat regeringens ekonomiska politik. Först en väldig lössläpphet, så att man märkte att det där började barka alldeles fel. Och plötsligt något av en panikinbromsning. Kursändringarna har varit många, och jag tror att medborgare och hushåll har haft svårt att följa med.

När vi den 9 mars hade finansdebatt här i kammaren försvarade den borgerliga regeringens förespråkare ihärdigt sin budget mot våra förslag till besparingar, skärpningar och åtstramning. Kjell-Olof Feldt har redan citerat vad budgetministern då sade. Låt mig säga, sade herr Mundebo, att det för den närmaste framtiden icke finns någon anledning att förändra skatter, vare sig höja eller sänka skatter, på annat sätt än det som framgår av regeringens budgetförslag.

Det var den 9 mars, och det sändes väl i televisionen. Det var väldigt många TV-tittare som tänkte att här får vi besked. Det blir ingen väsentlig förändring av skatterna.

Det gick tre veckor, så kom regeringen och annonserade en av de största skatteskräpningar som vi varit med om här i landet. Och om dessa skatteskräpningar annonserades den 1 april, måste regeringen i all rimlighets namn ha beslutat dem någon tid dessförinnan, för att hinna ordna anletsdragen. Det förlöpte alltså inte ens tre veckor mellan detta karska uttalande att här blir det ingen förändring av skatterna, om inte något väsentligt i konjunkturen inträffar, och en av de största skatteskräpningar som vi varit med om. Det är klart att människor får ett intryck av att här finns ingen konsekvens i handlandet, utan man lagar efter läglighet och man panikbromsar. Det har naturligtvis samband med att man undergrävd den löpande budgeten från början och att man sedan inte kunde föra en stram ekonomisk politik och nu panikbromsar.

Det som skett är inte vidare respektfullt mot riksdagen, vare sig i stort eller smått. Bland de besparingar som herr budgetministern talade så mycket om finns en post på 10 miljoner som herr budgetministern vill spara in på jordbrukets byggen. Det må vara hänt. Det är bara det att exakt om denna besparing motionerade vi socialdemokrater. Den motionen behandlades av riksdagens jordbruksutskott. Den behandlades i kammaren, och här ställde sig 158 borgerliga riksdagsmän upp och avvisade med all kraft denna besparing med hänvisning till att den var fiktiv – det skulle inte finnas någon möjlighet att spara 10 milj. kr. Efter ett par veckor kom emellertid budgetministern med exakt samma förslag till besparing – då var den tydligen inte längre fiktiv. Men hur mycket knapptryckeri för att hinna hänga med i svängarna skall de stackars riks-

Onsdagen den
18 maj 1977

*Höjning av
mervärdeskatten,
m. m.*

dagsmännen behöva tolerera?

Ett tredje skäl till missnöjet tror jag är människors känsla av att bördorna, om de behövs, icke är rättvist fördelade. Jag tror att mycket av det som den borgerliga regeringen gör strider emot människors enkla och förståeliga men kraftiga rättvisekänsla. Här drev man alltså i höstas först igenom en rad lättnader för höginkomsttagare genom en extra skattesänkning – de stora skattesänkingsbeloppen gällde ju de stora inkomsterna. Här genomförde man en rad lättnader för företagare och bönder – storbönder framför allt – i arbetsgivaravgift, totalt och i extra bidrag och förändringar i beskattningen och sådant. Många av dessa lättnader och förmåner kanske kan upplevas som rimliga, tagna var och en för sig, men det är orimligt att ensidigt gynna vissa grupper som i allt väsentligt tillhör de välbeställda i vårt samhälle. Och framför allt är det orimligt, och det strider mot rättfärdighetskänslan, att först dela ut dessa förmåner till de redan välbeställda grupperna i samhället och sedan komma tillbaka till de stora grupperna av löntagare och pensionärer och utkräva en höjd moms, i hög grad som betalning för de förmåner som man redan delat ut åt de grupper som upplevs stå de borgerliga partierna nära.

Visst krävs det återhållsamhet av oss alla i vårt land, om vi vill lösa de ekonomiska problem som vi står inför. Det talade vi ständigt om i valrörelsen. Det präglade vårt alternativ till den borgerliga budgeten. Det har också präglat löntagarorganisationernas agerande i avtalsrörelsen. Men den återhållsamheten måste vara en återhållsamhet i solidaritet, inte en återhållsamhet bara för vissa ekonomiskt sämre ställda grupper, till förmån för bättre ställda. Försöker man tvinga fram – och det har ni ju möjlighet till – en sådan återhållsamhet, ökar man därmed klyftorna mellan människorna i vårt land. Då riskerar man att splittra nationen, och då kan den sociala oron gripa omkring sig. En sådan atmosfär – det vill jag försäkra både herr budgetministern och dem som sitter vid högtalarna – bidrar inte till att lösa våra ekonomiska problem. I stället blir problemen därigenom svårare att lösa. Vill man ha solidaritet i landet skall man i första hand naturligtvis hjälpa de sämre ställda. Sedan kan man föreslå uppoffringar som delas av alla. Men går man den andra vägen, och först ger förmåner till de bättre ställda och därpå kräver uppoffringar och återhållsamhet av de mindre välbeställda människorna, då splittrar man i stället för att samla.

Därför är missnöjet med regeringen stort. Det måste i det här läget finnas någon politisk kraft i vårt land som talar för rättfärdighetskrav, och det är i dagens läge bara arbetarrörelsen som gör det.

Ytterligare en anledning till missnöje: Nu ställer man stora krav på löntagarna, men man angrep dem hårt under valrörelsen. Man bröt upp skatteuppgörelsen med TCO och LO. Ekonomiministern ställde sig i sina uttalanden helt på arbetsgivarnas sida. Man kom med pekpinnar i finansplanen. Vi hoppas ju alla att det skall bli arbetsfred i landet, och jag tycker att man från många håll bemödar sig om att skapa den. Men

jag har sagt från första början – redan för ett år sedan – att de borgerliga partiernas och numera den borgerliga regeringens agerande allvarligt försvårar den pågående avtalsrörelsen.

Nu fortsätter man genom det här något egendomliga förslaget av herr Fäldin om arbetsgivarfonder utan någon som helst kontakt med löntagarna. Det bevisar att ränderna inte går ur, att man inte på något sätt försöker skapa kontakt med och ta rimlig hänsyn till löntagaropinionen.

Då säger de borgerliga partierna: "Här har vi våra förslag. Vad är ert alternativ?" Men först har man sett till att vårt alternativ inte kan diskuteras samtidigt, och det kan möjligen vara en debatteknisk fördel. Vi har hela tiden sagt att vi måste försöka skapa ett alternativ; det gjorde vi i november, när vi höll på skatteuppgörelsen och höll på finansieringen av budgeten, det gjorde vi i vårt budgetalternativ i januari, där vi lade fram en 5 miljarder stramare budget än de borgerliga, det gör vi nu, när vi ändå säger att avslår man förslaget om momshöjning har vi ett alternativ som budgetmässigt är 2 miljarder starkare, stramare och återhållsammare än de borgerligas, därför att vi kommer tillbaka med våra besparingar och vår återhållsamhet och därför att vi säger nej till indexregleringen. Tar man det, så blir det alltså en starkare budget, dessutom tidsmässigt bättre anpassad till konjunkturutvecklingen såsom den nu kan bedömas.

Vi har inte bara gjort detta. Vi har dessutom på alla andra områden – långvården, familjepolitiken, strukturfonden osv. – försökt lägga fram konkreta alternativ. Alla våra förslag i riksdagen har avvisats – varenda punkt, vartenda komma. Icke något har funnit nåd inför den borgerliga majoritetens ögon. Våra förslag har avvisats inte bara formellt utan också med en hög grad av stöddighet och självgodhet, framför allt från regeringsbanken. Och det må vara. Det har ni förmodligen inte stöd för i folkopinionen, men ni har stöd för det genom antalet mandat i riksdagen. Däremot tycker jag det är orimligt att efter allt detta, sedan alla våra förslag har avslagits, kommer ni plötsligt och börjar tala om samförstånd. Då är det så dags, sedan ni har undergrävt möjligheterna därtill genom att över huvud taget icke lyssna, över huvud taget knappast diskutera, i många fall inte ens dyka upp i kammaren.

Sedan kommer ju märkvärdiga ting. Jag ser att den allestädes frånvarande herr Fäldin i alla fall har sagt i Arbetet att med tanke på folk-rörelsebakgrunden och med den kamp för solidaritet som har kännetecknat socialdemokratin tror han föga att det kommer höjas röster mot den nuvarande politiken. Det är dags att tala om att vi har folk-rörelsebakgrund. I valrörelsen var det fråga om att denna folk-rörelse kunde tänkas hålla politiska fångar, avskaffa strejkrätten och införa diktatur i det här landet. Men när man är trängd kanske man ändrar språkbruket.

Är det så att ni är intresserade av samverkan till förmån för solidaritet i vårt samhälle, så vill jag framföra tre förslag: Ta för det första tillbaka löftet om indexreglering av skatterna. En indexreglering 1978 är inte förenlig med kravet på samhällsekonomisk stabilitet. Den är inte förenlig

Onsdagen den
18 maj 1977

*Höjning av
mervärdeskatten.
m. m.*

med solidariteten. Vi diskuterar i dag en momshöjning som slår hårdast mot de sämst ställda. Det är då orimligt att stå fast vid ett löfte om att skatten om sju månader skall sänkas med 400 kr. för den som tjänar 40 000 och 3 000 kr. för den som tjänar 200 000 kr. Det är inte rimligt. Med den moms, om vilken vi i dag skall besluta, skall vi betala en indexreglering som gynnar de mest välbeställda. Jag är övertygad om att det i grunden finns en majoritet i denna riksdag för att säga nej till en sådan indexreglering av skatterna. Tag chansen att säga ifrån!

För det andra: Återgå till 1975 års energipolitiska beslut i avvaktan på den omprövning som enligt beslut skall ske 1978. En sådan åtgärd skulle skapa den arbetsro och den trygghet som de borgerliga nu har undergrävt. Den skulle undanröja riskerna för stora ekonomiska förluster och bibehålla den energipolitiska handlingsfriheten. Den skulle mera stämma med den faktiska utbyggnad av kärnkraften som nu sker. Den skulle innebära återgång till en politik som för ett år sedan skapade en mycket bred majoritet här i kammaren och för vilken det säkert även i dag finns en majoritet.

Jag har bara tagit dessa två exempel därför att det är liksom kedjorna från den borgerliga regeringens interna kompromisser som binder riksdagen och hindrar den att fatta förnuftiga beslut såväl när det gäller indexreglering som när det gäller energipolitiken. Det är i grunden min övertygelse.

Slutligen: Än har inte riksdagen beslutat att höja mervärdeskatten. Låt oss följa rådet från finansutskottets ordförande, dvs. låt oss ta en bred diskussion. Låt oss säga nej till förslaget och låt oss sedan i finansutskottet på ett rimligt sätt diskutera hur en ekonomisk politik bör föras. Vi har lagt vårt alternativ som kan sammanfattas på det sätt jag gjort – jag har inte behövt argumentera så mycket, för det har herrar Wärnberg och Feldt gjort alldeles utmärkt. Det innebär ett budgetunderskott på 2 miljarder mindre än det borgerliga förslaget. Därmed minskas behovet av utländsk upplåning under det året. Det innebär ett nej till indexregleringen. Det innebär att vi kan hålla prisökningarna tillbaka och stärka sysselsättningen. Det innebär faktiskt, herr talman, betydligt större möjligheter att möta det hot mot sysselsättningen som den borgerliga inflationspolitiken skapat. Ty det hot som verkligen finns mot sysselsättningen i dag hade, om det bleve verklighet, framför allt inneburit en oplanerad åtstramning av ekonomin av värre slag än man haft i andra länder. Det är alltså inte bara löntagarnas realinkomster som hotas utan också deras sysselsättning. Vi har de senaste dagarna sett flera prognoser som varnat för en arbetslöshet i höst och nästa vinter. Det rör sig om mycket höga tal.

Om vi vill möta detta hot mot sysselsättningen vill jag understryka att det finns ett alternativ till den momshöjning vi i dag diskuterar, och det innebär en uppbromsning av prishöjningarna och ett värn för sysselsättningen. Det kan också läggas till grund för en bred och samlad lösning som gör det möjligt att möta de ekonomiska problemen med

styrka och fasthet.

De borgerliga partierna talar så mycket om sin fasthet och sitt ansvar men för en ryckig politik som är raka motsatsen till denna fasthet. Man talar om samförstånd, men det är bara ett samförstånd i ord, för först vill man att vi i varje detalj skall acceptera eller genomlida alla den borgerliga regeringens förslag. Sök i stället, som man gjorde i gammal tid, samförstånd i sak till gagn för de breda medborgargrupperna och börja det med att avvisa momshöjningen i dag? Säg nej till indexregleringen och för en ansvarsmedveten och förnuftig energipolitik!

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr MOLIN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag sade att jag som finansutskottets ordförande skulle hälsa med tillfredsställelse om vi kunde föra en bred diskussion i utskottet med syfte att nå fram till samlande lösningar i sak om den ekonomiska politiken. Det är klart att det är rätt svårt att få till stånd sådana diskussioner, om den socialdemokratiska oppositionen bara säger nej till allt som kommer från regeringen, även till åtgärder som socialdemokratin själv tidigare har ivrat för. Jag tycker att även i oppositionsställning borde socialdemokratin presentera ekonomisk-politiska alternativ av någon bärkraft och inte bara presentera historieskrivningar med en uppvärdering av den tidigare regeringens ekonomiska politik. Jag tror nämligen att det finns en grund för en konstruktiv debatt, kanske en grund för samlande lösningar, därför att vi från alla håll ser nackdelarna med ett stort underskott i affärerna med utlandet och nackdelarna med en stor upplåning utomlands.

Jag tillåter mig alltså att upprepa förhoppningen om en bred uppslutning bakom en politik som i längden återställer den ekonomiska balansen.

Herr budgetministern MUNDEBO:

Herr talman! Låt mig ta upp några få saker i herr Palmes inlägg.

När det gäller själva behandlingsgången kommer jag att verka för att i den mån ett förslag berörs av två propositioner dessa läggs samtidigt och att i den mån ett förslag omfattas av bara en proposition självfallet all redovisning sker där. Olof Palme borde kanske vara litet mer försiktig, därför att det finns i den här kammaren några partier som i många år varit vana vid att i olika sammanhang få ett ofullständigt material. Jag vill också påminna om att socialdemokraterna för några år sedan t. o. m. ville att regeringen ensam skulle få rätt att höja momsens – att det icke skulle ske genom beslut i denna kammare.

När det gäller vallöftena är jag inte så oroad för den debatten. Vi gick in i 1976 års valrörelse med en ganska realistisk bild av hur Sverige såg ut och av våra möjligheter att förverkliga olika reformer under 1976–1979. Vår regeringsförklaring byggde också på den grunden. Vi

Nr 135

Onsdagen den
18 maj 1977

*Höjning av
mervärdskatten,
m. m.*

Onsdagen den
18 maj 1977

*Höjning av
mervärdesskatten,
m. m.*

har dag för dag mött de här påståendeerna att vi inte har följt regeringsförklaringen, att vi har struntat i den, att vi har övergett den och allt vad det har hetat. Jag har sett efter vad som verkligen har hänt. Det har nu gått ett drygt halvår av regeringens arbete och vi kan konstatera att på väldigt många punkter har förslag som vi gick till val på och förslag som fanns i regeringsförklaringen redan genomförts. Andra är under arbete.

Låt oss se när den här treårsperioden är slut. Det är möjligt att det då finns en eller annan punkt som vi inte har klarat av. Den debatten får vi ta då, men nu – efter ett halvår – kan vi konstatera att på många punkter har vi redan förverkligat vad vi lovade i regeringsförklaringen.

Jag skall ge herr Palme en liten skrift som innehåller en jämförelse mellan de 27 punkter som ingick i folkpartiets valmanifest, regeringsförklaringen i oktober och vad som hänt från oktober fram till början av maj. Det är en mycket intressant läsning och om herr Palme verkligen läser den skriften blir det tillfälle till många förändringar i kommande tal.

På en punkt har vi inte lyckats, och det är när det gäller kampen mot inflationen. Vi har inte lyckats på det sätt som vi skulle önska. Eller låt mig säga: Vi har nått samma dåliga resultat som socialdemokraterna gjort eller möjligen har vi lyckats en aning bättre. Om vi jämför en ettårsperiod från våren 1975 fram till våren 1976 med en ettårsperiod från våren 1976 fram till våren 1977 har vi lyckats litet bättre, men ser vi på vad som hänt de fyra första månaderna 1976 och de fyra första månaderna 1977 finner vi att vi har nått samma dåliga resultat som socialdemokratin gjorde. Det är inte tillfredsställande. Det är vi inte nöjda med.

Så ett par saker som gäller finansplan och budget. Här har sagts i en rad inlägg att det handlar om en väldig lössläppthet och liknande uttryck. Men sanningen är att socialdemokratin i allt väsentligt godkänner regeringens utgiftsprogram. På några punkter vill man ha litet mindre, men på rätt många punkter vill man ha litet mer. Är det så att regeringens budgetförslag präglas av lössläppthet – då präglas också socialdemokratin politik av samma eller t. o. m. litet större lössläppthet, därför att ni har lagt på ytterligare ett antal utgiftsförslag!

Sedan har vi delade meningar om inkomstsidan, men när det gäller utgiftsprogrammet – som den här etiketten är satt på – har vi i allt väsentligt samma mening, och jag tycker inte att det är riktigt att säga att det är präglat av någon lössläppthet. Det är präglat av en hård granskning av utgiftsönskemål, där många i och för sig välmotiverade saker har fått vänta, och det är präglat av den betydande utgiftsautomatik som är inbyggd i vår samhällsekonomi.

Socialdemokraternas budgetförslag skulle vara starkare! – Ja, under två förutsättningar. Den ena förutsättningen är att man räknar med att socialdemokraterna inte kommer att göra någon skatteomläggning 1978. På den punkten har vi inte fått något klart besked. Där vill man vänta.

Ondsdagen den
18 maj 1977

*Höjning av
mervärdeskatten.
m. m.*

Vi har sagt att vi är klara över att en skatteomläggning för 1978 måste ske för att vi skall kunna klara samhällsekonomi och avtalsförhandlingar under det året. Socialdemokraterna har inte gett något besked. Men de har hittills inte räknat med några kostnader för en skatteomläggning. Jag noterar det.

En annan omständighet är att man tillmäter arbetsgivaravgifterna en tyngd som inte är korrekt. Om ni beaktade arbetsgivaravgifternas effekt på statens och kommunernas skatteinkomster så skulle ni behöva föreslå en höjning av arbetsgivaravgiften på 5–6 % för att få samma effekt som vi får genom en mervärdesskattehöjning på 2,1 %.

Jag vill också ta upp några av de inlägg som berört frågan om effekterna av olika skattejusteringar under det gångna halvåret. Här har talats om att det har genomförts en rad lättnader för de allra högsta inkomsttagarna, och man har fått en bild av att det sker enorma omflyttningar av inkomster och förmögenheter här i landet genom regeringens nya skattepolitik. Om de beskrivningarna vore korrekta tycker jag också att det vore en orimlig skattepolitik. Men så är inte fallet.

Vad som hände med statsskatterna för 1977 var följande: Upp till en inkomstnivå på 45 000 kr. var vi överens – där hade riksdagen att ta ställning till samma förslag från båda hållen. Vi vet att de flesta heltidsarbetande löntagarna i dag finns i löneskiktet 45 000–65 000 kr. om året. Där föreslog vi en del förändringar. Vi använder inte etiketter som höginkomsttagare på den gruppen – i det inkomstskiktet ligger de flesta av industrins arbetare och tjänstemän.

Så återstår då de människor med högre inkomster som regeringen genom en ny skattepolitik ger så mycket lättnader! Låt oss först konstatera att det här handlar om en grupp människor som betalar mellan 25 000 och 100 000 kr. om året i skatt – i skatt! För dem betydde förändringarna i den statliga skatteskalen mellan 50 och 400 kr. om året. Dessa förbättringar försvann genom de samtidiga kommunalskattehöjningarna. Regeringen föreslog f. ö. en sådan förändring i förhållande till socialdemokratins skatteförslag att vi för de allra högsta inkomsttagarna skärpte skatten mer än vad socialdemokratin hade tänkt sig. Glöm inte den omständigheten i den fortsatta förkunnelsen!

Effekten för hela den grupp av människor som har årsinkomster över 80 000 kr. var sammanlagt 110 milj. kr. av 166 miljarder kr. i skatteinkomster. Jag tycker det ger perspektiv åt den här förkunnelsen.

Herr PALME (s) kort genmäle:

Herr talman! Till herr Molin vill jag säga att han är litet inkonsekvent. Först talar han långt och länge om att så många beslut fattats i enighet och sedan beskyller han oss för att säga nej. Sanningen är den att vi har sagt nej till vissa orättvisa ting som momshöjningen i dagens läge. Det är ni som har sagt nej till alla våra förslag till åtstramningar och förbättringar av budgeten. Nejsägeriet och det bristande ansvaret har helt legat på den borgerliga sidan.

Onsdagen den
18 maj 1977

*Höjning av
mervärdeskatten,
m. m.*

Beträffande handläggningen vill jag till herr Mundebo säga att vi aldrig handlagt någon fråga på det sättet att vi för att vinna tio dagar har omöjliggjort en rimlig riksdagsbehandling. Och vi har heller aldrig sedan använt detta riksdagsbehandlingstrick för att anklaga oppositionen för att inte komma med alternativ och för bristande samförstånd. Men det fanns ett spån av insikt härom i herr Mundebos inlägg – jag hoppas att också de som satt vid sina högtalare hörde det – och det får jag väl notera med tillfredsställelse.

Sedan vill jag framhålla att de stora skattesänkningarna i kronor räknat naturligtvis kommer dem till del som tjänar över 65 000 kr. Det är ett faktum som jag inte nu hinner gå närmare in på. Men lägg till detta skattelättnader i samband med beskattningen av familjeföretagen och fåmansbolagen, vedbränslet, traktorerna osv. och det höjda taket för arbetsgivaravgifterna i glesbygden! Om man räknar ihop alla dessa ting så förlorar statskassan väldigt många miljoner, men för de människor som berörs betyder det bra många tusenlappar efter skatt i förbättrad standard. Jag vill inte bestrida att de här grupperna av högre inkomstagare och företagare, framför allt de större bönderna, behöver detta. Det kanske inte är så orimligt att sådana människor får ytterligare ett par tusenlappar.

Men man kan inte samtidigt med att man på det sättet sprider förmåner till grupper som står en nära gå ut till de stora, breda grupperna av löntagare och säga: Er kan vi icke lova några tusenlappar till extra köpkraft. Av er kan vi icke annat än kräva att ni sänker er köpkraft och er levnadsstandard.

Gå ut till pressade barnfamiljer och låglönegrupper, så skall ni snart finna att sådant här strider mot deras rättfärdighetskänsla. De tycker sig orättvist behandlade. Och de kommer att fortsätta att tycka att de är orättvist behandlade hur mycket än herr Mundebo försäkrar att det var viktigt att ge de här höglönegrupperna 500 kronor här och 1 000 kronor där – sådana förmåner kommer ju aldrig låginkomstagare, pensionärer och barnfamiljer till del. Det är mot ett sådant system som också jag har reagerat så starkt.

Jag har här uttryckt mig i milda ordalag. Men jag vill kraftigt understryka att det finns hos människorna en stark önskan att vinna tryggheten åter. Människorna upplever regeringens politik som ett hot mot tryggheten. De känner hotet både av stora prisstegringar och av en ökad arbetslöshet. Vad gäller prisstegringarna är det väsentligt att framhålla att vi i vårt förslag höjer prisstegringarna till en nivå som ligger under genomsnittet för utlandet, medan ni ligger över det genomsnittet. Människorna tycker att de kan anklaga den borgerliga regeringen för att ha misslyckats med den ekonomiska politiken utifrån de förutsättningar den hade och när den ändå har verkat i åtta månader och eftersom det blir en så stor inflation, så stora skattehöjningar och därmed ökad risk för social oro och splittring. Regeringen har inte heller kunnat utforma ett trovärdigt och riktigt samhällsprogram för den ekonomiska politiken.

Regeringen förefaller onekligen litet hjälplös när man i ett sådant läge skyller på oss och säger att vi inte är tillräckligt samarbetsvilliga.

Jag vill säga till regeringen: Slopa indexregleringen! Om ni inte redan hade förlorat så mycket tid skulle ni nu i stället ha kunnat börja diskutera med löntagarna om hur en skattereform bör se ut. De skattereformer som genomfördes av oss på den tiden då herr Mundebo inte var – ursäktat uttrycket – så miljöförstörd var ju t. ex. mycket bättre än ett system med indexregleringar. Jag vill också säga: Försök att föra en förnuftig energipolitik! Ni vållar landet stor skada med den ni för nu. Säg nej till momsen i dag och låt oss tillsammans diskutera fram ett förnuftigare skattesystem!

Trots det väldiga missnöje jag möter ute i landet så snart den borgerliga politiken kommer på tal har jag ändå försökt räcka ut handen och komma med förslag. Men ni avvisar dem – den här gången liksom alla andra gånger.

Herr budgetministern MUNDEBO:

Herr talman! Jag anklagar inte den socialdemokratiska oppositionen för att den inte redovisar alternativ. Men jag beklagar att den inte gör det, så att vi realistiskt kunde resonera om vilket alternativ som är bäst. Skall vi nå balans i ekonomin genom höjda arbetsgivaravgifter eller genom en höjd mervärdesskatt? Vi har resonerat om detta i flera inlägg i dag. Jag tror inte att vi just nu kommer längre. Det råder delade meningar på denna punkt. Vi från regeringen tycker att den sammanlagda höjningen av arbetsgivaravgiften redan är betydande. Vi tycker att det i dag är bättre att höja mervärdesskatten för att uppnå den balans i samhällsekonomin som vi behöver uppnå.

Några ord till om skattepolitiken. Det har inte handlat om att ge vissa grupper betydande skatteförmåner – några tusenlappar som herr Palme sade i sitt inlägg – utan om att göra sådana skatteomläggningar att inflationen inte ytterligare höjer skatten. Det skall bli möjligt att genomföra avtalsförhandlingar. Det har gällt att rätta till vissa orättvisor så att inte män och kvinnor behandlas på olika sätt när det gäller fåmansföretagens beskattning. Vi vill ha bort de orättvisa regler som finns i lagen om faktisk sambeskattnings och fåmansföretagens beskattning. Det gäller alltså att rätta till fel och brister i skattesystemet.

Vad som hände beträffande egenavgifterna var att det s. k. grundavdraget flyttades upp en bit. För mängden av hantverkare, småbönder, konstnärer och författare betyder det sammanlagt 480 kr., vilket belopp för de flesta sedan försvann genom samtidiga höjningar av olika arbetsgivaravgifter. Det skulle vara till fördel för vår skattedebatt, om vi kunde utgå från mer sakliga beskrivningar av vad som har hänt och vad som är innebörden i förslagen.

Jag förstår att människor blir oroade efter att ha lyssnat på Olof Palmes beskrivningar. Skulle de någorlunda stämma, vore det en oroande bild av skattepolitiken. Men sådan är inte verkligheten. Ett inflationsskyddat

Onsdagen den
18 maj 1977

*Höjning av
mervärdeskatten,
m. m.*

skattesystem betyder inte att man skulle kunna sänka skatten med några tusenlappar hit eller dit, utan vad det handlar om är att se till att inflationen inte automatiskt höjer skatten. Det vore till fördel för vår debatt och för hela vår demokrati, om vi kunde föra diskussionen från den utgångspunkt som vi har varit vana vid: att korrekt beskriva verkligheten och korrekt redovisa innebörden av olika förslag. Låt oss sedan mötas till hårda sakliga debatter med utgångspunkt i sådana korrekta beskrivningar. Det vore till fördel för människorna i detta land.

Vi kommer inte att föra en skattepolitik som riktar sig mot vissa grupper eller ger speciella fördelar till andra grupper. En sådan skattepolitik kommer vi inte att stå för. Vi kommer att föra en skattepolitik, som är till fördel för hela folket.

Herr PALME (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag har bara tre minuter.

Gör då en korrekt beskrivning, herr Mundebo! 480 kr. var höjningen av taket för egenavgiften värd. Löntagarna fick icke någon som helst motsvarighet till de 480 kronorna. Lägg på fåmansbolagen! Lägg på den s. k. familjebeskattningen! Lägg på den där skivan med inkomstskatten för de högsta inkomsttagarna! Lägg på att traktorer undantogs! Lägg på vedbranden! Lägg på ökade subventioner och sänkningen av arbetsgi-
varavgiften i vissa delar av landet!

Om var och en av de sakerna kan herr Mundebo säga att det var väl inte så farligt. Nej, inte i och för sig, men det finns en systematik i detta: tillsammans blir det ganska stora belopp för statskassan och tillsammans blir det ganska många tusenlappar för en del av dem som berörs. Och inga av dessa åtgärder gynnar på något sätt den stora gruppen av vanliga löntagare. Då reagerar de, därför att de upplever det som orättfärdigt. Det kommer ni inte ifrån.

Ni gav småföretagarna sådana löften att de är väldigt misslynta i alla fall. De trodde att nu skulle den stora utdelningen av manna komma, men den kom inte. De har alla skäl att vara missnöjda med den allmänna politik som ni har tvingats in i.

Jag ser med någon mildhet på herr Mundebo. Han har sänts ut av regeringen att ensam försvara den största skattehöjning som genomförts här i landet, och han gör det på ett budgettekniskt sätt.

Men jag kan inte underlåta att uttrycka min – och jag förmodar oerhört många människors – stora förvåning över att landets statsminister inte är i riksdagen i dag för att tala om för svenska folket varför det skall drabbas av denna väldiga skattehöjning. Han håller sig undan.

Jag uttrycker min stora förvåning också över att inflationsminister Bohman inte är här och talar om för husmödrarna, för barnfamiljerna och för löntagarna varför det kommer att bli så väldiga prishöjningar.

Slutligen vill jag uttrycka mitt beklagande över att ni inte fattar den hand vi bjuder er. Vi lägger upp ett ansvarsfullt alternativ och säger: All right, trots alla de problem som ni har skapat under er i och för

Onsdagen den
18 maj 1977

*Höjning av
mervärdeskatten,
m. m.*

sig korta regeringstid, avstå från indexregleringen, kör med en rimlig energipolitik, avstå i dag från momshöjningen! Det finns tid att resonera, och vi skall gärna göra det på samförståndets villkor. Men de flesta av dem som vi måste diskutera med är inte här, och de som är här vill just inte diskutera.

Herr budgetministern MUNDEBO:

Herr talman! Olof Palme har bestämt litet problem med minnet just nu. Det har genomförts större skattehöjningar vid åtskilliga tillfällen i det här landet. Under Olof Palmes egen statsministertid har mervärdeskatten höjts ett par gånger, ena gången väsentligt mera än vad som är aktuellt i dag. Det har också skett skattehöjningar av annan natur som varit väl så omfattande som den nu aktuella.

Det är riktigt att löntagarna inte fick del av det grundavdrag som ryms i egenavgiften för hantverkare, konstnärer, författare och andra – av det mycket enkla skälet att löntagarna inte betalar någon sådan avgift. Då kan man inte göra något grundavdrag.

Sedan vill jag än en gång påminna om innebörden av den skatteomläggning som gjordes för 1977. Det var faktiskt så att den skiva av skatt som drabbade de högre inkomsttagarna var litet större i det skatteförslag som den här regeringen lade fram för riksdagen än i det som socialdemokraterna lade. Jag säger inte detta för att jag tycker det var speciellt klokt, utan bara som ett notering av faktum.

Sedan är både jag och hela regeringen beredda att resonera om olika alternativ för att nå det mål som jag tror är gemensamt för oss alla, nämligen att så snart som möjligt nå balans i vår samhällsekonomi. Det är ett centralt och betydelsefullt mål. Det behövs samverkan mellan alla goda krafter, mellan partier och organisationer för att nå det målet.

Herr AF UGGLAS (m):

Herr talman! Ett par svar till herr Palme.

Gösta Bohman, som herr Palme tydligen helst ville debattera med, är utomlands. Finansdebatten skall vi ha om två veckor. Varför herr Palme ville ha en generalrepetition i dag förstår inte jag. Jag tänker inte heller stå här och klaga över att herr Palme, såvitt jag kan se, inte är här nu när jag vill tala med honom.

Jag får väl också tillägga till herr Palme, som inte är här, att stämningen i vårt land inte präglas av misstro och missnöje. Om herr Palme uppfattar det så, är det för att han möter det. Men stämningen är avvaktande, präglad av insikt att vi har allvarliga ekonomiska problem och förhoppningar att den nya regeringen skall klara av dem.

Vad oppositionen och dess ledare har sagt i den här debatten och i underlaget till debatten i dag är i långa stycken ganska märkligt, ungefär så här: Regeringen har på ett häpnadsväckande sätt misskött den ekonomiska politiken. Den har i snart ett halvår bedrivit en lättsinnig finanspolitik. Det är förklaringen till inflationen, underskottet i utrikes-

Onsdagen den
18 maj 1977

*Höjning av
mervärdeskatten,
m. m.*

handeln och vår betydande internationella upplåning. Om man i stället hade följt socialdemokraternas förslag, hade man undvikit att hamna i denna för vårt land så allvarliga situation. Då hade vi kunnat dämpa inflationen och undvika den stora nationella upplåningen. Självfallet skulle inte heller en devalvering ha behövts. En momshöjning behöver vi inte heller, och den kan vi därför avvisa.

Vad är nu detta? Det känns, herr talman, nästan oförintat att påpeka att vi fortfarande lever under Gunnar Strängs sista budget, att det förslag som regeringen lade fram vid årsskiftet avser en period som börjar den 1 juli, alltså om ca sex veckor, och sträcker sig till mitten av nästa år, att det förslag oppositionen lade fram i början på året avser samma tidsperiod, alltså från 1 juli, att det förslag vi diskuterar i dag, momshöjning och investeringsavgift, avser i stort sett samma tidsperiod. Den reviderade finansplan vi skall diskutera om 14 dagar är samma finansplan för samma tidsperiod, som alltså också den börjar om sex veckor.

Hur kan då regeringens politik ha lett till alla de olyckor som oppositionen vill hävda? Och hur skulle oppositionens politik ha kunnat leda till en problemfri tillvaro?

På vilket sätt blir regeringens ekonomiska politik mer lättsinnig än oppositionens, när regeringens åtstramning snarare blir större med de förslag som vi diskuterar i dag och de som ingår i den reviderade budgeten? Det finns, såvitt jag kan förstå, bara ett svar på den frågan, och det är att oppositionen syftar på de åtaganden som regeringen har gjort under det gångna halvåret för att rädda sysselsättningen. Det måste vara detta oppositionen menar.

Till en del, men bara till en del, har dessa åtaganden haft finanspolitiska effekter under de gångna månaderna. Det gäller utbildningsbidrag och annat, det gäller mängder av åtaganden för att klara krisdrabbade branscher och krisdrabbade områden i vårt land. Det är ju den enda skillnaden. När det tydligen är så oppositionen måste mäna, varför säger den inte det då?

Och vilka förslag från oppositionens sida är det nu som skulle ha gjort en sådan skillnad under det halvår som gått? Vilka förslag? Kan vi, herr Palme eller herr Feldt, få en redovisning för det? Det förslag som oppositionen lade fram i januari och som herr Feldt återkom till i dag avser ju den tidsperiod som börjar om sex veckor.

Det förslaget, för nästa budgetår alltså, handlar om ett halvdussin höjningar av arbetsgivaravgiften – sysselsättningsavgifter kanske är en riktigare benämning i det ekonomiska läge som den regering vi i dag har fick överta i höstas – på ca 3,5 miljarder.

Det är fråga om höjning av socialförsäkringsavgiften till folkpensioneringen med 2 % och höjning av arbetsgivaravgiften i det inre stöd-området, för att nämna några av de tyngsta posterna, höjning av bensinskatten med 5 öre, höjning av energiskatten till att även gälla industriell anläggning för att ytterligare höja produktionskostnaderna, höjning av den särskilda kilometerskatten med 15 %, höjning av telefon-

markeringsavgiften med 3 öre. Precis vad som behövde föras fram för att stärka näringslivets sviktande konkurrenskraft, kunde man säga med litet ironi. Utvecklingen sedan förslagen presenterades har inte gjort dem klokare.

Nej, herr talman, låt oss slå fast: Vi talar om samma tidsperiod, dvs. nästa budgetår. Den skillnad som finns mellan regeringens och oppositionens politik är att oppositionen var, redan i januari, beredd att föreslå fr. o. m. nästa budgetår den politik som jag har beskrivit här och som genom att kraftigt höja produktionskostnaderna skulle ha blivit ett hot mot sysselsättningen.

Den nya regeringen ville däremot i höstas, av hänsyn till sysselsättningen och riskerna för allvarliga problem i många branscher, avvakta med sitt slutliga ställningstagande till hur och när åtstramningen skulle sättas in. Det är ju faktiskt av sådana skäl vi har systemet med en revidering av budgeten i maj. När utsikterna blivit klarare, när läget stabiliserats, när oroshärdarna för sysselsättningen i olika delar av vårt land kommit under bättre kontroll var också rätta tidpunkten kommen att annonsera hur denna åtstramning skulle se ut.

Utvecklingen har givit regeringen rätt. Arbetsmarknadens svaghet blev påtaglig efter årsskiftet, med snabbt stigande antal varsel, och det har krävts krafttag inom många olika branscher för att komma till rätta med problemen.

I början av april ansåg regeringen det möjligt att precisera den åtstramning som vi alla vetat måste komma: den momshöjning vi diskuterar i dag, växelkursförändring, prisstopp och en del övriga åtgärder.

Men varför, herr talman, ägnar sig då oppositionen åt denna låtsaslek, åt att försöka få oss att tro att den framlagt förslag som skulle ha haft någon inverkan under den period som vi har bakom oss? Det har den ju inte.

Det enda svar jag kan finna är att socialdemokraterna till varje pris vill uppehålla myten om det dukade bordet, som deras efterträdare i kanslihuset fick slå sig ned vid.

I vintras lät det ungefär så här: Den internationella utvecklingen är sedan länge strålande. Att våra kostnader under senare år har stigit mer än dubbelt så mycket som konkurrenternas är en statistisk synvilla. Vi har väl hävdat våra ställningar på de utländska marknaderna, och vi klarar importkonkurrensen. Företagen har höga vinster, fast de inte vet om det. De har fullt med investeringsplaner, fast de tydligen inte känner till det heller och tål utmärkt väl nya avgifter på sysselsättning och produktion. Det var då det, i vintras.

Nu däremot beskriver oppositionen läget som allvarligt och framhåller att vi har problem med inflationen, utrikeshandeln, balansen med omvärlden och utländsk upplåning. Och alltihop är den nya regeringens fel. Men det är ingen som tror på det. Det är för enkelt. Alla vet att den nya regeringen tillträdde i ett allvarligt ekonomiskt läge. Underskottet i våra affärer med omvärlden var mycket stort och kunde befaras

Nr 135

Onsdagen den
18 maj 1977

*Höjning av
mervärdesskatten.
m. m.*

Onsdagen den
18 maj 1977

*Höjning av
mervärdeskatten,
m. m.*

öka, kostnadsläget kunde komma att allvarligt försämrats, inflationen var sedan länge hög och industriinvesteringarna var otillfredsställande. Alla vet, som sagt, att det var så här.

När en företagsledning som fått avgå omedelbart börjar skylla på efterträdarna, som har fått uppgiften att reda ut affärerna, gör det bara ett tråkigt intryck, och det gäller också dagens opposition.

Regeringen saknar moralisk auktoritet, det var ett av herr Palmes viktigaste tema i dag. Moral – ja, det är ju så, att herr Palme i varje debatt försöker ifrågasätta sina meningsmotståndares moral, men låt oss nöja oss med "auktoritet". I den ekonomiska debatten är det nog alldeles klart att det är oppositionens auktoritet som gått förlorad.

Herr FELDT (s) kort genmäle:

Herr talman! Moderata samlingspartiets ordförande herr Bohman håller sig undan från denna debatt, men han har i herr af Ugglas en ersättare helt i sin egen smak. Herr af Ugglas ägnar mycket litet tid åt att diskutera den egna politiken men angriper så mycket hårdare meningsmotståndarna.

Herr af Ugglas driver en tes som också förekommer i andra sammanhang, nämligen att allt vad den borgerliga regeringen gör egentligen bara är ett fullföljande av den socialdemokratiska regeringens budget.

Nu tillät sig herr af Ugglas en oförsiktighet genom att påstå att det var Gunnar Strängs sista budget som den borgerliga regeringen förvaltar. Jag vill råda herr af Ugglas att vara försiktig med sådana kategoriska påståenden som att Gunnar Sträng har framlagt sin sista budget. Verkligheten kan korrigera herr af Ugglas mycket fortare än han anar.

Men vad har egentligen den borgerliga regeringen gjort med Gunnar Strängs budget? Ni började med att riva upp hela den skatteuppgörelse som den ekonomiska politiken 1977 i stort skulle bygga på. Man tappade inte bara 4 miljarder i skatteinkomster, som man nu skall ta igen genom momshöjningen, utan man fördelade också skattesänkningarna på ett sådant sätt att förtroendet till regeringen från de stora löntagarorganisationernas sida upphörde när det gällde skattepolitiken. Det lider ni av – och försök inte för ett ögonblick påstå att detta är den politik ni ärvde! Det är den politik ni misshandlat, och det har skapat en stor del av de problem vi nu har.

Budgetpropositionen innefattade ju även en lång rad beslut som har påverkat situationen denna vår. En rad saker som man utan kontroll och utan större ansvar skyfflade ut pengar till, den ena miljarden efter den andra, i den i och för sig vällovliga avsikten att klara sysselsättningen, innebar ett slöseri på ett sätt som en moderat verkligen borde vara upprörd över, genom att man mycket sällan tog reda på om pengarna verkligen användes för något vettigt ändamål, t. ex, för att skydda och klara jobben.

Resten av herr af Ugglas anförande tycker jag var ett litet misslyckat försök till politisk parodi. Han beskriver det alternativ som vi sedan november vid upprepade tillfällen har redovisat och som har diskuterats

– ibland t. o. m. på ett mera seriöst sätt – av regeringspartierna. Jag vill med anledning av hans angrepp på arbetsgivaravgiften säga: Kom ihåg att den ingick i en överenskommelse med LO och TCO och att dessa organisationer hade förklarat sig beredda att ta hänsyn till de kostnader som skulle uppstå för arbetsgivarna, under förutsättning att den skattemöjlighet som vi var överens om genomfördes. Det är den politiken ni har slagit i spillror, och det får ni lida för nu.

Herr AF UGGLAS (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Feldt har rätt på en punkt, nämligen att när den borgerliga regeringen ändrade det provisorium som dess företrädare hade dragit upp riktlinjerna för gjorde den också en ändring som påverkade herr Strängs budget. Jag vill gärna framföra en ursäkt till herr Sträng för det språkliga misstaget när jag som så många gör använde ordet "sista" då jag kunde ha menat "senaste". Liksom alla andra är jag övertygad om att herr Strängs spänst och vigör kommer att räcka mycket länge. Jag tror ändå att jag i efterhand inte behöver äta upp ohövligheten – att det var den sista.

En ändring var det alltså, men dels innebar den att marginalskattsänkningen kom att omfatta också de breda löntagargrupperna, dels var kostnaden inte alls den som socialdemokraterna i sitt budgetförslag i januari angav. Däri har vi en av de åsiktsskillnader som förekommit här i debatten. Den nya regeringen ville ta ut 1 1/2 % mindre i arbetsgivaravgifter trots att den förbättrade förmånerna en del. Den verkliga nettoeffekten av detta på budgeten rör sig omkring 1 miljard.

Den åtstramning som det socialdemokratiska förslaget skulle ha inneburit för nästa budgetår, den period vi alltså har framför oss, ligger i storleksordningen 2 miljarder. Såvitt jag kan förstå – det beror litet på hur de sysselsättningspolitiska åtgärder som den nya regeringen vidtagit kommer att slå – har den budget som vi kommer att få efter den revidering som nu vidtas en högre grad av åtstramning.

Herr FELDT (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är en sak i de här diskussionerna om arbetsgivaravgiften – det som herr af Ugglas nu kallar för sysselsättningsskatt – som förbryllar mig en aning. Det kanske borde redas ut här när vi har några minuter på oss.

Vi vet att moderata samlingspartiet under valrörelsen drev som ett av sina främsta löften att arbetsgivaravgiften icke skulle få höjas. Tvärtom, man lovade sänkningar. Men nu är sanningen den att den 1 januari 1977 höjde den borgerliga regeringen denna avgift med 1,5 %, och det kommer att tas ett beslut i vår som innebär att arbetsgivaravgiften eller dess motsvarighet höjs med ytterligare 2 % den 1 januari 1978.

Det som egentligen skiljer oss åt, herr af Ugglas, när det gäller höjningar av dessa avgifter, är att vi ville lägga på ytterligare 1,5 %. Men dessa 1,5 % har nu i den moderata förkunnelsen, och antagligen i den borgerliga

Nr 135

Onsdagen den
18 maj 1977

*Höjning av
mervärdesskatten.
m. m.*

Onsdagen den
18 maj 1977

*Höjning av
mervärdeskatten,
m. m.*

förkunnelsen över huvud taget, blivit det som kommer att stälpa den svenska företagsamheten. Härur kommer inflation, exportnedgångar och konkurser att strömma. Vad är det som gör att skillnaden mellan 3 % och 4,5 % helt plötsligt har blivit så avgörande?

Jag vill också fråga: Hur står herr af Ugglas ut med att så envetet och oförtrutet stödja en politik som lassar den ena – låt oss använda herr af Ugglas eget uttryck – sysselsättningsskatten efter den andra på det svenska näringslivet? Vad ligger det för konsekvens och mening i detta? Herr af Ugglas och herr Bohman skäller riktigt vildsint här i kammaren – men sedan sätter de sig och röstar gladeligen för höjningar, och herr Bohman föreslår dem.

Kan vi inte få höra litet mera dämpade och nyanserade tongångar när det gäller just denna form av beskattning? Den har sina fördelar och nackdelar, som alla andra skatter. Jag vill bara påstå att arbetsgivaravgiften är rättvisare gentemot det stora flertalet arbetande människor i vårt land. Men jag tror det är en sak som inte bekymrar herr af Ugglas om beskattningen är rättvis i det avseendet eller inte.

Herr AF UGGLAS (m) kort genmäle:

Herr talman! Beträffande just denna delfråga, som herr Feldt vill återkomma till, är det på det sättet att ingen företrädare för något av de tre regeringspartierna i dag har lovat att det skulle vara möjligt att sänka någon skatt under 1977. Det tar tid att städa upp. Vi får vara nöjda med att vi kunnat bromsa utvecklingen av sysselsättningsavgifterna och andra skatter så gott vi har kunnat.

I det läge vi befinner oss i nu är arbetsgivaravgiften en dålig beskattningsform. Men det tar tid att göra den omställning som behövs för att vi skall kunna få ett bättre skattesystem och effektivare metoder att ta in de medel som det allmänna behöver.

Jag konstaterar till slut, herr talman, att jag utan hopp om svar får fråga efter vad det är som oppositionen skulle ha gjort; vad det är för förslag under de sju åtta månader vi har bakom oss som gör det möjligt att föra den argumentering varpå hela dagens debatt för oppositionens del har byggts.

Herr HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Vänsterpartiet kommunisterna skiljer sig från de övriga politiska partierna i bedömningen av den här frågan. Både den borgerliga regeringen och socialdemokratin anser det ofrånkomligt att lönarbetarklassens reallöner och levnadsstandard skall sänkas. De skiljer sig åt beträffande de metoder som bör komma till användning. Om målsättningen är de överens.

Vpk hävdar gentemot de övriga partierna att lönarbetarnas reallöner måste försvaras och höjas. Det finns ingen som helst anledning för de arbetande folkgrupperna att sänka sin standard, detta så mycket mindre som de tärande grupperna inte alls gör några uppoffringar.

Onsdagen den
18 maj 1977

*Höjning av
mervärdeskatten,
m. m.*

När vi i vår motion om avslag på momshöjningen främst motiverar det med de skadliga fördelningspolitiska verkningarna berörs denna åsikt inte alls av budgetministerns – och sedan finans- och skatteutskottens – påstående att en höjning av arbetsgivaravgiften skulle ha ännu sämre fördelningspolitiska effekter. Vi har för vår del inte föreslagit någon höjning av arbetsgivaravgiften som alternativ till momshöjningen. Den polemiken slår alltså in öppna dörrar. Budgetministerns påstående torde f. ö. vara felaktigt också innehållsmässigt.

Vi har många gånger påpekat att mervärdeskatten hårdast drabbar låginkomsttagarna, barnfamiljerna och pensionärerna. Mervärdeskatten tillhör vad man kallar de regressiva skatteformerna, som vänder sin tunga del neråt i inkomstklasserna. Det har vi många gånger framfört här i riksdagen, också i polemik mot den tidigare socialdemokratiska regeringens skatteförslag. Den höjning av mervärdeskatten som regeringen nu vill genomdriva – och som den kommer att få igenom med hjälp av sitt transportkompani i riksdagen – drabbar låginkomsttagarna mycket hårdare än dem som har höga inkomster. Eftersom herr Mundebo tagit upp en diskussion om de fördelningspolitiska verkningarna i kompletteringspropositionen som han lagt fram utmanar jag honom här på följande fråga:

Jag hävdar att höjningen av mervärdeskatten hårdast drabbar de lägre inkomsttagarna. Regeringen hävdar motsatsen. Jag säger att detta är att förfalska verkligheten. Kan budgetminister Mundebo bestrida detta?

Devalveringen av kronan och höjningen av mervärdeskatten är ett direkt stöd från regeringens sida till arbetsköparna, till Svenska arbetsgivareföreningen. Regeringen hjälper arbetsköparna i deras strävan att sänka reallönerna för arbetare och tjänstemän. Regeringen blandar sig i avtalsrörelsen på det grövsta sätt. Och den gör det på kapitalets sida och mot lönarbetarna; det står i dag klart för allt flera. Herr Mundebo har här i debatten sagt att regeringen inte för fram några klasskampsparoller. Nej, men ni driver klasspolitik riktad *mot* lönarbetarklassen!

Devalveringen av kronan och höjningen av mervärdeskatten motiveras med att man måste begränsa den inhemska konsumtionen och hjälpa exportindustrin. Till de 15 miljarder kronor som skattebetalarna tvingas ge kapitalisterna i år kommer ytterligare många miljarder genom devalveringen och momshöjningen. Vad regeringen gör är att den omfördelar inkomster och förmögenheter i samhället. Den ger mer åt dem som redan har mycket och tar från dem som har litet.

Denna politik måste angripas ur två synpunkter. Dels leder den till ökad arbetslöshet och ökad inflation – den leder inte heller till någon balans –, dels gör den fördelningen i klassamhället ännu mera orättfärdig än förut.

Regeringens s. k. åtstramningspaket kommer i ett läge där ekonomin redan är mer än åtstramad. Den ekonomiska krisen är kvar. Det finns ingen kraftigt uppåtriktad tendens i det svenska näringslivet. Den faktiska arbetslösheten, dvs. antalet människor som ställts utanför den ordinarie

Onsdagen den
18 maj 1977

*Höjning av
mervärdeskatten,
m. m.*

produktionsprocessen, är mycket stor. Inflationen och prisstegringen fortsätter med oförminskad – ja, snarast ökad takt.

Den grundläggande orsaken till dessa krisföreteelser är det kapitalistiska produktionssystemet. Det följer i sin utveckling bestämda lagbundenheter. Kapitalismen kan bara utvecklas genom motsättningar och ekonomiska kriser, genom svängningar från högkonjunktur till lågkonjunktur och kris. Detta är kapitalismens natur. De ekonomiska kriserna, arbetslösheten och inflationen härrör alltså ur själva det kapitalistiska produktionssystemet. Det går inte att för alltid slippa undan arbetslöshet och inflation förrän man gjort slut på kapitalismen och i stället infört en socialistisk planekonomi.

De övriga politiska partierna har andra uppfattningar om detta. Den nuvarande regeringen anser – det har vi hört i dag i debatten – att de ekonomiska svårigheterna främst beror på den förra regeringens ekonomiska politik. Den förra regeringen anser – det har vi också hört här i debatten – tvärtom att de ekonomiska svårigheterna främst beror på den nuvarande regeringens ekonomiska politik. Bägge förklaringarna är naturligtvis precis lika grunda.

Visst har både den socialdemokratiska regeringen och i ännu högre grad den borgerliga regeringen fört en dålig ekonomisk politik. Ingen av dem har velat bekämpa de krafter som främst orsakar den ekonomiska krisen. Ingen av dem tycks heller i dag vilja göra detta. Men att påstå att Gunnar Sträng eller paret Bohman-Mundebo har hela makten över frågan om det skall vara kris eller högkonjunktur, om det skall vara arbetslöshet eller arbete åt alla, det är ändå att något överskatta dessa kraftnaturer. Så länge man inte vill attackera kapitalismen utspelas den ekonomiska politiken inom rätt snäva ramar.

Det jag nu sagt får inte tolkas så, att det inte skulle finnas olika alternativ, olika möjligheter, för den ekonomiska politiken även i nuvarande läge. Regeringens åtgärder att devalvera kronan och höja mervärdeskatten är ett av de sämsta alternativen. Det måste ofrånkomligen betyda ännu starkare prishöjningar, ännu starkare inflation, eftersom både devalvering och momshöjning i sig är höjning av priserna. Det är inga tekniska, ekonomiska åtgärder bara, utan det innebär att regeringen direkt går in och höjer priserna.

Vi har inte lyckats när det gäller kampen mot inflationen, sade herr Mundebo. Nej, sannerligen inte, men ni lyckas nu med att öka inflationen. Den politik ni för i den borgerliga regeringen leder till en begränsning av konsumtionen, vilket också direkt utsagts vara målet för regeringens aktuella ekonomiska politik.

Men en begränsning och minskning av konsumtionen betyder inte bara en minskning av importen – vad som införs till landet – utan också, om regeringen uppnår effekt med sina åtgärder, en minskning av konsumtionen av varor som är producerade inom landet. Därmed ökar ju ännu mera företagens avsättningssvårigheter, ökar överproduktionen och ökar arbetslösheten. Det är inte sannolikt att denna tendens till minskning

av sysselsättningen i hemmamarknadsindustrierna uppvägs av någon tillräcklig ökning av sysselsättningen inom exportindustrin. Allra minst blir det fallet om, som tillgängliga data tycks visa, exportkapitalisterna inte alls sänker sina priser i förhållande till devalveringen utan i stället använder denna för att öka sina vinster.

Regeringens ekonomiska politik påminner på ett otäckt sätt om den som de borgerliga minoritetsregeringarna förde under 1920-talet. Man sökte råda bot på de ekonomiska svårigheterna, på den kapitalistiska krisen, genom att skära ner lönerna, genom åtstramningspolitik. Arbetslösheten berodde på de höga lönerna, hävdade borgerliga ekonomer och borgerliga regeringar. Det var ett katastrofalt missförstånd, som berodde på en förväxling av läget inom ett enskilt företag med läget i hela näringslivet. Arbetslönen är ju både kostnad och efterfrågan. Man kan inte minska kostnaderna genom lönesänkning utan att också minska efterfrågan. Då förvärras den ekonomiska krisen. Regeringen Fälldins ekonomiska politik och åtstramningspaket måste – för det första – avvisas på dessa grunder.

För det andra måste den avvisas också med hänsyn till denna politiks oriktiga och skadliga fördelningspolitiska verkningar. Devalvering och momshöjning får effekter som framför allt drabbar de lägre inkomsttagarna, på samma sätt som prisstegringar på nödvändighetsvaror alltid drabbar dessa grupper hårdast.

Har då inte importen under det senaste året ökat starkt, starkare än exporten? Finns det inte ett starkt underskott i landets betalningsbalans gentemot utlandet som leder till minskning av valutaservisen? För att angripa det bör andra metoder än regeringens komma till användning. Kapitalexporten till utlandet måste begränsas och industriutflyttningen stoppas. Jag har under det senaste året upprepade gånger haft tillfälle att här belysa förhållandena på detta område, bl. a. i samband med diskussioner om valutapolitiken men också med anledning av sysselsättningsproblemen inom t. ex. L M Ericsson. Den borgerliga regeringen och riksbanken fortsätter emellertid sin liberala låtgåpolitik och bidrar därmed i betydande grad till att skärpa de ekonomiska problemen inom landet.

Vad som skall angripas i importen är införseln av olika lyxvaror. Vpk kommer i sin motion med anledning av kompletteringspropositionen att föreslå att en särskild importavgift läggs på importen av lyxvaror. Då slår man direkt mot de onödiga och överflödiga varorna. Då drabbar man inte främst lönarbetarna, som regeringen gör med sin metod att begränsa importen, utan i stället de begränsade grupper med höga inkomster som köper dessa lyxvaror.

Även i övrigt är rätta platsen att formulera alternativet till regeringens ekonomiska politik just motionerna med anledning av kompletteringspropositionen. Jag vill helt instämma i den kritik som redan framförts mot att förslaget om höjning av mervärdeskatten lagts isolerat och utan att sättas in i sammanhanget av regeringens hela politik på det ekono-

Onsdagen den
18 maj 1977

*Höjning av
mervärdesskatten,
m. m.*

miska området. Det är också gålet att denna fråga behandlas för sig i dag och den ekonomiska politiken först om ett par veckor, när riksdagen redan har låst sig i en viktig fråga.

Vpk:s allmänna synpunkt är att en politik som verkligen syftar till att motverka arbetslösheten och minska takten i inflationen måste bygga på helt andra åtgärder än dem regeringen föreslår. Den måste se som sin uppgift att öka lönarbetarnas och över huvud taget de breda lagrens konsumtion och levnadsstandard i stället för att minska den, som regeringen vill. Det är för detta ändamål viktigare att öka den inre marknaden än att med olika medel subventionera exportindustrin. En sådan politik måste öka byggnadsverksamheten i landet, framför allt på bostadsområdet, i stället för att begränsa den, vilket blir effekten av regeringens förslag. Man måste återgå till lågräntepolitik som led i kampen att öka sysselsättningen, begränsa inflation och spekulation samt hålla bostadskostnaderna nere. Hyresstopp bör införas för ett år framåt, så att en ny och bättre bostadspolitik hinner börja verka.

För att motverka inflationen och spekulationsmöjligheterna är det nödvändigt att ha ett prisstopp på alla dagligvaror. I stället för att höja momsen måste man ta bort momsen på livsmedel – genom direkt skattesänkning eller ökade subventioner. Beskattningen av spekulationsvinster, av stora förmögenheter, över huvud taget av kapitalet, måste skärpas. Jag hänvisar till den utförliga redogörelse som herr Berndtson tidigare i debatten givit för vpk:s skattepolitiska program.

Direkta ingrepp måste göras i ekonomin om det skall bli möjlighet att förbättra sysselsättningen och minska arbetslösheten. AP-fonderna bör användas för uppbyggnad av statliga basindustrier under lönarbetarnas kontroll. I stället för att ge massor av miljarder till kapitalisterna – som man nu gör – måste man förstärka stålindustrin och alla storvarv. Facklig vetorätt måste gälla mot avskedanden och permitteringar. Full lön skall utbetalas om permitteringar ändå genomförs. Arbetslösheten måste stoppas och sju timmars arbetsdag med full lönkompensation genomföras i år.

Herr talman! Vi vet att dessa krav inte i dag och inte heller nästa vecka kommer att accepteras av den nuvarande riksdagsmajoriteten. Det viktiga för oss är att skapa opinion för dem och söka få till stånd aktioner på arbetsplatserna. När en majoritet av lönarbetarna aktivt sluter upp kring en sådan politik, då kommer den också att genomföras. Därmed tas viktiga steg för att ändra de ekonomiska och politiska maktförhållandena i landet. Då kan vi också effektivt bekämpa den arbetslöshet och inflation som den nuvarande regeringen befordrar.

Herr ANDERSSON i Knäred (c):

Herr talman! Herr Hermansson gör det onekligen lätt för sig, eftersom han underkänner hela vårt nuvarande samhälle och samhällsskick och drar upp riktlinjerna för ett samhälle av en helt annan uppbyggnad. Det är i och för sig naturligtvis mycket intressant, men till de konkreta ställ-

ningstaganden vi har att göra i dag är det näppeligen något alternativ.

Det är klart att vi befinner oss i en mycket svår ekonomisk situation, en situation som har växt fram under en rad år och där vi väl allesamman har vår del av ansvaret. Vi har levt över våra reella tillgångar. Vi har in-tecknat framtiden – eller i varje fall dragit växlar på framtiden och den välståndsutveckling som vi hoppades skulle komma men som inte har kommit i den utsträckning som var förutsatt för att det skulle gå ihop ekonomiskt och i övrigt med uppläggnin-gen av politiken i vårt sam-hälle. Vi finner såväl när det gäller statens ekonomi som när det gäller ekonomin i kommuner och landsting att man har sett för optimistiskt på möjligheterna till en snabb välståndsutveckling. Uppvaknandet måste komma. Nu försöker man från oppositionens sida säga att det är den nuvarande regeringen som bär skulden. I själva verket har ju situationen varit ytterligt bekymmersam under flera år.

Vi kan se på skilda delar av företagsamheten. Under ett mycket kort skede för några år sedan var övervinsterna det stora problemet. Tyvärr försvann de mycket snabbt och förbyttes i stället i motsatsen. Vi kan se det på Statsföretag, vars senaste verksamhetsberättelse är en skräm-mande läsning. Den ger – må vara att den kanske visar en sämre bild än på de flesta områden – något av utvecklingen.

Det är klart att vi inte kommer ifrån de här svårigheterna utan ge-mensamma tag, och därför kan man naturligtvis fråga sig om man behöver föra debatten i det fräna tonläge som en hel del talare har gjort i dag. Jag minns ett tillfälle för något år sedan medan herr Palme var stats-minister, då han i en ekonomisk debatt påstod att hans motståndare använde sig av gallsprängda invektiv. Det tyckte jag att jag kände igen i dag, men nu var det herr Palme och herr Feldt som använde den debattekniken.

Om jag skall gå in på några saker som har diskuterats här i dag vill jag först uppehålla mig vid vad herr Wörnberg inledningsvis var inne på, då han talade om den välbehövliga strukturfonden och möjligheterna att bilda den genom att skärpa bolagsskatten.

Nog hade vi behövt en strukturfond i det här läget, men den borde ha byggts upp under ett gynnsammare konjunkturläge än nu. Vi förbättrar näppeligen företagets situation genom att lägga på dem ytterligare bördor i form av insatser till en strukturfond, som behövs omedelbart. Men frågan om vilken nivå bolagsskatten skall ligga på hör till det – det känner herr Wörnberg väl till – som de sittande skatteutredningarna sysslar med. Och även om herr Wörnberg har lämnat företagsskatteberedningen är han väl medveten om att förslag skall läggas innevarande år. Vad det förslaget kommer att innehålla vet ingen av oss med säkerhet ännu, men så mycket är väl klart som att det inte är rimligt att göra en förändring i skattesatsen nu, när inom en mycket nära framtid den frågan skall inpassas i sitt sammanhang och komma under riksdagens behandling.

När det sedan gäller indexregleringen av skatteskalorna skall vi väl ändå inte behöva använda det här tillfället till att diskutera den frågan

Nr 135

Onsdagen den
18 maj 1977

*Höjning av
mervärdeskatten,
m. m.*

Onsdagen den
18 maj 1977

*Höjning av
mervärdeskatten,
m. m.*

som om avsikten vore att genom indexreglering ge väldiga skattelättnader åt vissa inkomstagare. En indexreglering av skatteskalorna innebär inte någonting annat än att inflationen i sig inte skall skärpa beskattningen. Om vi får en reallöneutveckling som ger högre löner än vad som äts upp av inflationen är det däremot alldeles uppenbart att de lönehöjningarna skall drabbas av skärpt beskattning. Men om man skall skärpa beskattningen på en oförändrad realinkomst bör väl riksdagen direkt kunna ta ställning till en sådan skärpning – som kan ske genom en skärpning av skatteskalorna; vi bör inte överlåta åt inflationen att bestämma en sådan skattehöjning.

Vi har f. ö., som det har sagts flera gånger under dagens debatt, varje år gjort justeringar i skatteskalorna, som i huvudsak varit influerade av inflationsutvecklingen. Men det har man kallat för skattesänkningar i stället för – vilket det i själva verket är – en justering i anledning av inflationen. Om herr Feldt menar att vi direkt skulle skärpa den direkta skatten med 4,5 miljarder genom att inte göra någon justering i skatteskalorna med anledning av inflationsutvecklingen skulle det givetvis i och för sig vara ett välkommet tillskott till statskassan. Men vi skall göra klart för oss att det innebär en direkt skärpning av den direkta skatten med motsvarande belopp.

Herr Palme påstår att svenska folket ser med utomordentligt stor oro på den nuvarande utvecklingen. Det kan vi i och för sig vara överens om. Men jag tvivlar på att man ser på utvecklingen med en oro som är speciellt betingad av den nuvarande regeringens agerande. Om herr Palme står för uttolkningen av den nuvarande politiken förstår jag att de som lyssnar, om de är troende, får en makaber bild av hela utvecklingen – exempelvis när man påstår att den nuvarande regeringens handlande framför allt har gått ut på att ge helt orimliga skattelättnader för företagare och jordbrukare. Herr Feldt var ändå renhårig nog att nämna den summa som man kommit fram till att dessa skattelättnader uppgick till – ungefär 600 milj. kr., om jag antecknade rätt. Det är i och för sig ett betydande belopp, men det rör sig ju ändå om dels skattelättnader något högre upp i skatteskalan än den tidigare regeringen föreslagit, dels vissa justeringar för egenföretagare; de är dock av mycket blygsam art.

Jag är speciellt förvånad över att man gång på gång kommer tillbaka till en så bagatellartad sak som upphävandet av beskattningen av vedbränslet. I själva verket rör det sig inte om mer än 10 à 12 miljoner. Detta belopp kan onekligen komma tillbaka flerdubbelt i form av minskad oljeimport, om borttagandet av skatten – som vi hoppades när vi genomförde förslaget – utgör en viss ytterligare stimulans för användande av inhemskt bränsle. Jag vill påpeka att i dagens läge miljontals kubikmeter lövved ligger och ruttnar bort; man har ingen användning för den inom massaindustrin, eftersom marknaden på det området är så ogynnsam.

Låt oss försöka diskutera på ett sakligt och sansat sätt och försöka med gemensamma ansträngningar komma till resultat. Jag tror inte att vi åstadkommer ett samförstånd genom att överdriva motsättningarna.

Onsdagen den
18 maj 1977

*Höjning av
mervärdesskatten,
m. m.*

Jag vill påstå att vi i skatteutskottet vid flera tillfällen försökt jämka samman förslagen, lyssna och justera dem där det funnits goda skäl för det – även vid behandlingen av detta betänkande, låt vara att det skedde i ganska blygsam omfattning.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr HERMANSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Andersson i Knäred sade att jag inte hade framlagt några konkreta alternativ som kunde tillämpas i dagens situation utan bara talat om att man måste skapa ett helt nytt samhälle. Men då måste väl ändå herr Andersson ha lyssnat dåligt.

Om jag skummar igenom mitt anförande hittar jag bl. a. följande konkreta förslag: Inställ momshöjningen! Ta bort momsens på livsmedel! Begränsa kapitalexporten! Stoppa industriutflyttningen! Inför prisstopp på nödvändighetsvaror hela detta år! Återgå till lågräntepolitik! Bygg mera bostäder! Inför hyresstopp! Beskatta kapitalet hårdare! Stoppa arbetshetsen! Inför i år sju timmars arbetsdag med full lönekomensation! Inför en särskild importavgift på lyxvaror!

Det är ju en rad konkreta förslag som allesammans bildar en politik som är mycket bättre från de små inkomstagarnas och lönarbetarnas synpunkt men även från de små och medelstora jordbrukarnas synpunkt än den som regeringen nu vill genomdriva.

Å andra sidan är det naturligtvis riktigt att jag har den åsikten att man effektivt och för alltid kan utrota arbetslösheten och inflationen först om man övergår till en socialistisk planhushållning. Denna fullständiga målsättning kan vi aldrig genomföra så länge vi stannar kvar i ett kapitalistiskt samhälle. Vi kan ju konstatera hur under regeringens ledning koncentrationsprocessen går allt längre – ta bara det senaste exemplet på det, nämligen sammanslagningen mellan Volvo och SAAB. Centerpartiet har ju länge hävdat att man var för decentralisering, men nu ser vi alltså hur i stället centraliseringen inom näringslivet går allt längre.

På en punkt vill jag emellertid ge herr Andersson i Knäred rätt: det är lätt att kritisera regeringens ekonomiska politik. Den är så dålig att man får starkt gehör ute bland människorna för den kritik man framför mot den.

Herr WÄRNBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Andersson i Knäred frågade vad vi avsåg när vi talade om de stora förmåner som har givits åt företagare och andra grupper av höginkomstagare här i landet.

Jag kan börja med att peka på skatteomläggningen. Där gav regeringen dem som tjänade 65 000 kr. och däröver ytterligare 400 kr. i skattelättnader, men man gav inte ett enda öre i skattelättnader till dem som tjänar under 40 000 kr. Först vid en inkomst på över 40 000 kr. träder den här skattelättnaden in, och den slår ut i sin fulla blom vid 65 000

Onsdagen den
18 maj 1977

*Höjning av
mervärdeskatten,
m. m.*

kr. för att sedan avancera till att gälla för inkomster på flera hundra tusen kronor. Detta kostar ungefär 400 milj. kr. i skattebortfall. Det är detta jag anser vara en extra favör till höginkomsttagarna.

Sedan kan jag fortsätta med att fråga vad det egentligen fanns för motiv för att höja det belopp som var fritt från arbetsgivaravgift från 18 000 till 30 000 kr. Det finns inte något som helst sakligt skäl för en sådan åtgärd, och den har f. ö. helt slagit sönder konkurrenssituationen mellan företag som har anställda och egenföretagare. Då avses inte bara, som någon har sagt här i dag, små hantverkare och bönder. Det finns jättestora företag med miljonomsättningar som har samma förmån, t. ex. företag inom konsultbranschen, advokatbranschen osv. De kan alltså också få denna skattelättnad om 480 kr. på egenavgifterna. När det gäller det inre stödområdet införde man en sänkning från 4 till 2 % på hela summan av arbetsgivaravgiften, utöver undantaget för egenavgifterna. Ett annat exempel är barnomsorgsavgiften – det rör sig om ganska stora belopp även här.

Om man lägger ihop detta kommer man fram till avsevärda belopp. Jag har en lång lista med andra exempel på denna typ av förmåner som jag här inte skall räkna upp. Jag skall i stället gå in på frågan om strukturfonden som herr Andersson i Knäred tog upp.

Nog behöver vi en strukturfond, sade herr Andersson i Knäred, men vi skall inte göra någonting på den punkten nu utan avvakta företagskatteutredningen. Jag vet inte om jag uppfattade honom rätt, men han sade någonting liknande. I varje fall skulle vi inte göra någonting just nu. Vi skulle inte, som det här var fråga om, höja bolagsskatten för att finansiera just denna strukturfond.

Men just nu brinner det i knutarna! Regeringen måste ju pytsa ut miljardbelopp just för att klara företag i olika nödsituationer. Då är det bättre att införa en provisorisk avgift på det sätt vi har föreslagit. Företagarna skulle få släppa till ungefär 350 milj. kr. i form av en höjd bolagsskatt, och de anställda 0,25 % i form av arbetsgivaravgifter som skulle avräknas på deras inkomster. På så sätt skulle man kunna bygga upp en strukturfond. Men regeringen sade nej till en sådan. Man ville inte ha dessa pengar, utan man menade att man skulle lösa problemen genom att i stället höja omsättningsskatten, och det tycker vi är fel.

Herr ANDERSSON i Knäred (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Hermansson ansåg att han framställde en rad konkreta förslag, som skulle kunna genomföras med detsamma, men han hade ingen ekonomisk kalkyl för hur han skulle få det hela att gå ihop – och det är inte alldeles oväsentligt, för kostnadsökningarna och skattebortfallet var ju enorma. Allt skulle betalas med en höjning av bolagsskatten eller ökade förmögenhetsskatter. Men såvitt jag kan förstå skulle det inte räcka ens om man konfiskerade förmögenheterna, och gjorde man det skulle det ju fungera bara ett år. Sedan hade man inga resurser längre.

Ondsdagen den
18 maj 1977

*Höjning av
mervärdeskatten,
m. m.*

Herr Wärnbergs påpekande att sänkningarna av den direkta statsskatten enligt regeringens förslag och riksdagens beslut går upp högre i inkomstskikten än den tidigare regeringens förslag är riktigt. Men jag är litet tveksam. Skall man betrakta dem som tjänar 60 000–70 000 kr. såsom höginkomsttagare? De bättre avlönade LO-anställda och en mycket stor del av tjänstemännen ligger där. Några verkliga höginkomsttagare fick en viss förbättring. Det är konsekvensen av att man inte kan trappa ned det så snabbt. Såsom helhet var det ändå inte en så särskilt stor förändring.

När det gäller arbetsgivaravgifterna envisas herr Wärnberg med att säga att det var fullständigt onödigt att höja det fria beloppet. Det kan man givetvis ha olika uppfattningar om. Jag tror att det i själva verket var mycket nödvändigt att göra de justeringarna. Bolagsskattens betydelse för strukturfondens uppbyggnad får vi vänta med att diskutera tills utredningens förslag kommer fram på hösten.

Herr HERMANSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Andersson i Knäred har upptäckt att jag i mitt anförande framställde en rad konkreta förslag. Det var ju bra att den upptäckten kom så småningom. Men nu menar han i stället att förslagen är omöjliga att genomföra av kostnadsskäl. I själva verket var det dock mycket blygsamma förslag jag framställde. Att slopa återstoden av den prishöjande effekt som mervärdeskatten har på livsmedel kostar ungefär 3 miljarder kronor. De pengarna kan vi kvitta, herr Andersson, mot den indexreglering av skatteskalorna som ni vill genomföra. Ni kan inte bestrida att den skatteförändringen ger de största favörerna till höginkomsttagarna.

Jag sade vidare att man skulle låta bli att höja mervärdeskatten, vilket den borgerliga regeringen i dag föreslår. Vi anser att den skattehöjningen är onödig, ja rent av skadlig, från ekonomisk synpunkt. Den kommer att kraftigt öka inflationstakten och arbetslösheten i landet. Det är den politiken som skapar ökade kostnader, inte att avstå från att höja mervärdeskatten, vilket är en bättre åtgärd.

Det främsta motivet till att den borgerliga regeringen vill höja mervärdeskatten är f. ö. inte att det skulle behövas mera pengar i statskassan, utan det är i stället att man vill begränsa konsumtionen och sänka standarden för de breda lagren i samhället. Det främsta skälet till att vi kritiserar momshöjningen är ju att den är fördelningspolitiskt så skadlig.

Vill man begränsa importen, ta då i stället, som vi föreslår, ut en importavgift på lyxvaror! Då får man pengar till statskassan som inte tas in genom att sänka levnadsstandarden för de breda befolkningslagren – lönarbetare, småbönder, hantverkare, små affärsidkare, osv. Skär ner de stora militärutgifterna! Spara på miljardrullningen till de stora företagen! Där finns massvis av miljarder att ta.

Regeringen för alltså en ansvarslös politik, vars kostnader svenska fol-

Onsdagen den
18 maj 1977

*Höjning av
mervärdeskatten,
m. m.*

ket får dyrt betala genom en sänkt levnadsstandard. Det är sanningen, herr Andersson.

Herr WÄRNBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Den gamla regeringen hade kommit överens med löntagarorganisationerna om en skatteskala som skulle ge 1 950 kr. i skattesänkningar och där tyngdpunkten låg åtskilliga tusen kronor lägre ner i inkomstskiktet än vad den borgerliga regeringen sedan fastställde. Man beslöt alltså att sänka skatterna mera för dem som har 65 000 kr. och uppåt – inte riktigt hur högt upp som helst men mycket långt. När man beslöt att ge dessa människor 400 kr. mera så kallar jag det utan vidare att man ville gynna höginkomsttagare mera än man ville gynna låginkomsttagare. Det blev en höglöneprofil på den skatteskala man gjorde.

I fråga om indexregleringen av skatteskalar säger herr Andersson i Knäred att vi har ändå varje år gjort om skatteskallorna. Därför är indexregleringen egentligen bara att man fastställer en ordning som tillämpats redan tidigare. Nej, vi har inte haft någon indexreglering. Vi har åtskilliga gånger gjort någonting som kan vara något dåråt, men vi har aldrig löpt linan fullt ut. Vi har givit större skattelättnader åt dem som har låga inkomster än åt dem som har höga inkomster.

Varje gång som vi på grund av inflationen har lagt om skatteskallorna har vi också förändrat skattetryckets styrka. Indexregleringen kommer att rycka undan den möjligheten. Nu blir det en automatik i det hela som kommer att säga att nu skall alla de som har höga inkomster få en stor skattelättnad, därför att det motsvarar bara automatiken i inflationens verkningar. Det går alltså inte, utan att fatta ett beslut till, att göra om den här saken. Regeringen måste gå till riksdagen och begära någonting annat, exempelvis det som man nu har föreslagit, en höjning av mervärdeskatten.

I stället för att vid varje enskilt tillfälle bestämma skatteskallans utformning efter den bedömning man gör av var bärkraften finns överlåter man nu helt och hållet åt inflationen att bestämma hur skatten skall se ut. I annat fall måste man fatta två beslut för att få den rätsida på problemet som vi tidigare fått med ett enda beslut.

Jag hävdar alltså att om man genomför en indexreglering, så ger man – vid den prisutveckling som vi i dag kan iaktta – en låginkomsttagare några hundralappar i skattesänkning och lika många tusenlappar i skattelättnad åt dem som tjänar väldigt mycket. Då har man plötsligt förändrat bilden i vårt skattesystem, även om det är ren automatik till följd av inflationens verkningar. Därför tycker jag att kampen mot inflationen också upphör med denna indexreglering. Folk struntar i inflationen. Den spelar ingen roll längre, för allting rättas ju till med index.

Herr ANDERSSON i Knäred (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Wörnberg resonerar hela tiden som om indexreglering innebär att den nuvarande skatteskalan är fastlåst och att infla-

tionen sedan helt får reglera skatteuttaget. I själva verket avhänder sig inte riksdagen möjligheten och rätten att besluta om hur skatteskalan skall se ut. Där kan givetvis ske justeringar igen i både den ena och den andra riktningen. Men tack vare indexregleringen av skatteskalan sker det ingen automatisk skatteskärpning genom inflationen.

Herr Wärnberg påpekade att den förutvarande regeringen hade kommit överens med arbetsmarknadens parter. Därmed skulle saken i och för sig vara klar, menade han. Men det är väl ändå så att det är riksdagen som beslutar om skatterna. Dem gör man inte avtal om, som riksdagen bara har att expediera.

När det gäller herr Hermanssons syn på skattesystemet vill jag bara säga att jag med största intresse emotser att 1972 års skatteutredning skall komma med sitt slutliga förslag. Då får vi se hur herr Hermanssons förslag kommer att se ut, där han alltså har full täckning för alla de mycket stora lättnader han avser att göra.

Det är klart att om man avskaffar försvaret får man rent formellt täckning, men jag undrar om vi i denna oroliga värld bara kan säga att vi klarar oss utan försvar. Vi kan ju titta på herr Hermanssons andliga fosterland. Där har man näppeligen avskaffat försvaret.

Herr förste vice talmannen anmälde att herr Hermansson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Herr LÖVENBORG (-):

Herr talman! Det hårdnar för svensk arbetarklass. De partier som tog över regeringsmakten lurade väljarna. Det största regeringspartiet sade: "Rösta på oss så blir det 400 000 nya jobb." Vi har snart 100 000 färre jobb!

Moderata samlingspartiet sade: "Rösta på oss så blir det lägre skatter." Nu förbereds en skattehöjning genom att mervärdeskatten går upp från reella 17,1 % till 20,63 %, beräknat på priset före skatt.

Att herr Bohman blir härsken när TV påminner om skattesänkingslöften före valet är förståeligt. Att inte höjningen av mervärdeskatten skulle var en skattehöjning, torde vara en trollkonst som det är ganska svårt att övertyga svenska folket om.

Den politik som den borgerliga regeringen går in för är klart arbetarfientlig. SAF och dess politiska instrument i den borgerliga regeringen vill att svenska folket skall arbeta mera, producera mera, men äta mindre. Vi har karakteriserat regeringens proposition 144 som ett "svältpaket".

Nyligen devalverade man ju också kronan. Det gav exportindustrin ytterligare en gåva på många miljoner kronor. Men för vanligt folk var devalveringen verkligen ingen gåva, tvärtom. För vanligt folk innebar devalveringen att alla importvaror blev dyrare, att det blev ännu svårare att klara hemmens ekonomi, att en arbetares lön helt plötsligt blev mindre värd.

De rika blev rikare, de fattiga fattigare. Så fungerar kapitalismen.

Nr 135

Onsdagen den
18 maj 1977

*Höjning av
mervärdeskatten,
m. m.*

Onsdagen den
18 maj 1977

*Höjning av
mervärdeskatten,
m. m.*

Så fungerar också de borgerliga partier som lyckades lura till sig väljare genom en Glistrupsbetonad kampanj före valet, där löften om skattesänkningar blandades med svulstiga deklarationer om hur jobben skulle garanteras och sysselsättningen öka.

Men det räckte inte med devalveringen. Nästa steg, nästa attentat mot arbetarklassens standard blev förslaget om höjning av mervärdeskatten plus åtskilligt annat i samma proposition.

Mervärdeskatten är en klasskatt. Den är så "superdemokratisk" att den drabbar alla lika vare sig man är rik eller fattig, vare sig man heter Wallenberg och sitter på miljarder eller är ensamstående mor med försörjningsproblem eller en pensionär som måste vända på varje krona.

Regeringen gör ömkliga försök att maskera sin roffarpolitik. I samband med att propositionen presenterades införde man ett prisstopp på två månader, som avvecklas när den här månaden är slut.

Den typen av prisstopp är ett hån mot svenska folket. Det innebär ingenting annat än att de kapitalägande, handeln, distributionsföretagen osv. kunnat hämta andan för att planera för en ny prishöjningsvåg efter den 31 maj. Nu har prishöjarna vilat sig. Efter den 31 maj tar de ny sats – det kan man ta gift på.

Aldrig någonsin har matpriserna i Sverige stigit så snabbt som i år. Under årets tre första månader gick priserna på dagligvaror upp med 6,2 %. Tar man med de höjningar som skedde under april är man uppe i nära 7 %. Det nya jordbruksavtalet, som bör tas med i bilden, träder i kraft den 1 juli och kommer att innebära betydande höjningar på baslivsmedel.

Alltså: Den regering, som inte skulle höja skatter, chockhöjde skatten på sprit, tobak, bilar och elektrisk ström. TV-licenserna blev dyrare. Kommunalskatterna höjs, och hyrorna har ökat med 13,9 % sedan årsskiftet enligt en undersökning som är publicerad i tidningen Vår Bostad.

Höjningen av mervärdeskatten kommer utöver allt detta. Det är verkligen synd om svenska folket med en sådan regering. Det finns bara ett att göra för arbetarklassen – att snarast möjligt samla sina krafter i syfte att vräka den borgerliga regeringen över ända så att man skall kunna gå in för en ny politik, en politik som också är bättre än den gamla socialdemokratiska – en verklig arbetarpolitik.

Vi kommunister är kritiska till momsens som skatteform över huvud taget, av skäl som jag tidigare har redogjort för. Den är orättvis. Den drabbar småfolket värst.

Momsen kom inte som en blix från klar himmel efter den 19 september. Den är nu en gammal dålig skatteform, och arbetarpartiet kommunisterna kommer att gå in för dess avskaffande och införande av en skatt på produktionen i stället för på konsumtionen.

I vår motion 1615 påvisar vi att den indirekta beskattningen redan under den socialdemokratiska regeringsepoken utvecklades till att bli den viktigaste skatteintäkten för staten. Det har skett samtidigt som progressiviteten i skattesystemet som fördelningspolitisk ambition mer och

mer har urholkats.

Många har för sig att bolagsbeskattningen i Sverige är den högsta i världen. Så är ju inte alls fallet. Vårt land har tvärtom en mycket generös bolagsbeskattning.

I det totala skattetrycket spelar den statliga progressiva beskattningen och bolagsbeskattningen en allt mindre roll. 1975 kunde man konstatera att en omfördelning av skattetrycket skett, så att de indirekta skatterna, med momsens som största inkomstpost, svarade för 40 miljarder kronor, den kommunala skatten för 35 miljarder kronor, den statliga skatten för 30 miljarder kronor och bolagsskatten för 4,2 miljarder kronor.

Enligt en TCO-undersökning betalade bolagen efter andra världskriget 15 % av de totala skatterna, och 1970 var siffran nere i 3 %. Proportionerna i nuläget torde inte ha undergått några väsentliga förändringar – i vart fall inte till det bättre!

Det har under de två senaste årtiondena skett en drastisk omfördelning av skattebördan till löntagarnas nackdel. De mest orättvisa skatterna, de *icke* progressiva skatterna, spelar en större och större roll.

Det är den utvecklingen som nu ytterligare skärps av den borgerliga regeringen, som sviker alla löften som gavs under valrörelsen och som utan hämningar går in för att göra de rika rikare och de fattiga fattigare. Vi anser att det är hög tid för arbetarrörelsens partier att i verklig mening gå in bl. a. för en helt ny skattepolitik.

Arbetspartiet kommunisterna motsätter sig höjningen av momsens. Vi vill snarast avskaffa mervärdeskatten. Vi säger: Ta pengarna från produktionen, inte från konsumtionen.

Utskottet framhåller i sin skrivning helt kortfattat att vårt krav på utredning om och förslag till nytt demokratiskt skattesystem avvisas på grund av pågående utredningar. Det är en gammal bekant formulering. Det heter i utskottsbetänkandet:

”På grund härav och då utredningarna – inom ramen för de lämnade direktiven – givetvis kommer att pröva alla de förslag till ändringar i skattesystemet som framförts i bl. a. motioner i riksdagen avstyrker utskottet bifall till yrkandet 2 i motionen 1976/77:1615.”

Vi förmodar på goda grunder att det inom pågående utredningsarbete inte finns någon tanke på att slopa mervärdeskatten för att ersätta den med en mer demokratisk skatteform. Mot den bakgrunden kommer vi att hålla fast vid motionsyrkandet också på denna punkt.

Just nu befinner vi oss mitt inne i en avtalskamp. Den offensiv som Svenska arbetsgivareföreningen inledde strax efter valet och som riktar sig mot löntagarnas levnadsstandard pågår fortfarande. Vad resultatet kommer att bli är ännu ovisst, men så mycket står klart som att en reallönesänkning nu hotar om fackföreningsrörelsen inte utnyttjar sin verkliga styrka och går till offensiv. I de förestående förhandlingarna på förbunds- och lokalplanet kan arbetare och tjänstemän uppnå resultat, och de möjligheterna bör utnyttjas.

Men det handlar inte bara om lönerna. Det handlar också om att

Onsdagen den
18 maj 1977

*Höjning av
mervärdesskatten,
m. m.*

åstadkomma en sådan ordning att inte löneförhöjningar omedelbart äts upp av levnadskostnadsstegringar.

Arbetspartiet kommunisterna ställer därför kravet om att ett prisstopp skall gälla under hela den kommande avtalsperioden. Regeringen har infört ett s. k. allmänt prisstopp som snart upphör. Hotet mot löntagarnas standard måste slås tillbaka. Löneförhöjningarna får inte göras illusoriska. Prisstopp under den kommande avtalsperioden är en av de metoder som borde användas för att skydda reallönerna.

Vi kräver slutligen i motionen att riksdagen uttalar sig för ett generellt förbud mot svenska företagsinvesteringar utomlands. Ett generellt förbud innebär att undantag kan göras i de fall det kan betraktas som ett nationellt svenskt intresse att så sker.

Dagens ohämmade kapitalexport gynnar de kapitalägande, men den strider mot vårt lands och arbetarklassens intressen.

Kapitalistens hjärta finns i kassaskåpet, sade man inom arbetarrörelsen förr i världen. Det är sant, och nu är det ju tydligt att man flyttar kassaskåpen utomlands. Den heliga profiten går före alla nationella hänsyn. Att man med den politiken gör folk arbetslösa här hemma spelar ingen roll för de kapitalägande. Det finns några belysande siffror. Under perioden 1965–1970 minskade den svenska industrisysselsättningen med ca 18 000 anställda. Under samma period ökade sysselsättningen i svenskägda företag utomlands med ca 35 000 anställda. Den utvecklingen har fortskridit under 1970-talet.

Den svenska kapitalexporten har ökat dramatiskt. I början av 1960-talet utgjorde den ca 150 milj. kr. År 1975 hade siffran sprungit upp till 2,3 miljarder och 1976 till 3,5 miljarder. Vi anser att nu är det dags att sätta stopp. Den ökande kapitalexporten är en antinationell politik – den skapar arbetslöshet och förvärrar över huvud taget den ekonomiska krisen i vårt eget land. Vi anser att ett stopp för de svenska företagens kapitalexport är en nödvändig åtgärd.

Storkapitalet och den borgerliga regeringens ekonomiska politik, om den tillåts fortsätta, kan skapa en situation med kanske 200 000 arbetslösa någon gång under nästa år. Det skulle motsvara ungefär 5 procents arbetslöshet, vilket ju är den siffra som förre folkpartiledaren Bertil Ohlin en gång i världen ansåg som idealisk. Nu har folkpartiet, utan Ohlin, hamnat i regeringsställning, och målet är på väg att uppnås.

Den borgerliga regeringens ekonomiska politik är ett uttryck för högeroffensiven i det svenska samhället. För oss står det klart att regeringens s. k. krisplan innebär en ny fas i den svenska statsmonopolistiska kapitalismen. För det första innebär de åtgärder man går in för en direkt sänkning i absoluta tal av den privata konsumtionen genom devalvering, momshöjning och en rad andra tidigare nämnda åtgärder. För det andra står svensk arbetarklass vid randen av en regeringsstyrd inkomstpolitiks helhetslösning vilken, om den drivs igenom, kommer att innebära en ny etapp i strävandena att fjättra fackföreningsrörelsen och utveckla ett inkomstpolitiskt maskineri till de kapitalägandes förmån.

Onsdagen den
18 maj 1977

*Höjning av
mervärdesskatten,
m. m.*

Alla de åtgärder på det ekonomiska området som regeringen går in för är led i strävandena att övervältra den kapitalistiska krisens verkningar på det arbetande folket.

Man talar i dessa dagar mycket om mänskliga rättigheter, men i det ena kapitalistiska landet efter det andra förmenas hundratusentals människor den primära mänskliga rättigheten att ha ett arbete. Så är det också i vårt eget land, och de tendenserna förvärras.

För svensk arbetarklass gäller det att gå till samlad attack mot den borgerliga regeringen och de nya och förstärkta angreppen på löntagarnas standard.

I vårt land existerar en produktionsapparat som skulle kunna tillförsäkra hela folket en ständigt stigande standard om den användes på ett vettigt sätt. Det finns möjligheter att skapa en bättre utveckling än den som nu rullas upp inför våra ögon. Men det kan inte ske genom en ekonomisk politik som utformas i enlighet med monopolens intressen. Den politiken måste pressas fram, i strid mot den borgerliga regeringen. Det är nödvändigt att skapa en bred demokratisk front, som inte innebär ett återvändande till den reformistiska förvaltarpolitiken vilken hittills har bevarat kapitalets diktatoriska makt över näringsliv och sysselsättning.

En grundläggande kursändring måste genomföras i syfte att beröva monopolen deras makt och trygga de arbetande människornas intressen. Monopolens nyckelposition måste övertas av samhället och en nationalisering genomföras av viktiga industribranscher, naturrikedomar, banker och försäkringsbolag. I förgrunden för den kamp som måste utvecklas mot storkapitalet och den borgerliga regeringens arbetarfientliga politik vill vi kommunister ställa följande:

Kamp för reallönehöjningar. Regeringens ekonomiska plan innebär reallönesänkning och måste därför bekämpas.

Kamp mot prishöjningar genom införandet av ett permanent pris- och hyresstopp. Förslag om ytterligare höjning av mervärdesskatten avvisas. På sikt slopas moms och ett demokratiskt skattesystem utarbetas, med målsättningen att beskatta produktionen i stället för konsumtionen.

Kamp mot arbetslösheten och för full sysselsättning. Samhället övertar alla privata affärsbanker och viktiga industribranscher samt går in för upprättandet av nya basindustrier. Monopolens växande kapitalexport, som bl. a. utgör ett hot mot sysselsättningen i Sverige, måste stoppas.

Kamp för ökad handel med den socialistiska gemenskapens länder och de progressiva alliansfria staterna. Sveriges allt starkare integrering med de imperialistiska internationella sammanslutningarna måste brytas. En ökad handel med socialistiska länder garanterar svenska arbetstillfällena och ger ökad stabilitet genom handel med krisfria marknader.

Kamp för en ny militärpolitik i stället för den nuvarande som lägger beslag på en orimligt stor del av svenska folkets skattepengar och fungerar som ett av inflationens mest pådrivande element.

En bred demokratisk rörelse för att förverkliga dessa målsättningar

Onsdagen den
18 maj 1977

*Höjning av
mervärdeskatten,
m. m.*

är nödvändig. Vi tror att en sådan demokratisk front är på väg att byggas upp. Man känner vreden i arbetarleden, man känner hur kraven på en verklig demokratisering växer.

Regeringen har nu lagt fram sitt svältpaket. Det är möjligt och också troligt att det kan tvingas igenom i riksdagen, men det kommer inom en icke alltför avlägsen framtid att få sitt förtjänta svar. Den borgerliga regeringen sår vind men kommer att få skörda storm.

Jag yrkar bifall till motionen 1615.

Med detta anförande, under vilket herr talmannen övertog ledningen av kammarens förhandlingar, var överläggningen slutad.

Mom. 1 och 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Wärnberg m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Wärnberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 48 mom. 1 och 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Wärnberg m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Wärnberg begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 160
Nej – 151
Avstår – 2

Mom. 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Wärnberg m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Wärnberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 48 mom. 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Wärnberg m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Wärnberg begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 159
Nej - 152
Avstår - 1

Mom. 4-7

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 8

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1615 av herrar Hagel och Lövenborg i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Lövenborg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 48 mom. 8 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1615 i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Lövenborg begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 297
Nej - 2
Avstår - 13

Mom. 9

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1615 av herrar Hagel och Lövenborg i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Lövenborg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 48 mom. 9 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1615 i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Lövenborg begärde röst-

Nr 135

Onsdagen den
18 maj 1977

*Om fortsatt drift vid
Nitro Nobel AB:s
dynamitfabrik i
Grängesberg*

räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 298

Nej – 15

Mom. 10

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1615 av herrar Hagel och Lövenborg i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Lövenborg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarkaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 48 mom. 10 röstas ja,
den det ej vill röstas nej.
Vinner nej har kammarkaren bifallit motionen nr 1615 i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarkarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Lövenborg begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 297

Nej – 2

Avstår – 13

Mom. 11

Utskottets hemställan bifölles.

§ 5 Föredrogs

Kulturutskottets betänkande

1976/77:46 med anledning av propositionen 1976/77:98 om stöd till Åre-projektet jämte motion

Utskottets hemställan bifölles.

På förslag av herr talman beslöt kammarkaren att uppskjuta behandlingen av på föredragningslistan återstående utskottsbetänkanden till ett senare sammanträde.

§ 6 Om fortsatt drift vid Nitro Nobel AB:s dynamitfabrik i Grängesberg

Herr arbetsmarknadsministern AHLMARK erhöU ordet för att besvara herr Nyquists (s) den 13 april anmälda fråga, 1976/77:379, och anförde:
Herr talman! Herr Nyquist har frågat mig om jag är beredd att medverka

till att driften vid Nitro Nobel AB:s tillverkningsenhet i Grängesberg kan upprätthållas under en övergångstid.

Den 6 augusti 1976 meddelade Nitro Nobel AB att bolagets produktionsavdelning i Grängesberg skulle upphöra med sin verksamhet under våren 1977. All berörd personal erbjöds arbete hos Nitro Nobel AB i Gyttrorp-Nora.

Den huvudsakliga verksamheten i Grängesberg bestod i att fylla patroner med sprängämnesmassa som hade tillverkats vid moderfabriken i Gyttrorp. Ett gemensamt intresse för de fackliga organisationerna och för företaget har varit att minska riskerna för personalen bl. a. med hänsyn till explosionsfaran. Dessa risker har kunnat minskas betydligt vid anläggningen i Gyttrorp, där utveckling och konstruktion av automatiska fjärrstyrda enheter har pågått i mer än 15 år. Anledningen till att produktionen i Grängesberg helt flyttas till Gyttrorp har, förutom bristande lönsamhet, således varit att arbetsmiljön för de anställda varit mycket otillfredsställande. Mot den bakgrunden har det enligt företaget inte varit möjligt att fortsätta driften i Grängesberg.

En arbetsgrupp med representanter för företaget, de anställda, Ludvika kommun och arbetsmarknadsmyndigheterna arbetar sedan maj 1976 med att utreda möjligheterna att utnyttja lokalerna för annan produktion.

Herr NYQUIST (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret på min fråga.

Några av uppgifterna i svaret avser kända förhållanden, bl. a. den att berörd personal erbjudits arbete i Gyttrorp. Man skall dock komma ihåg att det är drygt åtta mil mellan Grängesberg och Gyttrorp och att det är fråga om äldre personal, som naturligtvis är obenägen att flytta.

I svaret hänvisas också till två andra omständigheter, nämligen den bristande lönsamhet som skulle ha förelegat vid fabriken i Grängesberg och den otillfredsställande arbetsmiljön. I vart fall den senare omständigheten är känd, men arbetsmiljön har inte blivit sämre sedan man 1973 förde diskussioner om ett övertagande.

Under en högkonjunktur skulle arbetsmarknaden kanske ha kunnat suga upp den grupp arbetare min fråga gäller, även om de flesta är äldre personer, men i en tid då inga nyanställningar sker vid någon industri i Ludvika kommun eller i Västerbergslagen och då oron är stor vid gruvorna även bland dem som har arbete just nu, måste varje arbetstillfälle värnas om. Det är *en* anledning till att jag har återopat arbetsmarknadssituationen i min fråga.

Den part som är arbetsgivare i det här fallet har verkligen dragit på sig stark kritik för sitt handlande. Vid övertagandet år 1973 av den dåvarande fabriken hette det i anteckningar till överenskommelsen:

”Nitro Nobel avser att genom fortsatt verksamhet i Grängesberg bereda Express-Dynamits nuvarande personal fortsatt anställning på orten och att i övrigt upprätthålla sådan sysselsättningsnivå och tonvikt på kvinnlig personal vid framtida rekrytering av arbetskraft att det bidrar till en köns-

Nr 135

Onsdagen den
18 maj 1977

*Om fortsatt drift vid
Nitro Nobel AB:s
dynamitfabrik i
Grängesberg*

Onsdagen den
18 maj 1977

*Om fortsatt drift vid
Nitro Nobel AB:s
dynamitfabrik i
Grängesberg*

mässigt balanserad arbetskraftssituation på orten till gagn för berörda företag (Nitro Nobel Gränges AB) och för de anställda.”

Den utfästelsen gällde alltså inte. Det kom ändå efter något år beslut om nedläggning. Arbetarna vädjade då till arbetsgivaren att del av arbetsplatsen skulle få bestå – det var ju detta min fråga gällde – åtminstone så länge som man hade inkörningssvårigheter vid den utvidgade fabriken i Gyttoorp, som övertagit produktionen.

Arbetsgivaren har inte lyssnat ens på denna vädjan. I stället tvingas företaget nu att importera sprängämnen från Finland och Norge för att kunna klara sina leveranser till kunderna.

Låt mig också nämna att företaget från länsarbetsnämnden vid tiden för årsskiftet erbjöds möjligheter att omskola personalen – naturligtvis inte för att den skulle stanna inom företaget, utan för att vandringen ut på arbetsmarknaden skulle underlättas. Bolagsledningen tackade emellertid nej även till detta.

Det talas ju, herr statsråd, i olika sammanhang om företagets ansvar, men med det sagda har jag velat belysa hur det fungerar ibland.

Herr arbetsmarknadsministern AHLMARK:

Herr talman! Det har varit en arbetsgrupp inom företaget, med representanter för både de anställda och företagsledningen, som gemensamt studerat företagets framtid. I april 1976 kom gruppen fram till slutsatsen att verksamheten i Grängesberg saknade förutsättningar att på sikt ge sysselsättning åt de anställda. Den slutsatsen grundade man på bl. a. de risker som föreligger för dem som jobbar där patroner manuellt fylls med sprängämnesmassa.

Från säkerhetssynpunkt var det motiverat att flytta över verksamheten till Gyttoorp, där fyllningen kan ske maskinellt. Naturligtvis spelade också ekonomiska bedömningar in när det här beslutet om nedläggning togs.

Så snart det stod klart att fabriken i Grängesberg hotades av nedläggning tog länsarbetsnämnden kontakt med företaget och diskuterade möjligheterna för en sådan förlängning av verksamheten som herr Nyquist har efterlyst. Men företaget ansåg sig inte, bl. a. på grund av dålig arbetsmiljö och bristande lönsamhet, kunna klara av en förlängd nedläggningstid.

Så slog då fabriken igen den 6 april. En vecka senare framställde herr Nyquist sin fråga.

Jag har naturligtvis förståelse för den frågan. Av de 51 personer som varslades om avsked i augusti förra året är det 20 som inte har arbete i dag enligt de senaste uppgifter som jag har fått. Både herr Nyquist och jag är medvetna om att arbetslösheten för dessa personer är ett mycket allvarligt problem, både för de direkt berörda och för samhället i dess helhet.

Men jag tror ändå inte att vare sig herr Nyquist eller jag för den sakens skull verkligen menar att den bästa åtgärden nu är att med bidrag från

samhället gå in i företaget igen. Vi får i stället anstränga oss att söka lösa problemen på annat sätt.

Herr NYQUIST (s):

Herr talman! Det var fråga om en övergångssituation och det var fråga om äldre arbetskraft.

Nu bör man ha klart för sig att Nitro Nobel inte är något svagt bolag; tvärtom är det expansivt. Under 1976 startade man ett företag i Panama, där det svenska innehavet är 40 %. I Saudiarabien finns bolaget också representerat, och där äger man 40 % av Saudi Chemical, som täcker en betydande del av marknaden. Man har likaledes 40 % av aktierna i ett indiskt företag. Nu fortsätter man marschen österut och går in på den filippinska marknaden. Ett nytt bolag, som heter Phillippines Nobel Corporation, skall bildas. I första hand skall man där bygga en fabrik för civila sprängämnen, och så skall man ha en anläggning för tändsystemet Nonel. Det lär röra sig om investeringar i 40-miljonersklassen. Till de berörda länderna importeras sprängmedel från Sverige. Då borde det under en övergångstid ha kunnat ordnas någonting också i Grängesberg, när man nu under inkörningsperioden tvingas importera sprängämnen från Finland och Norge, som jag tidigare nämnde.

Det var på den här punkten som jag och många andra i Bergslagen hade velat se statsrådets stöd för att utverka någon åtgärd från Nitro Nobel.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 7 Om ändring av jämställdhetsbidraget

Herr arbetsmarknadsministern AHLMARK erhöll ordet för att besvara fru Leijons (s) den 10 maj anmälda fråga, 1976/77:440, och anförde:

Herr talman! Fru Leijon har frågat mig varför regeringen ännu inte har genomfört de förändringar av jämställdhetsbidraget som utlovades redan i mars månad.

Regeringen beslöt i torsdags att höja bidraget till företagsutbildning för personer inom yrken som domineras av motsatt kön från 8 till 14 kr. i åtta län. Samtidigt medgav regeringen att försöken i dessa län får omfatta ytterligare ett antal yrken.

Fru LEIJON (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka arbetsmarknadsministern för svaret. Det var ju ett steg framåt att han i torsdags höjde bidraget – även om de som hörde arbetsmarknadsministern i riksdagsdebatten den 24 mars säga att regeringen nu är beredd att snabbt vidta åtgärder nog inte hade räknat med att få vänta till den 12 maj och kanske också hade trott att statsrådet skulle göra något utan att behöva en påstötning av en so-

Nr 135

Onsdagen den
18 maj 1977

*Om ändring av
jämställdhetsbidra-
get*

Onsdagen den
18 maj 1977

*Om ändring av
jämslälldhetsbidra-
get*

cialdemokrat.

Jag tycker alltså att det är ett steg framåt att jämslälldhetsbidraget nu har höjts från 8 till 14 kr. i åtta län och att man åtminstone delvis har genomfört av oss tidigare föreslagna ändringar av regelsystemet. Men det är ett otillräckligt steg. Jag kan inte förstå varför man så styvneckat hela tiden gått emot vårt förslag om en höjning till 16 kr. i hela landet.

Jag vill ställa ett par kompletterande frågor till statsrådet Ahlmark.

För det första: Vi har i motioner krävt flexiblare regler beträffande de yrken som kan komma i fråga för det här bidraget för att vi skulle få en bättre anpassning till skilda arbetsmarknadsförhållanden i olika län, och det förslaget har också senare accepterats av riksdagen. Hur skall man nu tolka arbetsmarknadsministerns svar till mig, när han säger att regeringen medgett att försöken i åtta län skall få omfatta fler yrken än vad som tidigare gällt? Skall det bara gälla i åtta län? I så fall är det, såvitt jag förstår, inte i överensstämmelse med det beslut som riksdagen har fattat.

För det andra: I debatten den 24 mars refererade statsrådet Ahlmark jämslälldhetskommitténs olika förslag för att få en bättre effekt av jämslälldhetsbidraget. Bl. a. tog han upp kravet på en utökad information till arbetsgivare och fackliga organisationer. Jag var nog inte ensam om att tolka arbetsmarknadsministerns uttalande i detta och andra sammanhang som ett bifall även till en särskild informationssatsning. Innefattas också detta i torsdagens beslut, eller skall vi få vänta ytterligare på besked i den frågan?

Herr arbetsmarknadsministern AHLMARK:

Herr talman! Vi måste se på vad som har hänt med jämslälldhetsbidraget. Det har funnits sedan april 1974, och Anna-Greta Leijon har tidigare varit huvudansvarig för det här bidraget. Fram till valet var det 5 eller 6 kr.

Under de två och ett halvt år då jämslälldhetsbidraget fanns kom det att omfatta *sammanlagt* inte fler än 800 kvinnor och jag tror en enda man! Detta gäller under de 2 1/2 åren före valet. Sedan den nya regeringen trätt till har jämslälldhetsbidraget från den 1 februari höjts över hela landet från 6 till 8 kr., och nu höjer vi bidraget på försök i åtta län till 14 kr. för att se vad det ger för resultat. Samtidigt utvidgar vi antalet yrken som försöket kan gälla – jag tror att det i dag är 11 – med ytterligare omkring 25 yrken.

Därför tycker jag att kritiken från Anna-Greta Leijon är en smula besynnerlig. När fru Leijon själv hade ansvaret låg bidraget på en mycket låg nivå. Nu har vi fått ansvaret för jämslälldhetsarbetet och går alltså in med en omfattande försöksverksamhet, med en rejäl höjning av bidraget och med en vidgning av antalet yrken för att på det sättet kunna se vilket felet var med den förra konstruktionen av jämslälldhetsbidraget. Var beloppet för litet? Berodde det på att folk inte kände till bidraget? Var det för få yrken med, eller berodde det på att de gamla fördomarna

på arbetsmarknaden är så starka att jämställdhetsbidraget över huvud taget inte är ett användbart medel?

Nu hoppas jag att vi får flera erfarenheter, och då får vi också en grund för att kunna gå vidare på den här vägen.

Fru LEIJON (s):

Herr talman! Jag har tyvärr i tidigare debatter med statsrådet Ahlmark varit tvungen att påpeka att frågestunderna är till för att vi riksdagsledamöter skall få svar från statsråden. Tyvärr måste jag göra detta påpekande även i dag.

Jag ställde två frågor till statsrådet Ahlmark. Jag vill gärna ha svar på dem. Stämmer det här med riksdagens beslut och vad händer med informationssatsningen? Får vi någon sådan?

Herr arbetsmarknadsministern AHLMARK:

Herr talman! Fru Leijon har ju fått svaret på den första av frågorna, nämligen att vi går in i försöksverksamheten med ett mycket stort antal yrken utöver de elva. När det gäller informationsverksamheten har jag sagt att en sådan kommer under nästa budgetår.

Det är klart att informationsverksamheten måste bli starkast i de län där man har försöksverksamhet på 14 kr. per anställd och timme. Sedan får man dra de slutsatser som dessa försök kan föranleda.

Men Anna-Greta Leijon får faktiskt finna sig i att om hon tar upp kritik mot regeringen på den här punkten får vi resonera om saken. Under den tid fru Leijon själv hade ansvaret låg jämställdhetsbidraget på 5 eller 6 kr. Sedan den nya regeringen trätt till har det gått upp till 14 kr. i åtta län och antalet yrken ökat. Vi skall lära oss av dessa försök för att sedan kunna gå vidare.

Fru LEIJON (s):

Herr talman! Det beslut riksdagen fattade om en ändring av regelsystemet gällde inte någon försöksverksamhet i åtta län. Det var ett principiellt uttalande för landet som helhet. Det är här jag frågar om det beslut regeringen fattade i torsdags verkligen stämmer med riksdagsbeslutet.

Jag ber att få tacka för svaret på den andra av mina frågor. Vi kan alltså vänta en rejäl informationssatsning efter nästa budgetårs start, dvs. efter den 1 juli.

Jag har en minut på mig nu, herr Ahlmark. Vi har diskuterat den här frågan tidigare. Jag har då sagt att vi i den gamla regeringen och i jämställdhetsdelegationen framför allt förde ingående och allvarliga diskussioner om jämställdhetsbidraget. Vi konstaterade att detta bidrag inte fungerade och att vi var på väg att göra förändringar. Tyvärr kunde vi inte genomföra några förändringar i form av en proposition, eftersom vi inte satt kvar i regeringsställning. I stället har vi nu gjort det i motioner i samband med allmänna motionstiden och även senare.

Nr 135

Onsdagen den
18 maj 1977

*Om ändring av
jämställdhetsbidra-
get*

Onsdagen den
18 maj 1977

*Om åtgärder mot
arbetslösheten
bland ungdom och
invandrarkvinnor*

Herr arbetsmarknadsministern AHLMARK:

Herr talman! I så fall är det ju alldeles utmärkt. Vi är ju i stort sett överens om uppläggningsen. Ni var missnöjda med två och ett halvt år med den gamla regeringen och de 5-6 kr. ni hade som jämställdhetsbidrag. Ni tyckte inte att det var bra.

Ni var beredda att gå vidare, säger Anna-Greta Leijon i dag. Nu har vi fått en regering som går vidare. Ni stödjer tydligen den. Instäm då i våra förslag och kom inte med kritik!

Fru LEIJON (s):

Herr talman! Vi har fått en regering som tyvärr bara går vidare en liten bit. Vad vi har tänkt är en höjning av bidraget till 16 kr. i hela landet. Vi har krävt en ändring av regelsystemet också i hela landet – inte en försöksverksamhet i åtta län.

Herr arbetsmarknadsministern AHLMARK:

Herr talman! Jämställdhetskommittén, i vilken Anna-Greta Leijon ingår, har föreslagit en försöksverksamhet i åtta län. De åtta länen är Sörmland, Kronoberg, Kalmar, Kristianstad, Skaraborg, Kopparberg, Västerbotten och Norrbotten. Där gör vi nu försöken och ser vad de leder till. Sedan drar vi slutsatser. Och så hoppas jag att de slutsatserna och erfarenheterna kan påverka politiken för landet i dess helhet.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 8 Om åtgärder mot arbetslösheten bland ungdom och invandrarkvinnor

Herr arbetsmarknadsministern AHLMARK erhöll ordet för att besvara fru Leijons (s) den 10 maj anmälda fråga, 1976/77:441, och anförde:

Herr talman! Fru Leijon har frågat mig vilka åtgärder regeringen vidtagit och vad som planeras för att komma till rätta med den höga arbetslösheten bland ungdomar och kvinnor med utländskt medborgarskap.

Statistiska centralbyrån har fr. o. m. budgetåret 1976/77 fått medel för att utöka urvalet av utländska medborgare i arbetskraftsundersökningarna. De första resultaten av dessa undersökningar visar att utländska medborgare f. n. har högre arbetslöshet än vad som gäller för befolkningen som helhet. Arbetslösheten är särskilt hög bland de unga, och det är oroande. Samtidigt kan vi konstatera att andelen unga invandrare som befinner sig på arbetsmarknaden är hög.

En huvudlinje i svensk invandrapolitik är att genom de åtgärder som generellt vidtas på olika områden också stödja utländska medborgare i Sverige. För att komma till rätta med arbetslösheten bland ungdomar har regeringen satt in en rad åtgärder. Ungdomarnas möjligheter att deltaga i arbetsmarknadsutbildning har vidgats. Nya praktikplatser hos stat-

Onsdagen den
18 maj 1977

*Om åtgärder mot
arbetslösheten
bland ungdom och
invandrarkvinnor*

liga myndigheter och verk har skapats. Kommunerna får förhöjda statsbidrag. Företag och organisationer, som i form av beredskapsarbete ger ungdomar praktik, kan få bidrag med 10 kr. per timme.

Totalt berör åtgärderna inemot 40 000 ungdomar under 25 år.

Som jag tidigare framhållit skall alla i Sverige bosatta behandlas lika oberoende av medborgarskap. På grund av bl. a. språket möter dock invandrarungdomarna särskilda problem på arbetsmarknaden. AMS har därför i dagarna gått ut till länsarbetsnämnderna med anvisningar om åtgärder som kan överbygga dessa särskilda svårigheter för invandrarungdomarna. Man rekommenderar bl. a. att ungdomar i beredskapsarbete skall få avbryta arbetet under viss tid för svenskundervisning. Ungdomarna skall kunna få beredskapsarbete i form av kontaktarbete och uppsökande verksamhet i familjer, föreningar m. m. Tvåspråkiga ungdomar skall kunna få arbete på arbetsförmedlingarna för att hjälpa sina kamrater till rätta på arbetsmarknaden. Vidare anordnas särskilda ALU-kurser för invandrare.

För invandrarkvinnorna har barnomsorgen en avgörande betydelse, både för möjligheterna att kunna delta i språkundervisning och för att kunna söka ett arbete. Vikten av att daghemsplanen på 100 000 nya platser genomförs kan inte nog betonas.

För att få ett bättre underlag för vidare åtgärder gav jag i går expertgruppen för invandringsforskning i uppdrag att skyndsamt försöka klargöra orsakerna till invandrarungdomarnas höga arbetslöshet.

Fru LEIJON (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka arbetsmarknadsministern för svaret.

Enligt arbetskraftsundersökningarnas kvartalsrätabeller för första kvartalet i år var en sjundedel, 14,4 %, av de utländska ungdomarna i åldern 16–19 år arbetslösa. Det är en dubbelt så hög siffra som för de svenska ungdomarna. Det är en allvarlig situation. Därför krävs det också åtgärder från regeringens sida. Arbetsmarknadsministern har i går givit EIFU, expertgruppen för invandrarforskning, i uppdrag att utreda orsakerna till den höga arbetslösheten bland utländska ungdomar i Sverige. Det är bra. Vi behöver fundera över långsiktiga åtgärder för att förbättra invandrarungdomarnas situation.

Men när det gäller den akuta situationen har arbetsmarknadsministern inga egna åtgärder. Statistiska centralbyråns undersökningar tyder på att det skett en kraftig ökning av invandrarungdomarnas arbetslöshet under vintern. Sista kvartalet 1976 låg arbetslösheten för ungdomarna i åldern 16–19 år på 8 % – första kvartalet i år var den över 14 %. Det behövs alltså omedelbara åtgärder. Arbetsmarknadsministern talar om en lika behandling av invandrare och svenska medborgare och räknar upp en rad av de åtgärder som vidtagits för ungdomar i allmänhet. Det är bra åtgärder som naturligtvis också varit till nytta för invandrarungdomarna. Men det här räcker inte.

En grundprincip i vår arbetsmarknadspolitik har varit att rikta åtgär-

Onsdagen den
18 maj 1977

*Om åtgärder mot
arbetslösheten
bland ungdom och
invandrarkvinnor*

derna, och jag tror att vi måste göra det även inom ramen för särskilda åtgärder för ungdomarna. Invandrarungdomarna har speciella problem utöver dem som andra ungdomar möter. Herr Ahlmark nämnde själv språksvårigheterna. Herr Ahlmark hänvisar till AMS åtgärder. Men i en sådan här situation är ofta de bemyndiganden som en myndighet har inte tillräckliga. AMS behöver stöd och resurser från arbetsmarknadsdepartementet för att kunna gå in med effektiva åtgärder. Ett konkret exempel på sådant stöd är AMS begäran att få 100 % statsbidrag till beredskapsarbeten inom invandrarorganisationerna. Jag vill fråga om AMS har fått svar från regeringen på sin begäran.

Vi vet från de senaste åren vilka positiva resultat vi kan nå genom en uppsökande verksamhet bland arbetslösa ungdomar. Det behövs en sådan satsning nu bland invandrarungdomarna, inte minst finsktalande arbetsförmedlare och socialarbetare. Ett särskilt stort behov av sådan verksamhet finns i dag i Göteborg. Man behöver leta fram praktikplatser och beredskapsarbeten, man måste ta nya grepp när det gäller utbildningsfrågorna.

Det behövs en större aktivitet från regeringens sida än den som statsrådet Ahlmark har gett besked om i det här svaret. Folkpartiet har talat väldigt mycket om en garanti för arbete, praktik eller utbildning till alla ungdomar. Det talet förpliktar till åtgärder även när det gäller invandrarungdomarna.

Herr arbetsmarknadsministern AHLMARK:

Herr talman! Jag delar Anna-Greta Leijons värdering att det här är ett allvarligt läge. Arbetsmarknadsstyrelsen har gjort en framställning om att få 100 % statsbidrag till invandrarorganisationer som anställer ungdomar. Den framställningen är under beredning och jag kan därför inte gå in närmare på den i dag.

Men jag håller helt med om att de siffror som vi just har fått från statistiska centralbyrån är skrämmande höga. En arbetslöshet på över 14 % för de allra yngsta invandrarna – mellan 16 och 19 år – är helt oacceptabel. Nu visar visserligen undersökningen som avser fjärde kvartalet 1976 lägre arbetslöshetstal. Det kan möjligen tyda på att förhållandena varierar ganska mycket månad för månad. Det kan också tyda på att arbetslösheten bland den här gruppen ökat. Det finns alltså anledning att vara vaksam.

Men av de resultat som nu publicerats går det inte att utläsa vilka ungdomar som drabbats hårdast. Är det de som har varit i Sverige ett tag och gått i svensk grundskola? Eller är det personer som nyligen kommit hit? Är det bristande språkkunskaper, bristande yrkeskunskaper eller någonting annat som ligger bakom de höga arbetslöshetssiffrorna? För att få klarhet i orsakerna till ungdomarnas svårigheter har jag alltså gett expertgruppen för invandrarforskning i uppdrag att närmare studera de frågorna. Den fick det uppdraget i går.

Vidare har AMS gått in med anvisningar som direkt berör invandrar-

ungdomarnas inträde på arbetsmarknaden.

De ungdomar som har beredskapsarbete hos stat och kommun bör få kunna avbryta arbetet antingen några timmar per dag eller någon dag i veckan för att delta i svenskundervisning.

Arbetsförmedlingarna skall kunna ge invandrarungdomar beredskapsarbete i form av kontaktarbete och uppsökande verksamhet i familjer, föreningar, hos invandrarråden och annat.

Tvåspråkiga ungdomar skall kunna få arbete hos arbetsförmedlingarna för att bistå sina kamrater.

Det är några praktiska saker som håller på att ske. Men jag instämmer helt i Anna-Greta Leijons grundläggande värdering att siffrorna är oroväckande höga. Vi måste undersöka hur man här kan gå vidare.

Fru LEIJON (s):

Herr talman! Får jag till att börja med säga ett par ord om kvinnorna, som jag inte hann med i mitt tidigare inlägg. Situationen för invandrarkvinnorna är inte lika allvarlig som när det gäller invandrarungdomarna, men den är ändå oroande. Barnomsorgen är mycket viktig, och jag är glad över att statsrådet Ahlmark understryker det. Men barnomsorgen är inte dessa kvinnors enda problem. Det måste vidtas en rad arbetsmarknadspolitiska åtgärder för att ge dem särskilt stöd.

När det sedan gäller ungdomarna och AMS begäran om ett hundra-procentigt statsbidrag för invandrarorganisationer som ordnar beredskapsarbete säger statsrådet Ahlmark att den frågan är under beredning. Men hur länge skall den vara under beredning? AMS har – det vet jag – diskuterat det här med de olika invandrargruppernas riksförbund, bl. a. med Riksförbundet Finska föreningar i Sverige. Vi väntar otåligt och har väntat ganska länge på att få besked i denna fråga.

Arbetslösheten bland invandrarungdomarna är skrämmande hög – det håller statsrådet Ahlmark med om. Då kan man inte hålla på och bereda sådana här ärenden alltför länge – då måste man göra någonting!

Herr arbetsmarknadsministern AHLMARK:

Herr talman! Jag nämnde en hel rad åtgärder som vi vidtar för att öka sysselsättningen bland ungdomar och bland invandrarungdomar. För mycket kort tid sedan – jag tror det var en vecka sedan – fick vi en framställning från arbetsmarknadsstyrelsen om hundraprocentigt statsbidrag till invandrarorganisationer som anställer ungdomar. Det är klart att det kan hjälpa ett mindre antal ungdomar. Vi bereder den här frågan, och vi har ännu inte fattat något beslut.

Men här har vi ju att göra med ett mycket stort problem, som gäller tusentals människor – yngre och äldre. Då kan man inte bara tala om statsbidrag till invandrarorganisationer som anställer ungdomar. Det är mycket annat som man måste göra. Jag har räknat upp sju åtta konkreta åtgärder som kan vidtas för att vi skall komma till rätta med dessa problem. Det går inte att gräva ned sig i en enda mindre fråga och glömma

Nr 135

Onsdagen den
18 maj 1977

*Om åtgärder mot
arbetslösheten
bland ungdom och
invandrarkvinnor*

Onsdagen den
18 maj 1977

*Om en bro vid
Bjursund i Kalmar
län*

alla de stora frågorna som gäller sysselsättningen bland unga invandrare i Sverige.

Fru LEIJON (s):

Herr talman! Nej, det går inte att gräva ned sig i en fråga, och jag har inte gjort något som helst försök att föreslå det. Jag påpekade tidigare att det behövs satsningar i en rad olika avseenden, bl. a. uppsökande verksamhet från t. ex. finsktalande arbetsförmedlare och socialarbetare.

Men frågan om beredskapsarbetena är viktig i detta sammanhang därför att den är ett exempel på åtgärder som arbetsmarknadsstyrelsen i dag inte själv kan vidta. De andra åtgärder som arbetsmarknadsministern räknade upp har myndigheten i de flesta fall möjligheter att vidta själv. Men i en akut besvärlig situation behöver arbetsmarknadsstyrelsen extra stöd, extra resurser från departementet. Det är först och främst där statsrådet Ahlmark kan göra sina insatser. Statsbidrag till beredskapsarbeten är ett exempel på en konkret sådan åtgärd.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 9 Om en bro vid Bjursund i Kalmar län

Herr kommunikationsministern TURESSON erhöll ordet för att besvara fru *Anderssons* i Hultsfred (m) den 5 maj anmälda fråga, 1976/77:427, och anförde:

Herr talman! Fru Andersson i Hultsfred har frågat mig om jag avser att vidta sådana åtgärder att en brobyggnad vid Bjursund, Loftahammar, i Kalmar län kan förverkligas inom överskådlig tid.

I de flerårsplaner för vägbyggandet som vägverket och länsstyrelserna upprättar gemensamt och i samråd med kommunerna i resp. län anges vilka vägföretag som skall utföras för de medel som anvisas för byggande av vägar. I nu gällande flerårsplan för byggande av länsvägar i Kalmar län ingår inte byggande av bro vid Bjursund.

I vägverkets planering på längre sikt förutsätts dock en bro vid Bjursund komma till stånd. Sålunda pågår f. n. projektering av bron.

Under nästa år skall flerårsplanerna författningsenligt revideras. De nya planerna avser femårsperioden 1979–1983. Vid revideringen får man pröva om brobygget vid Bjursund kan inrymmas i den nya planen för Kalmar län. Därutöver kommer möjligheten att utföra bron som beredskapsarbete att prövas om behov av sysselsättningsskapande åtgärder finns i regionen. Beslut om beredskapsarbeten fattas av arbetsmarknadsstyrelsen i samråd med vägverket.

Fru ANDERSSON i Hultsfred (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka kommunikationsministern för svaret på min fråga.

Onsdagen den
18 maj 1977

*Om en bro vid
Bjursund i Kalmar
län*

Vi förstår alla vilken olägenhet det innebär för en bygd att till mycket stor del vara beroende av färjtrafik. Loftahammar har ett stort bekymmer med sina kommunikationer, särskilt när det gäller färjan vid Bjursund, väg 870.

Från mitten av 1930-talet har behovet av och önskemålet om en fast förbindelse medelst en bro växt sig allt starkare. För såväl den enskilde som det allmänna har färjtrafiken dragit allt större kostnader, som får betalas i form av fördyringar i alla sammanhang. Jag kan som exempel nämna Loftahammarföretaget Vienerbagarn, som har ca 70 anställda och som är i behov av regelbundna transporter. Detta företag ser naturligtvis färjan som ett av de besvärligaste problemen för sin verksamhet. Man bör här ta hänsyn till att företaget ändå har investerat ca 1 milj. kr. i utbyggnad av sin fabrik i Loftahammar.

Kommunfullmäktige har vidare antagit byggnadsplaner omfattande 300 fritidshus i Loftahammar. Detta kommer också att efter hand öka trafiken över färjan.

Färjtrafiken har för vägverkets del blivit allt dyrare, och den är för år 1977 budgeterad till 700 000 kr. En bro som ersätter färjan har enligt vägverket beräknats kosta 8–9 milj. kr., beroende på vilken höjd som anses erforderlig. Projekteringen av en bro pågår f. n. inom vägverket.

Kostnaderna för färjtrafiken över Bjursund har under de senaste åren uppgått till 370 000 kr. för år 1972, 425 000 kr. för år 1973, 447 000 kr. för år 1974, 560 000 kr. för år 1975 och 702 000 kr. för år 1976. För 1976 inkluderas reparationer för färjläget för ca 100 000 kr. År 1977 är budgeterat till 700 000 kr.

Investeringskostnaderna för anläggning av en bro har preliminärt uppskattats till 10 milj. kr. plus tillfartsvägar om 1 milj. kr.

Det rör sig här om stora kostnader, men värdet av en broförbindelse för den bygd och de människor som berörs av densamma kan inte nog betonas. Jag hoppas därför att bron vid Bjursund kommer med i vägverkets planering för den kommande femårsperioden och, om så inte blir fallet, att den kan uppföras som beredskapsarbete.

Jag ber att åter få tacka herr statsrådet för det utförliga svaret och för den positiva inställningen till denna fråga, och det är min förhoppning att bron vid Bjursund snart blir verklighet.

Med detta anförande, under vilket herr andre vice talmannen övertog ledningen av kammarrens förhandlingar, var överläggningen slutad.

Onsdagen den
18 maj 1977

*Om säkerheten vid
viss fraktfart med
pråmar*

Herr kommunikationsministern TURESSON erhöll ordet för att besvara herr *Lorentzons* i Kramfors (vpk) den 6 maj anmälda fråga, 1976/77:435, och anförde:

Herr talman! Herr Lorentzon i Kramfors har – med anledning av vissa pråmtransporter med skrotsten mellan Bohus-Malmön och Århus – frågat mig dels om jag anser att de vid transporterna utnyttjade plandäckade pråmarna utan säkerhetsanordningar är lämpliga vid dylik fraktfart, dels, om så inte är fallet, om jag är beredd att ta initiativ för att få en ändring till stånd.

De aktuella transporterna sker med pråmar, som enligt sjöfartsverkets uppfattning har mycket god stabilitet och sjövärdighet. Några risker ur säkerhetssynpunkt bedöms därför inte föreligga.

Efter inspektion på platsen har verket i skrivelse till det danska företag som utför transporterna utfärdat rekommendationer om bl. a. stuvning av lasten och val av färdväg. För att ytterligare minska risken för att sten faller över bord har sjöfartsverket också påpekat att särskild hänsyn skall tas till väderleken innan en resa påbörjas.

Sjöfartsverket har därmed vidtagit de åtgärder som det med stöd av gällande lagstiftning har ansett det möjligt och rimligt att göra.

Eftersom det ankommer på sjöfartsverket att fortlöpande följa denna typ av frågor anser jag inte att det är motiverat med några särskilda åtgärder från min sida i det aktuella fallet.

Herr LORENTZON i Kramfors (vpk):

Herr talman! Jag tackar kommunikationsministern för svaret på min fråga. Skrotstensfrakterna från Bohus-Malmön till Århus i Danmark har upprört sinnena, framför allt hos fiskarna i Smögen. Det kan här talas om en verklig förbittring. Den skrotsten som fraktas är nämligen så illa stuvad att stenarna med lätthet går över bord och fördärvar de bästa fiskevattnen för dessa fiskare. På kajen i Smögen ligger skrotsten på flera hundra kilo som tagits upp i dessa trålvatten.

Skrotstenarna fördärvar för det första fiskeredskapen. För det andra får man ingen fisk, och för det tredje kan man inte tråla där i fortsättningen om man inte får upp skrotstenen. Ju fler stenar som ramlar över bord från dessa pråmar, desto mer fiskevatten och bottenyta fördärvar man.

Jag har till mitt förfogande fotografier, som jag gärna visar för kommunikationsministern. De illustrerar hur illa stuvad denna sten är.

Jag vet mycket väl att folk från sjöfartsverket har besökt Bohus-Malmön och givit anvisningar om hur stenen skall lastas. När pråmarna går till sjöss är stenen lika illa stuvad i alla fall.

De svenska västkustfiskarna har haft stora svårigheter. Deras gamla fiskevatten har tagits ifrån dem genom att andra nationer har förlängt sin fiskegräns. Skall man nu fördärva deras egna fiskevatten på svenskt

territorialvatten?

Väster om Lysekil utanför Tova fiskar dessa Smögenfiskare upp till 90 % av sin fångst av havskräftor om somrarna. Där hittar man dessa stenar.

Om det nu inte finns lagar i detta land – det framgår av svaret på frågan – måste dylika lagar komma till. I svaret står: "Sjöfartsverket har därmed vidtagit de åtgärder som det med stöd av gällande lagstiftning har ansett det möjligt och rimligt att göra."

Lagen gäller fartyg och människor, men för sjöbotten finns inga lagar. Detta kan man givetvis inte nöja sig med. Kommunikationsministern söker skydd bakom sjöfartsverket, som egentligen har hand om frågan. Sjöfartsverket säger att fiskeristyrelsen borde ha varit mer aktiv. Lotsverket i Göteborg säger att det är sjöfartsverkets sak. Sjöfartsverket förklarar att det gör vad det kan utifrån de lagar som är gällande i detta land.

Om det nu gäller lagarna vill jag fråga: Tänker kommunikationsministern vidta åtgärder för att ändra dessa lagar? Det gäller inte bara frakter av skrotsten. Det finns även modernare fraktmetoder som har med denna sak att göra.

Herr kommunikationsministern TURESSON:

Herr talman! Jag söker inte alls skydd bakom sjöfartsverket, herr Lorentzon i Kramfors. Jag följer bara de regler som gäller för verkens åtgärder och statsrådets handlande. Jag kan inte personligen ingripa i ett sådant här fall, utan det ankommer på sjöfartsverket att göra det.

Vad beträffar lagstiftningens tillräcklighet eller otillräcklighet föreställer jag mig att det finns anledning att i den sjöfartspolitiska proposition som skall föreläggas riksdagen se över även lastningsreglerna.

Herr LORENTZON i Kramfors (vpk):

Herr talman! Den upplysning som kommunikationsministern nyss gav, nämligen att frågan skall bli föremål för behandling och möjligen komma med i en proposition, hälsar naturligtvis både jag och fiskarna med tillfredsställelse. Men problemet är att de danskar som lastar stenen i Bohus-Malmön inte följer sjöfartsverkets rekommendationer. Smögenfiskarna kan inte invänta en proposition från regeringen och möjligen nya lagar. Det är nu det måste handlas.

Lokaltidningarna kan bevisa genom fotografier hur illa denna sten är stuvad. Det är en enkel match att fotografera dessa pråmar när de lämnar Bohus-Malmön och sedan ha en fotograf som passar dem när de kommer fram. Då får man ju veta exakt huruvida sten har ramlat över bord eller inte. Men den åtgärden har man inte vidtagit. Jag tycker att det är litet nonchalant mot den här lilla kåren av fiskare. Tänk om någon fördärvade de svenska böndernas mark, vilket liv det skulle bli! Men marken som det är fråga om i det här fallet är sjöbotten, och den fördärvar man. Förbittringen är stor bland fiskarna, men ingen hjälp får de.

Nr 135

Onsdagen den
18 maj 1977

*Om säkerheten vid
viss fraktfart med
pråmar*

Det vore, som jag sade, enkelt att fotografera pråmarna och bevisa för danskarna hur illa det hela sköts. Om verksamheten sedan fortsätter på samma vis går det an att vidta åtgärder.

Herr kommunikationsministern TURESSON:

Herr talman! Jag har inte på minsta sätt sökt bagatellisera den skada som skett för fiskarna. Jag är den förste att beklaga, om det förhåller sig på det sätt som herr Lorentzon säger. Jag har sett fotografier av pråmarna, men jag har också hört sjöfartsverkets bedömning. Om sjöfartsverkets anvisningar rörande hur pråmarna skall vara lastade inte följs, ankommer det på verket att ingripa. Herr Lorentzon menar väl inte att jag skall ut och fotografera pråmarna?

Herr LORENTZON i Kramfors (vpk):

Herr talman! Det kunde naturligtvis vara skönt för kommunikationsministern att komma ner till västkusten och ha en kamera med sig, men det var inte min mening! Det finns tjänstemän tillräckligt på det här området.

När man talar med lotsarna i Göteborg exempelvis säger de: Det är ett bedrövligt förhållande detta – vi vet precis hur det går till, men det är sjöfartsverket som har att bevaka sådan här verksamhet! Sjöfartsverket å sin sida säger att lagarna är sådana att det inte är möjligt att vidta åtgärder just nu.

Vi har alltså att invänta en proposition från regeringen. Men å andra sidan går det att vidta åtgärder redan nu. Även om Sverige en gång har varit danskt, så bestämmer ju inte danskarna i Sverige längre.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 11 Om arbetslivsorientering för lärare

Fru statsrådet MOGÅRD erhöll ordet för att besvara herr *Karlssons* i Motala (s) den 27 april anmälda fråga, 1976/77:402, och anförde:

Herr talman! Herr Karlsson i Motala har frågat mig av vilka skäl den delen av lärarutbildning som avser arbetslivsorientering inte har kommit i gång så som avsetts.

Under anslaget Lärares fortbildning finns innevarande budgetår för första gången anvisade medel för lärares arbetslivsorientering. I avvaktan på att förhandlingar mellan skolöverstyrelsen och berörda personalorganisationer skall slutföras har denna arbetslivsorientering ännu inte kunnat komma till stånd. En av parterna den 3 mars 1977 gemensamt tillsatt arbetsgrupp bereder nu ärendet.

Herr KARLSSON i Motala (s):

Herr talman! Jag tackar statsrådet Mogård för svaret. Anledningen till min fråga är det sätt på vilket man har hanterat en för skolan viktig

sak.

Nästa år skall SIA-reformen börja att gälla inom grundskolan. Ett av skolans viktigaste mål enligt reformen är att skolan skall öppna sig mot samhället och arbetslivet. Många har upplevt skolan som en värld för sig, isolerad från det samhälle som eleverna får sin utbildning till.

SIA:s uppgift är, som framgår av propositionen, att söka kontakt med arbetslivet. Detta måste framhållas som en väsentlig del av skolans samhällsansvar. Det är angeläget att företrädare för arbetslivet i mycket högre grad än vad som nu sker får komma in i skolan. Elever och lärare måste lämna skolan och bedriva studier ute på arbetsplatserna i omedelbar kontakt med de människor och de problem som där finns. Dessutom måste det till facklig medverkan i undervisningen.

Inom de fackliga organisationerna är vi beredda att göra omfattande insatser i detta arbete. Eleverna måste få kunskap om arbetslivet och det fackliga arbetet under sin skoltid. De flesta elever kommer ju att bli löntagare. Men självfallet måste även lärarna få chans att orientera sig om arbetslivet. Den möjlighet till fortbildning som föreslogs i SIA-propositionen var mycket betydelsefull. Därför är det synnerligen irriterande att denna verksamhet inte kommit i gång.

Riksdagen beslutade om denna resurs när SIA togs i kammaren i maj 1976 – propositionen lades i februari 1976. Med den tid som myndigheterna haft till sitt förfogande är det anmärkningsvärt att de inte handlat snabbare. Förhandlingarna med personalorganisationerna borde ha startat i så god tid att de tilldelade medlen kommit till användning. Med litet god vilja från båda parterna hade detta självfallet kunnat vara klart betydligt tidigare än vad som nu tycks bli fallet.

Ytterst är det förstås regeringen som måste bära ansvaret. Något större intresse tycks inte den borgerliga regeringen ha visat frågan, vilket jag måste beklaga.

Jag vill slutligen fråga statsrådet Mogård: Tillmäter inte statsrådet denna fråga lika stor betydelse som det uttrycks i SIA-propositionen?

Fru statsrådet MOGÅRD:

Herr talman! Jag kan ju inte instämma i allt vad herr Karlsson i Motala sagt, men så till vida har han rätt och jag delar i hög grad hans uppfattning att arbetslivsorientering för lärarna är mycket angelägen.

Givetvis är det också viktigt att skolmyndigheterna och personalen är eniga om hur arbetslivsorienteringen skall utformas. Jag har inte för avsikt att göra som herr Karlsson och bestämma var skulden till den eventuella oenigheten ligger. Jag bara konstaterar att utan enighet torde effekten inte bli den som vi har avsett.

Jag har goda förhoppningar om att man i den av mig nämnda arbetsgruppen snart kommer till resultat och att alltså arbetslivsorientering för lärarna snart skall komma i gång.

För att herr Karlsson inte skall missuppfatta mig vill jag tala om att

*Om rätt för
gymnasieelev att
överklaga rektors
beslut om ledighet
från skolan*

jag inte på något sätt är mindre intresserad än den tidigare regeringen av denna fråga.

Herr KARLSSON i Motala (s):

Herr talman! Jag är mycket tacksam då statsrådet Mogård uttalar sitt intresse för att den här utbildningen kommer till stånd. Jag vill ändå erinra om att det är för innevarande budgetår som dessa medel har anvisats. Vi har nu bara en och en halv månad kvar på detta budgetår, och man har knappast kommit till planeringsstadiet när det gäller utbildningen. Därför får jag uttrycka den förhoppningen att det verkligen kommer att hända någonting inom den närmaste tiden.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 12 Om rätt för gymnasieelev att överklaga rektors beslut om ledighet från skolan

Fru statsrådet MOGÅRD erhöll ordet för att besvara fru *Bernströms* (fp) den 4 maj anmälda fråga, 1976/77:422 och anförde:

Herr talman! Fru Bernström har frågat mig om jag är beredd att ge gymnasieelever samma möjligheter som grundskoleelever att överklaga rektors beslut om ledighet från skolan.

Möjlighet att överklaga rektors beslut om ledighet för enskilda angelägenheter enligt skolförordningen 6 kap. 25 § resp. 9 kap. 54 § saknas för elev både i grundskolan och gymnasieskolan.

Frågan om ledighet från skolarbetet i grundskolan (6 kap. 25 §) prövas av skolstyrelsen i de fall den begärda ledigheten gäller mer än nio dagar under ett läsår. Ledighet för elev i gymnasieskolan (9 kap. 54 §) beviljas av rektor för den tid han bestämmer.

Det synes mig väl avvägt att skolstyrelsen fattar beslut om längre ledighet för grundskoleelev, eftersom det är fråga om befrielse från obligatorisk skolgång. Beträffande gymnasieskoleelev rör det sig om ledighet från frivilliga studier, vilket inte nödvändigtvis behöver beslutas av skolstyrelse.

Fru BERNSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret.

En tjänsteman påtalade för mig den orättvisa som finns mellan gymnasieelevers och grundskoleelevers möjligheter att få ledigt från skolan. Skoltjänstemannen hade den erfarenheten att det i praktiken fanns en skillnad i möjligheterna att gå vidare, att överklaga ett ärende.

Statsrådet har rätt så till vida att det inte finns några formella möjligheter att överklaga. Men statsrådet har också uppmärksammat de skillnader som finns i behandlingen av grundskoleelevers och gymnasieelevers begäran om ledighet, och det är just denna skillnad som är kärn-

problemet.

I skolstadgans 6 kap. 25 §, som reglerar grundskoleelevernas begäran om ledighet i enskilda ärenden, står det:

”Behöver elev ledigt från skolarbetet för enskilda angelägenheter får klassföreståndaren bevilja sådan ledighet för högst tre dagar i följd och sammanlagt högst sex dagar för läsår. Om särskilda skäl föreligger får ytterligare sådan ledighet beviljas av rektor för högst tre dagar och i övrigt av skolstyrelsen.”

I skolstadgan 9 kap. 54 §, som reglerar dessa förhållanden för gymnasieelever, står det:

”Behöver elev ledighet från skolarbetet för enskilda angelägenheter får klassföreståndare bevilja sådan ledighet för högst tre dagar i följd och sammanlagt högst sex dagar för läsår om ej annat följer av andra stycket. Rektor får bevilja elev ledighet för enskilda angelägenheter för tid som rektor bestämmer.”

En gymnasieelev är med andra ord beroende av en enda människas, dvs. rektors, välvillighet för att få ledigt. En grundskoleelev har möjlighet att gå längre och få sin begäran om ledighet prövad av fler, vilket är mer demokratiskt och mer tidsenligt. Förvisso gäller detta endast längre ledighet, men den grundskoleelev som får avslag av sin rektor kan gå vidare till skolstyrelsen med begäran om längre tid.

Jag finner det oacceptabelt att rektor skall ha sådan stor makt i det ena fallet. Jag beklagar att statsrådet inte ser det odemokratiska i det här på samma sätt som jag.

Fru statsrådet MOGÅRD:

Herr talman! Jag tycker att fru Bernström i alla fall missuppfattat saken. Det är inte så att man, om man inte får ledighet för en kortare tid, kan gå vidare och överklaga, utan det är en funktionsuppdelning: kortare ledighet beviljas av klassföreståndare, längre ledighet av rektor och ännu längre ledighet av skolstyrelsen.

Jag kan inte finna annat än att det här är en ganska bra ordning. Det är möjligt att det kan finnas problem, och det låter skrämmande, kan jag tänka mig, att det är rektor som beviljar ledighet för tid som rektor bestämmer. Jag har nog det intrycket att man i allmänhet försöker komma fram till samförstånd.

Om det nu skulle finnas skäl att vidta förändringar i bestämmelsen beträffande gymnasieskolan så utgår jag från att gymnasieutredningen kommer att ta upp det.

Fru BERNSTRÖM (fp):

Herr talman! Det är inte obehagligt att just rektor bestämmer, utan det är obehagligt att en enda person kan bestämma över gymnasieelevernas möjligheter till ledighet. Det är också detta som jag protesterar mot, och jag säger att det är odemokratiskt att rektor skall ha en sådan stor makt.

Nr 135

Onsdagen den
18 maj 1977

*Om rätt för
gymnasieelev att
överklaga rektors
beslut om ledighet
från skolan*

Onsdagen den
18 maj 1977

*Om en betygsfri
skola*

Fru statsrådet MOGÅRD:

Herr talman! Men, fru Bernström, samma sak gäller ju kortare ledighet. Det är *en* person som bestämmer.

Jag undrar vad fru Bernström drar för slutsatser av detta resonemang. Skall alla ansökningar om ledighet föras upp till skolstyrelsen? Det kan väl knappast vara en särskilt bra ordning. Eller är det möjligen en överklagningsrätt som fru Bernström efterlyser?

Fru BERNSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag tycker det vore rimligt att elever även i gymnasieskolan skulle kunna få begäran om längre ledighet prövad i demokratisk ordning på samma sätt som grundskoleelever får begäran om längre ledighet prövad av skolstyrelsen.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 13 Om en betygsfri skola

Fru statsrådet MOGÅRD erhöll ordet för att besvara fru Lantz (vpk) den 5 maj anmälda fråga, 1976/77:426, och anförde:

Herr talman! Fru Lantz har frågat mig om regeringen redan före remissbehandlingen av betygsutredningen tagit ställning mot en betygsfri skola.

Regeringen har självfallet inte tagit ställning till betygsutredningens förslag i något avseende. Det kommer att ske först efter remisstidens utgång i samband med att en proposition i frågan förbereds.

Fru LANTZ (vpk):

Herr talman! Jag skall be att få tacka för svaret, och för en gång skull är jag faktiskt nöjd.

Jag tycker emellertid att det är anmärkningsvärt att Anders Arfwedson, som är statssekreterare i utbildningsdepartementet, kunde göra följande uttalande när 1973 års betygsutredning presenterade sitt slutgiltiga betänkande: Först skall vi nu ha en bred remiss under en väl tilltagen tid. I nästa andetag sade han: Så mycket kan jag ändå säga som att elevorganisationernas krav på en helt betygsfri skola saknar aktualitet.

Ett sådant uttalande måste för det första innebära att utbildningsdepartementet inte kommer att ta någon hänsyn till de remissinstanser som vill ha en betygsfri skola och för det andra att regeringen redan har tagit ställning mot en betygsfri skola. Detta i sin tur innebär för det tredje att hela det traditionella remissförfarandet sätts ur spel.

En helt betygsfri grundskola eller både en betygsfri grundskola och en betygsfri gymnasieskola kommer att krävas av väldigt många remissinstanser. Elevförbundet SECO, LO, TCO, folkpartiets, centerns, socialdemokraternas och vänsterpartiet kommunisternas ungdomsförbund

Onsdagen den
18 maj 1977

*Om en betygsfri
skola*

kommer att ställa kravet på en betygsfri skola. Skall man nu ta Anders Arfwedson på orden och utgå ifrån att de här remissinstanserna inte skall kunna påverka betygsfrågan, innebär det att remissinstanser som inte vill ha betygen kvar i praktiken ställs utan möjlighet att påverka regeringens beslut och propositionsskrivande.

Det finns, enligt min mening, tyvärr all anledning att se mycket allvarligt på Anders Arfwedsons uttalande. Vi vet att moderaterna vill införa fler betyg i skolan. Det framgick bl. a. av moderaternas ställningstagande till betygsutredningen, där moderaterna tillsammans med Svenska arbetsgivareföreningen i princip visade sig vilja ha fler betygstillfällen i grundskolan än i dag och därmed också öka konkurrensen. Därför är de direkta motståndare till en betygsfri och social skola.

Vänsterpartiet kommunisterna har många gånger erinrat om de negativa effekterna av betygssystem, men det finns kanske anledning att upprepa dem. För det första skapar de stress och konkurrens i stället för solidaritet och samarbete, och för det andra står de direkt i strid emot läroplanens intentioner.

Svaret är nej, men kan man tolka Anders Arfwedsons uttalande att en betygsfri skola saknar aktualitet på annat sätt än att regeringen har bestämt sig för att betygen skall vara kvar? Anders Arfwedson måste ändå betraktas som en representant för departementet och därmed också för regeringen.

Fru statsrådet MOGÅRD:

Herr talman! Hänsyn kommer givetvis att tas till alla remissynpunkter som vi får in på betygsutredningen. Jag hoppas att de som yttrar sig kommer att läsa utredningen först och inte bara lyssna på fru Lantz allvisa råd om vad de skall tycka.

Regeringen har, som sagt, inte tagit ställning. Jag tycker inte heller att fru Lantz skall se så väldigt allvarligt på Anders Arfwedsons uttalande. Så här ligger det till.

Inom betygsutredningen har alla företrädarna för moderaterna, folkpartiet, centern och socialdemokraterna varit överens om att betyg måste finnas kvar i gymnasieskolan. Ett av de viktigaste skälen är att högskolans antagningssystem, som träder i funktion vid höstterminens början i år, bygger på att det ges differentierade betyg i gymnasieskolan. Företrädarna för de tre regeringspartierna har därutöver förordat att betyg skall ges också i grundskolan i viss omfattning. Mot den bakgrunden är det väl knappast särskilt skakande och uppseendeväckande, om man säger att en helt betygsfri skola saknar aktualitet. Det är ju bara ett konstaterande av det faktiska nuläget såsom det avspeglar sig i parlamentarikernas ställningstaganden. Det utgör självfallet inget ställningstagande från regeringens sida, därför att en del av beslutsprocessen innebär ju att betygsutredningens förslag går ut på remiss, så att vi får höra vad alla remissinstanser har att säga.

Onsdagen den
18 maj 1977

*Om en betygsfri
skola*

Fru LANTZ (vpk):

Herr talman! Det är ju lugnande att man skall ta hänsyn till samtliga remissinstanser, även de som kommer att förespråka en betygsfri grundskola. Jag tror att elevförbunden inkl. SECO, alla ungdomsorganisationerna, LO och TCO vet vad de talar om när de kräver en betygsfri grundskola. Jag tror inte att de behöver tveka om sin inställning när de skall yttra sig över betygsutredningen, med tanke på den starka opinion mot betyg som tidigare funnits.

Vidare tycker jag fortfarande att det är märkligt att en företrädare för utbildningsdepartementet på detta sätt kan uttala att en betygsfri skola helt saknar aktualitet, samtidigt som vi nu står inför en remissomgång, där många instanser går direkt emot det som moderaterna står för i denna fråga.

Vi vet också att inte heller centern och folkpartiet är överens med majoriteten i betygsutredningen, som är mycket mera negativt inställd till betyg. Centern och folkpartiet har ju föreslagit flera betygstillfällen än vad majoriteten i betygsutredningen har gjort.

Men kan man nu lita på att det vid regeringens propositionsskrivande kommer att tas lika stor hänsyn till alla de remissinstanser som går emot betygen som till dem som kommer att förespråka att betygen skall vara kvar?

Fru statsrådet MOGÅRD:

Herr talman! Jag konstaterar att fru Lantz fortsätter att ge allvisa råd och därmed vill föregripa remissbehandlingen. Det är jag faktiskt inte särskilt villig att göra.

Jag konstaterar vidare att fru Lantz tycker att det är uppseendeväckande att en företrädare för utbildningsdepartementet tar sig före att beskriva dagsläget. Jag kan för min del icke känna mig skakad av det.

Slutligen reser fru Lantz frågan om det går att lita på mig. Ja, fru Lantz, jag tror faktiskt att fru Lantz får försöka finna svaret på den frågan på egen hand. Om jag säger ja, tror fru Lantz inte på mig – möjligen gör hon det om jag säger nej.

Fru LANTZ (vpk):

Herr talman! Jag ger inte några allvisa råd. Jag bara påpekar ett förhållande som jag tycker är orimligt och som har ingett farhågor hos bl. a. elevorganisationerna. Om jag inte tar helt fel har de också tillställt regeringen en skrivelse i denna fråga. Man är inom elevorganisationerna mycket orolig för att regeringen inte skall ta hänsyn till den mycket breda och massiva opinion som finns för ett avskaffande av betygen.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 14 Om åtgärder mot avvisning av svenska medborgare som önskar besöka Polen

Fru utrikesministern SÖDER erhöll ordet för att besvara fru Dahls (s) den 11 maj anmälda fråga, 1976/77:448, och anförde:

Herr talman! Fru Dahl har, med hänvisning till de fall av avvisning av svenska medborgare som har förekommit vid polska gränsen, frågat mig om regeringen har uppmärksammat de polska myndigheternas handlingsätt och vilka åtgärder regeringen har vidtagit för att hjälpa dessa svenska medborgare till rätta.

Enligt det svensk-polska viseringsfrihetsavtalet, som trädde i kraft den 1 juni 1974, är det möjligt för svenska medborgare att besöka Polen utan att inneha visering. Under de år som har gått efter avtalets ikraftträdande har emellertid ett antal svenska medborgare avvisats vid polska gränsen. Inom utrikesdepartementet har vi kännedom om ca 35 sådana avvisningsfall.

Det första fallet kom till vår kännedom redan hösten 1974. Vi tog genast upp detta fall med de polska myndigheterna, och på samma sätt har vi senare tagit upp andra fall som har kommit till vår kännedom och där vår hjälp har påkallats. Ambassaden i Warszawa har i dessa ärenden regelbunden kontakt med polska utrikesministeriet, och vi har också berört fallen vid olika svensk-polska möten på hög nivå. Vi har vidare diskuterat de polska avvisningarna vid bilaterala samtal om tillämpningen av viseringsfrihetsavtalet.

Artikel 4 i viseringsfrihetsavtalet ger vardera staten rätt att avvisa en inresande i enskilda fall, där sådana skäl föreligger "som anges i statens lagar och andra författningar". Vi har på svensk sida vid flera tillfällen framhållit att avvisningsbesluten föreföll vara riktade mot en särskild grupp svenska medborgare och att vi inte ansåg detta stå i god överensstämmelse med viseringsfrihetsavtalets anda. Vi har pekat på att de svenska medborgare som avvisats ofta har haft för avsikt att hälsa på nära anhöriga i Polen eller har kunnat åberopa andra starka skäl för sin önskan att besöka Polen.

På polsk sida har man förnekat att avvisningsbesluten riktar sig mot en viss grupp personer. Man hävdar i stället att det i varje enskilt fall finns ett särskilt skäl till att den som avvisas inte är önskvärd i Polen. Vi har i det läget föreslagit att varje avvisningsbeslut skall motiveras, men detta har man motsatt sig på polsk sida. Vi anser det ligga i de svensk-polska förbindelsernas intresse att bringa detta problem ur världen. Jag vill nämna att man på polsk sida har förklarat sig beredd överväga att medge inresa, om det föreligger humanitära skäl för detta. I själva verket har i några få fall inresetillstånd senare lämnats, men bara för en enda inresa.

Vi kommer självfallet att fortsätta att ta upp avvisningsfallen med de polska myndigheterna. Vi kan därvid stödja oss på såväl viseringsfrihetsavtalet som slutdokumentet från säkerhetskonferensen i Helsingfors.

Nr 135

Onsdagen den
18 maj 1977

*Om åtgärder mot
avvisning av svenska
medborgare som
önskar besöka
Polen*

Onsdagen den
18 maj 1977

*Om åtgärder mot
avvisning av svenska
medborgare som
önskar besöka
Polen*

Fru DAHL (s):

Herr talman! Jag vill tacka utrikesministern för det svar jag fått och som inte lämnar något tvivel om att regeringen ser med stort allvar på de här frågorna och kommer att fortsätta med att ta upp dem.

Får jag ändå ge bakgrunden till varför jag ställde frågan och även rikta ytterligare en fråga till utrikesministern.

Det har kommit till min kännedom genom kontakter med berörda personer att de polska myndigheterna i ett mycket stort antal fall – betydligt fler än de som finns registrerade hos UD – godtyckligt och utan grund, på ett sätt som vore otänkbart i vårt rättssamhälle, avvisat svenska medborgare som velat besöka Polen. Det är helt ovedersägligt att det i samtliga fall rör sig om f. d. polska medborgare av judisk börd eller makar till sådana som utvandrat till Sverige omkring 1970, då det pågick en antisemitisk kampanj under antisionistisk täckmantel i Polen. Det är mycket allvarligt att sådant inträffar.

Både våra krav på att vanliga internationella regler för in- och utresa skall gälla och den inställning vi har till rasdiskriminering och antisemitism gör att det är alldeles självklart att vi hävdar de här personernas rätt att besöka sitt f. d. hemland.

Det är också helt uppenbart att ett stort antal fall har varit ur humanitär synpunkt mycket ömmande, att personer vägrats resa för att hälsa på dödsjuka föräldrar t. ex. De polska myndigheterna har alltså inte tagit de humanitära hänsyn som de tydligen inför den svenska regeringens representanter hävdat att de tar.

Det är upprörande att människor utsätts för sådan behandling, och det förefaller som om det nu rör sig om så många personer att det inte räcker med att ta upp enskilda fall, utan att man också måste ta upp en diskussion av principiell natur med de polska myndigheterna.

Anledningen till att många inte vänder sig till UD för hjälp är f. ö. just rädslan för trakasserier mot anhöriga, eller för att detta skall leda till att någon framtida inresa över huvud taget inte skulle bli möjlig. Då avstår de alltså från att hävda sin rätt, av rädsla för de polska myndigheterna. Jag vill därför, under särskild hänvisning till att det i utrikesministerns svar står att regeringen "anser det ligga i de svensk-polska förbindelsernas intresse att bringa detta problem ur världen" föreslå att utrikesministern tar upp det här till diskussion med den polska utrikesministern, när han om några veckor besöker Sverige.

Jag tror att ett svar från utrikesministern på den här punkten, där hon försäkrar att så skulle ske, skulle lugna många berörda personer.

Fru utrikesministern SÖDER:

Herr talman! Jag kan omedelbart lugna fru Dahl på den här punkten. Det ingick i mina planer innan fru Dahl ställde den här frågan att ta upp detta rent principiellt, när jag får besök av den polske utrikesministern. Det är närmast en självklarhet att man tar upp sådana frågor i det sammanhanget.

Jag delar fru Dahls syn på dessa frågor, och det framgick ju också av mitt svar.

Det gäller i sådana här sammanhang att diskutera principer men också att ta upp enskilda fall och pröva alla möjligheter att få de här problemen lösta.

Fru DAHL (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka utrikesministern för svaret på min kompletterande fråga. Jag hoppas att det som gjorts skall leda till resultat, så att svenska medborgare i fortsättningen skall slippa uppleva de många gånger uppslitande scener som det här är fråga om. Och jag hoppas också att de polska myndigheterna skall begripa att det är till skada för deras lands rykte, i vårt land och i världen i övrigt, att de uppträder på det här sättet mot enskilda människor.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 15 Om åtgärder för befrielse från dubbelt medborgarskap för svenska medborgare av baltiskt ursprung

Fru utrikesministern SÖDER erhöll ordet för att besvara herr *Lindblads* (fp) den 12 maj anmälda fråga, 1976/77:455, och anförde:

Herr talman! Herr Lindblad har frågat mig om regeringen ämnar vidtaga någon åtgärd för att övertyga Sovjetunionen om det orimliga i att svenska medborgare av baltiskt ursprung också räknas som medborgare i – jag citerar – ”den stat som ockuperat de baltiska länderna”.

Frågan om de dubbla medborgarskapen för svenska medborgare av baltiskt ursprung har tidigare diskuterats i riksdagen vid flera tillfällen. Bl.a. behandlade min företrädare denna fråga i ett interpellationssvar den 27 april 1976. Han upplyste då att frågan om de dubbla medborgarskapen på svenskt initiativ hade tagits upp med den sovjetiska regeringen.

Vi har föreslagit Sovjetunionen att ingå ett avtal med Sverige av ungefär samma slag som det av herr Lindblad åberopade avtalet mellan Sovjetunionen och Canada. Enligt vårt förslag skall vardera staten välvilligt pröva sådana ansökningar om befrielse från medborgarskap som inges av personer som är medborgare också i den andra staten. Vid prövningen skall hänsyn tas bl. a. till om sökanden är bosatt i den andra staten. Vidare skall enligt förslaget de personer med dubbelt medborgarskap, som är bosatta i det ena medborgarskapslandet och som besöker det andra medborgarskapslandet, inte hindras utresa därifrån enbart av det skälet att de också är medborgare i detta land.

Någon sovjetisk reaktion på det förslag till överenskommelse som vi har överlämnat har vi ännu inte mottagit. Man motiverar det uteblivna svaret med en hänvisning till att den sovjetiska medborgarskapslagstift-

Nr 135

Onsdagen den
18 maj 1977

*Om åtgärder för
befrielse från
dubbelt medborgar-
skap för svenska
medborgare av
baltiskt ursprung*

Onsdagen den
18 maj 1977

*Om åtgärder för
befrielse från
dubbelt medborgar-
skap för svenska
medborgare av
baltiskt ursprung*

ningen håller på att ses över. Svenska regeringen följer emellertid denna fråga kontinuerligt och skall även i fortsättningen ta de initiativ som är möjliga för att få till stånd ett avtal med Sovjetunionen på detta område.

Herr LINDBLAD (fp):

Herr talman! Jag vill tacka utrikesministern för svaret, som såvitt jag förstår är det mest positiva som har sagts från en regeringsbänk i denna fråga.

Många skäl för de dubbla medborgarskapen har nu försvunnit. Torsten Nilsson sade på sin tid: Gå till Högsta Sovjet och be att få slippa! Den möjligheten fanns. Den innebar emellertid att man skulle ange alla sina anhängare både inom och utanför Sovjetunionen.

Carl Lidbom sade att problemet kommer att försvinna av sig självt – dvs. när vederbörande personer dör – men han glömde då att också barnen till baltiska föräldrar kommer att räknas som sovjetiska medborgare om båda föräldrarna är baltar.

Vad det rör sig om är alltså att tiotusentals svenska medborgare tidigare flydde från sina hemländer därför att dessa ockuperades av en stormakt. Den stormakten säger sedan ungefär så här: Ni och era barn och barnbarn skall för alltid räknas som medborgare i vårt land, och vi skall ta hand om er!

Det är klart att dessa människor upplever detta tvång synnerligen hårt. Jag tror att det även opinionsmässigt är väldigt viktigt att vi fortsätter att driva frågan. Nu berättar utrikesministern – mera i detalj än vad som förekommit någonsin tidigare – vad regeringen har gjort. Men det kan också noteras att Sovjet å sin sida inte vill lova någonting samt att Sovjet i praktiken inte ens har svarat. Det viktiga är väl då att vi inte ser den här frågan som en isolerad företeelse och tycker, att vill inte Sovjet gå med på våra krav, så går det väl inte att komma längre. Nej, det viktiga är att vi försöker knyta denna fråga samman med andra frågor. När vi behandlar ärenden i umgänget med representanter för Sovjetunionen, där de vill ha någonting av oss och har intresse av en överenskommelse av något slag, så bör denna sak alltid finnas med i bilden. Förmodligen är det på det sättet som man måste umgås med stora stater – att försöka ta och ge, så att säga – och då måste den här saken finnas med och tas upp. Därför är det i och för sig bara bra att frågan aktualiseras så ofta att det upplevs som en viktig svensk fråga att tiotusentals svenska medborgare skall få räknas som svenskar också när de befinner sig utanför våra gränser.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 16 Om ökad information till pensionärer beträffande preliminärskatteavdrag

Nr 135

Onsdagen den
18 maj 1977

Herr budgetministern MUNDEBO erhöll ordet för att besvara herr Börjessons i Falköping (c) den 23 mars anmälda fråga, 1976/77:339, och anförde:

Herr talman! Herr Börjesson i Falköping har frågat mig om jag vill medverka till att ökad information lämnas till pensionärer i samband med att de påförs skatteavdrag, om de tidigare varit befriade från dylikt avdrag.

Det är givetvis angeläget att information lämnas om nya skatteregler. Så har också skett i förhållande till de pensionärsgrupper som berörs i frågan. Riksförsäkringsverket har i ett särskilt brev informerat de pensionärer som enligt de nya reglerna för första gången får vidkännas avdrag för preliminär skatt på 1977 års pensioner. Informationen lämnades före pensionsutbetalningarna i februari i år. Jag vill också nämna att skattemyndigheter och försäkringskassor ger ytterligare upplysningar till de pensionärer som så önskar. Enligt min mening torde det för dagen inte finnas sådant behov av ökad information att särskilda åtgärder behöver vidtas. Jag vill emellertid betona vikten av att information lämnas vid sådana lagändringar som det här är fråga om.

Herr BÖRJESSON i Falköping (c):

Herr talman! Samtidigt som jag ber att få tacka budgetminister Mundebo för svaret på min fråga måste jag ändå medge att jag ingalunda är nöjd med det.

Budgetminister Mundebo framhåller i sitt svar att berörda pensionärer i särskilt brev blivit informerade om att de vid kommande pensionsutbetalning i februari kunde påräkna preliminärskatteavdrag. Tydligt har denna information varit bristfällig. Många pensionärer nåddes uppenbarligen inte av skrivelsen – eller var den möjligen utformad på ett sätt som de inte förstod?

Jag skall som exempel ange att efter pensionsutbetalningen i februari blev jag under en enda kväll uppringd av inte mindre än fem pensionärer, som var mycket förvånade och t. o. m. mycket ledsna över att de hade blivit påförda skatt, när de tidigare hade varit skattebefriade.

Orsaken till att de blivit påförda skatt skall vi inte gå in på i denna debatt med tanke på den korta tid som står till vårt förfogande. Däremot vill jag ställa några följdfrågor i anslutning till svaret.

Budgetministern anser tydligen att den lämnade informationen är tillräcklig. Är det rätt uppfattat?

Till vilka pensionärer har skrivelsen riktats? Hur stor var upplagan?

Har information lämnats exempelvis via massmedia, i form av annonser i pressen eller meddelanden i radio och TV?

Jag hoppas att budgetminister Mundebo har överseende med att jag är ganska kritisk emot den information som lämnats berörda pensionärer.

Om ökad information till pensionärer beträffande preliminärskatteavdrag

Onsdagen den
18 maj 1977

Om ökad information till pensionärer beträffande preliminärskatteavdrag

Denna kritik grundas på de många kontakter som jag har haft och har med pensionärerna.

Är budgetministern kritisk mot de myndigheter som handhar informationen, så är sannerligen kritiken välgrundad.

Herr budgetministern MUNDEBO:

Herr talman! De exempel som herr Börjesson i Falköping nämner oroar mig en del, eftersom de visar att informationen inte har fungerat på det goda sätt som bör eftersträvas.

Ändå är jag inte säker på att herr Börjessons exempel är representativa. I fall av brister i information brukar nämligen berörda myndigheter och departement rätt snart få höra av detta, och vi har faktiskt inte nåtts av särskilt mycket sådan kritik.

Informationen har gått ut till alla de pensionärer som berördes av de nya reglerna; jag kan inte svara på i vilken upplaga den har gått ut, men den skall ha nått fram till alla. Information har också lämnats i massmedia genom annonsering i pressen.

Jag anser fortfarande att det för dagen inte finns behov av någon ytterligare information, men när vi kommer in på ett nytt år och därmed sannolikt får nya skatteregler blir det aktuellt med en sådan. Vi får då anledning att beakta de synpunkter herr Börjesson i Falköping här framfört.

Jag delar uppfattningen att det bör vara en information som når alla berörda och att den bör vara enkel och lättfattlig. Än en gång ber jag att få påpeka vad som sägs i slutet av mitt svar, nämligen att jag betonar vikten av att information lämnas om alla de lagändringar som kan bli aktuella.

Herr BÖRJESSON i Falköping (c):

Herr talman! I sak är säkerligen budgetminister Mundebo och jag överens. Det gäller att här få fram en information som når alla. Jag är medveten om att det för dagen inte är aktuellt att informera om just denna fråga, men vi kommer att få en ny skattemöjlighet som gör att vi då kanske måste ta upp informationsfrågan.

När jag läser det brev som budgetminister Mundebo omnämnde, måste jag säga att det för budgetministern och kanske för kammarens ledamöter inte är några större svårigheter att förstå dess innehåll. Men sätter vi det i händerna på pensionärer har de nog ibland stora svårigheter att över huvud taget förstå att det just angår dem. De som tidigare icke behövt betala skatt kanske plötsligt blir påförda skatt. De måste då ställa sig undrande.

När de läser detta cirkulärbrev kan man inte begära att de skall förstå om de skall erlägga skatt eller inte. Endast om de har reda på de förändrade regler som trädde i kraft den 1 januari 1977 förstår de saken. Här står visserligen att skatt kommer att utgå på pensionen. Men de har inte

varit inställda på att betala någon skatt. Allt detta gör att det kan vara svårbegripligt för dem det berör.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 17 Om åtgärder för att komma till rätta med vissa valuta- och skatteflyktsproblem

Herr budgetministern MUNDEBO erhöll ordet för att besvara herr Petterssons i Lund (s) den 22 april anmälda fråga, 1976/77:398, och anförde:

Herr talman! Herr Pettersson i Lund har frågat mig vilka lagförslag som jag avser att förelägga riksdagen och vilka andra åtgärder jag ämnar vidta för att från svensk synpunkt komma till rätta med de valuta- och skatteflyktsproblem som brevlådeföretagen i Liechtenstein innebär.

Redan enligt gällande valuta- och skattelagstiftning kan skattemyndigheterna ingripa mot sådana förfaranden som avses med frågan. Sålunda har våra skattedomstolar i flera fall vägrat avdrag för transaktioner som gått ut på att nedbringa rörelseinkomster med hjälp av s. k. brevlådeföretag. Motsvarande bedömning har gjorts i valutasammanhang.

En annan sak är att det inte sällan kan vara svårt att i det enskilda fallet utreda och bevisa i vad mån otillåtna utlandstransaktioner har ägt rum. Detta beror bl. a. på att svenska myndigheter inte har samma rätt att få tillgång till material i utlandet som när det gäller t. ex. räkenskaper i Sverige. Möjligheterna att från svensk sida få insyn i utländska företag är begränsade. I all synnerhet gäller detta företag som lokaliserats till länder som Liechtenstein. När det gäller lågskatteländer kan en regel om s. k. omvänd bevisbörda vid avdragsprövning göra det möjligt för skattemyndigheterna att i större utsträckning ingripa mot otillbörliga förfaranden. Det finns enligt min mening skäl att överväga en sådan regel.

Man arbetar också på att öka möjligheterna för våra skattemyndigheter att få hjälp från utländska myndigheter i samband med taxeringskontroll. Ett internordiskt handräckningsavtal ingicks år 1972. Dessutom finns i praktiskt taget alla dubbelbeskattningsavtal s. k. handräckningsklausuler. En sådan klausul finns emellertid inte i det avtal som avser Liechtenstein. Inom OECD finns en arbetsgrupp som enbart behandlar skatteflyktsproblem och framför allt då utbyte av information i skatteärenden. Vidare bedrivs inom OECD ett arbete på ett modellavtal som avser in- drivning av skatt. Vår strävan i dubbelbeskattningsförhandlingar är också att tillskapa möjligheter till effektiv skattekontroll genom utbyte av information.

Jag vill också nämna det omfattande kontrollarbete som pågår under ledning av riksskatteverket. En särskild arbetsgrupp inom verket – med kontaktmän på länsstyrelsernas skatteavdelningar – sysslar enbart med

Nr 135

Onsdagen den
18 maj 1977

*Om åtgärder för att
komma till rätta
med vissa valuta-
och skatteflyktspro-
blem*

Onsdagen den
18 maj 1977

*Om åtgärder för att
komma till rätta
med vissa valuta-
och skatteflyktspro-
blem*

ärenden om utlandstransaktioner. Erfarenheterna hittills av gruppens arbete är mycket goda.

Herr PETTERSSON i Lund (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka budgetministern för svaret, som jag tycker har en viss, men bara en viss, positiv klang.

Låt mig säga att det sedan länge är känt att betydande skattefusk sker genom affärskontakter över gränserna. Denna internationella skatteflykt tenderar att öka år från år. Inte minst sker denna trafik via s. k. skatteflyktsländer, och Liechtenstein är ett av de mest kvalificerade länderna i detta avseende.

En rättegång i Halmstad har nyligen också riktat uppmärksamheten på de problem som de s. k. brevlådebolagen i Liechtenstein innebär från valuta- och skatteflyktssynpunkt. Liechtenstein vägrar konsekvent att medverka i det samarbete och informationsutbyte som finns mellan andra europeiska staters skattemyndigheter. Och man gör det i och för sig av utomordenligt goda skäl. Liechtenstein är nämligen ett land som lever på att härbärgera svarta pengar.

Från svensk synpunkt finns det varken kommersiella eller samhälls-ekonomiska skäl att fortsätta ett valutasamarbete med Liechtenstein under de förutsättningar som nu föreligger. Sverige bör därför enligt min mening både nationellt och internationellt gå till attack mot den typ av skattefuskparadis som Liechtenstein representerar.

Jag vill gärna komma med några förslag till åtgärder för herr budgetministerns övervägande.

Vad gäller åtgärder på det nationella planet anser jag att valutalagstiftningen bör ändras, så att det blir möjligt att förbjuda valutautförsel till brevlådebolag i Liechtenstein. Vidare bör skattelagstiftningen ändras så att avdragsrätt för kostnader som uppkommit via transaktioner med detta land inte blir avdragsgilla i taxeringen.

På det internationella planet bör Sverige ta initiativ till överläggningar mellan Norden och EG. Syftet skulle då vara att diskutera sig fram till vilka påtryckningar som kan behöva göras för att förmå Liechtenstein att upphöra med brevlådebolagen och delta i ett normalt informationsutbyte med andra länders skattemyndigheter.

Budgetministern har i sitt svar redovisat vad man håller på med från svensk sida. Jag fäste mig särskilt vid en sak, och det var det positiva i svaret, nämligen att budgetministern var beredd att när det gäller lågskatteländer överväga att införa en regel om omvänd bevisbörda vid avdragsprövning för att öka skattemyndigheternas möjligheter att ingripa mot den här typen av internationella skatteflyktstransaktioner. Jag vill fråga herr budgetministern: Hur avser ni att tillämpa en sådan regel? Kommer ni att tillsätta någon utredning, och hur tänker ni därvid gå till väga? När kommer förslaget till riksdagen?

Onsdagen den
18 maj 1977

*Om åtgärder för att
komma till rätta
med vissa valuta-
och skatteflyktspro-
blem*

Herr budgetministern MUNDEBO:

Herr talman! Låt mig först understryka att också min utgångspunkt är den att vi självfallet bör vidta alla möjliga åtgärder för att förhindra skatteflykt. Jag vill även peka på att i de förhandlingar om nya dubbelbeskattningsavtal som ständigt pågår är detta att förbättra möjligheterna för en effektiv skattekontroll ett ständigt inslag. Från svensk sida försöker vi få till stånd så goda möjligheter som det någonsin går att få.

Arbetet för att ytterligare förbättra våra möjligheter att komma till rätta med valuta- och skatteflyktsproblemen pågår inom rättsavdelningen på budgetdepartementet. Vi har ännu inte tillsatt någon speciell kommitté eller arbetsgrupp, och det är inte för dagen aktuellt att göra det. Jag tror att vi i vart fall tills vidare kommer att fortsätta arbetet inom budgetdepartementet. Jag vill inte precisera någon tidpunkt när vi kan lägga fram förslag, eftersom det rör tämligen komplicerade frågor med många svåra avvägningar. Låt mig bara understryka att om vi ser möjlighet att lägga fram ett bra förslag kommer vi inte att dröja med det förslaget.

Herr PETTERSSON i Lund (s):

Herr talman! Det gläder mig att höra att budgetministern allvarligt överväger frågan huruvida vi skall ha en klausul om omvänd bevisbörda när det gäller den här typen av skatteflyktstransaktioner. Jag hoppas bara att det snabbt kommer fram ett besked på den här punkten. Det behöver göras något ganska snabbt.

Sedan tycks vi vara överens om syftet, nämligen att det är viktigt att begränsa den internationella skatteflykten. Inte minst har det en mycket stor betydelse för skattemoralen hos alla lojala skattebetalare. Vad vi delvis är oense om är – tror jag – fortfarande metoderna. Det räcker inte, herr budgetminister, med den omvända bevisbördan. Vi måste också enligt min uppfattning vidta mer drastiska åtgärder, eftersom vi har att göra med ett land som systematiskt utnyttjar andra länders skattelagstiftning för egen vinning. Då räcker det inte att gå fram med hartsen, utan då gäller det att söka kontakt också med andra länder för att ta tag i de här problemen.

Jag skulle vilja fråga budgetministern om ni inte skulle kunna överväga en kontakt exempelvis med EG, som upplever problemen med skatteflyktsbolagen som alltmer störande. EG har nu inom gemenskapen börjat ta itu med de här skatteflyktsfrågorna, och man är intresserad av ett samarbete med utomstående länder. Vad är det som hindrar, herr budgetminister, att Sverige tar ett initiativ på den här punkten? Det skulle vara intressant att få ett besked från budgetministern om det.

Herr budgetministern MUNDEBO:

Herr talman! Låt mig bara säga att jag noterade samtliga de förslag som herr Pettersson i Lund lade fram i sitt första inlägg, och jag kommer att överväga dem.

Onsdagen den
18 maj 1977

*Om åtgärder för
ökad konkurrens
mellan möbeltrans-
portföretag*

Herr PETTERSSON i Lund (s):

Herr talman! Jag är tacksam för de noteringarna, herr budgetminister.

Låt mig sedan göra en liten kommentar i anslutning till ert svar. Ni talade ganska uppskattande när det gäller OECD:s möjligheter att ingripa på det här området. Jag erkänner gärna att OECD har gjort ett gott arbete på den här punkten tidigare år, men det är framför allt när det är fråga om länder som är beredda att samarbeta som OECD är ett alldeles utmärkt organ – alltså när det gäller att söka sig fram till gemensamma lösningar. Men här är det fråga om länder som inte ställer upp på de samarbetsgrunder som OECD formulerar. Därför vill jag också säga till budgetministern att jag tror att det är realistiskt att inte ha alltför stora förhoppningar på OECD i det här sammanhanget. Det behövs såvitt jag kan förstå en kombination av ensidiga hårda nationella åtgärder och samarbete med EG-staterna på detta område. Först då tror jag att vi kan få rätsida när det gäller de här skamfläckarna på Europas karta.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 18 Om åtgärder för ökad konkurrens mellan möbeltransportföretag

Herr budgetministern MUNDEBO erhöll ordet för att besvara herr Torwalds (c) den 29 april anmälda fråga, 1976/77:412, till herr arbetsmarknadsministern, och anförde:

Herr talman! Herr Torwald har frågat arbetsmarknadsministern om åtgärder övervägs för att skapa bättre konkurrens om transporter vid bohagsflyttningar med AMS-bidrag. Frågan har överlämnats till mig för besvarande.

Arbetsmarknadsverket beviljar flyttningsbidrag för bohagstransporter till den som tillträtt anställning eller påbörjat arbetsmarknadsutbildning på annan ort än hemorten och fått bostad på den nya orten. Som förutsättning för sådant bidrag gällde tidigare att anbud skulle infordras från minst tre transportföretag. Det förmånligaste anbudet skulle antas.

Fr. o. m. februari 1977 har dessa bohagsflyttningar infogats i det avropsavtal som byggnadsstyrelsen tecknat – på särskilt uppdrag av regeringen – angående sådana bohagstransporter för statstjänstemän, vilka skall bekostas av arbetsgivaren. Detta avropsavtal har träffats efter fri anbudstävlan i enlighet med upphandlingskungörelsens bestämmelser. Innan bohagstransporter med bidrag från arbetsmarknadsverket inkluderades i avropsavtalet genomfördes en noggrann utredning i frågan. Det klarlades därvid att en anslutning skulle vara till gagn för statsverket, dels genom att den innebar en kostnadssänkning för de statliga bohagstransporterna som helhet, dels genom att arbetsmarknadsverkets administration av bohagstransporter kunde förenklas väsentligt.

Det aktuella avropsavtalet är träffat med Förenade Möbeltransportörer

AB (FMT). Detta företag ägs till lika delar av Umeå Stadsbud & Express AB, Tegvalls Express AB i Växjö, June-Expressen AB i Jönköping och Freys Express AB i Stockholm. FMT utför planering och samordning av transporterna med sikte på samlastning, returtransporter m. m. Delägarföretagen utför själva endast 10–15 % av bohagstransporterna. Övriga transporter inom avropsavtalets ram utförs av andra flyttningsfirmor – i första hand de lokala flyttningsfirmorna. Kravet på en sådan firma är dock att den skall ha erforderliga tillstånd och försäkringar och att den tillämpar KO:s ansvarsbestämmelser. Vid byggnadsstyrelsens och arbetsmarknadsstyrelsens genomgång av tidigare genomförda flyttningar visade det sig att flyttningsfirmorna i flera fall inte uppfyllt dessa fordringar.

Som framgått av min redogörelse utgör avropsavtalet för bohagsflyttningar inte något arrangemang av monopolkaraktär. De lokala flyttningsfirmorna har goda möjligheter att få utföra flyttningar om de uppfyller de krav som rimligen bör ställas på seriösa företag. Avropsavtalet har vidare tillkommit efter utnyttjande av förefintliga konkurrensmöjligheter helt i enlighet med upphandlingskungörelsen. Det kan slutligen nämnas att gällande avropsavtal utlöper innevarande år. Byggnadsstyrelsen kommer därför under hösten 1977 att på vanligt sätt infordra anbud för bohagsflyttningar.

Herr TORWALD (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret.

Det vore intressant att få veta vilken regering som har tagit initiativet till systemet – det framgår inte klart av svaret. Såvitt jag förstår är det inte den nuvarande regeringen utan den gamla regeringen, och det nuvarande avtalet är bara en förlängning av tidigare avtal.

Jag vill i någon mån bestrida påståendet att det inte skulle röra sig om ett monopolavtal. FMT, som skall ombesörja transporterna, utnyttjar på vissa orter bara i marginell omfattning andra företag, nämligen när man inte själv har resurser – på andra orter där FMT inte är företrätt sker det kanske i större omfattning – och då ger man inte de företagen den ersättning som avropsavtalet innebär. Enligt de uppgifter jag har fått tillgodogör sig FMT 10 à 15 % för att man förmedlar transportuppdraget. Det innebär att den transportör som anlitas får en betydligt lägre ersättning när han gör transporten än vad FMT får. Staten tjänar ingenting på detta, utan FMT tillgodoför sig hela ersättningen, och kan på det viset alltså göra sig en god arbetsfri inkomst.

Jag skulle också vilja fråga hur man skall tolka ingressen i avtalet. Det heter där beträffande avtalet: "Detta innebär inte hinder mot att enskilda bohagstransporter alltjämt ombesörjs av antingen SJ med järnväg eller den flyttande själv med eget eller förhyrt fordon."

Jag har också frågat upplysningstjänsten vad som gäller om man använder SJ-transport vid flyttningen. Därvid har det visat sig att man då inte får någon försäkring för de terminaltransporter som förekommer, utan försäkringen gäller endast i samband med själva SJ-transporten.

Nr 135

Onsdagen den
18 maj 1977

*Om åtgärder för
ökad konkurrens
mellan möbeltrans-
portföretag*

Onsdagen den
18 maj 1977

*Om åtgärder för
ökad konkurrens
mellan möbeltrans-
portföretag*

En följd därav blir med säkerhet att ingen använder sig av SJ-transport, eftersom det i så fall rör sig om betydande risker som man tar.

Jag undrar också hur man skall tolka den andra uppgiften, dvs. att flyttningen kan ombesörjas "av den flyttande själv med eget eller förhyrt fordon". Innebär det att man kan anlita en flyttfirma, eller innebär det att man får hyra en lastbil och sedan själv svara för packning och allt sådant? Det senare alternativet skulle i så fall i realiteten innebära att den flyttande inte har någon valfrihet.

Jag hoppas få svar på de frågor jag nu ställt.

Herr budgetministern MUNDEBO:

Herr talman! Jag skall inte gå in på någon slutgiltig juridisk tolkning av avtalet eftersom jag inte själv har medverkat vid dess tillkomst och därför inte just nu är beredd att göra det. Låt mig bara tillägga att det gällande avtalet, som framgår av svaret, går ut under år 1977. Det är då naturligt att man därefter prövar erfarenheterna av hur avtalet har fungerat.

Mitt allmänna intryck när det gäller detta ärende är att man, eftersom delägarföretagen här utgör en så ringa del av bohagstransporterna, rimligen inte kan använda beteckningar som monopol för att karakterisera situationen på det här området. Jag vill peka på att avtalet har kommit till efter överläggningar med Åkeriförbundet, och av vad som framgår av rapporter av det förbundet och dess tidning är man från den sidan tillfredsställd med det avtal som gäller.

Jag vill emellertid upprepa att det är naturligt att man inför ett nytt avtal prövar de erfarenheter som vunnits.

Herr TORWALD (c):

Herr talman! Jag vill uttrycka min tillfredsställelse över det kompletterande svaret. Jag har fullt förståelse för att statsrådet inte nu vill gå in på en tolkning av detaljer i avtalet.

Huruvida Åkeriförbundet är nöjt med avtalet vet jag inte, men enskilda åkare är inte nöjda med det – det vet jag eftersom ett flertal åkare har kontaktat mig. Jag noterar emellertid med tacksamhet att statsrådet är beredd att medverka till att en omprövning av avtalet sker. I det sammanhanget vill jag framhålla att jag inte heller har någonting emot ett sådant här ramavtal, men jag tycker att den flyttande rimligen bör ha möjlighet att använda en flyttningsfirma på den egna orten i de fall då FMT-företagen inte är representerade där. Det kan inte vara rimligt att FMT i sådana fall anlitar ett företag på orten men tillgodoser sig själva med bonus på mellan 10 och 15 %. Det blir ju dessutom staten som får betala kostnaderna.

Jag hoppas alltså på en omprövning av avtalet.

Överläggningen var härmed slutad.

Onsdagen den
18 maj 1977

*Om åtgärder för att
försvåra åtkomsten
av rökhandgranater*

Herr försvarsministern KRÖNMARK erhöll ordet för att besvara herr Svartbergs (s) den 5 maj anmälda fråga, 1976/77:428, och anförde:

Herr talman! Herr Svartberg har frågat om jag avser att förbjuda användning av militära rökhandgranater eller, om detta inte är möjligt, om jag ämnar vidta åtgärder för att försvåra åtkomsten av sådana.

Rök utnyttjas under krig för att avskärma motståndaren och skydda den egna truppen. Det är därför nödvändigt att använda bl. a. rökhandgranater också under övningar. Något förbud att använda rökhandgranater är inte aktuellt. Säkerhetsföreskrifterna vid användningen är så rigorösa att det enligt min mening inte föreligger något behov av att ändra på dem. Jag vill också upplysa herr Svartberg om att försvarets forskningsanstalt nu undersöker möjligheterna att ersätta rökkroppen med en mindre farlig typ.

Rökhandgranaterna förvaras i ammunitionsförråd av betong. Säkerheten vid förvaringen är fullt tillfredsställande. Som jag nyss nämnde är användningen av rökhandgranater kringgärdad med rigorösa säkerhetsföreskrifter. Dessa föreskrifter syftar bl. a. till att hindra att rökhandgranater försvinner vid användningen.

Polisutredning av de fall herr Svartberg nämner i sin fråga pågår f. n. Skulle vid utredningen framkomma något som visar på brister i de bestämmelser jag redovisat kommer åtgärder att vidtas.

Herr SVARTBERG (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka försvarsministern för svaret, men jag hade hoppats att det skulle ha varit litet mer positivt.

Försvarsministern säger i svaret: "Säkerhetsföreskrifterna vid användningen är så rigorösa att det enligt min mening inte föreligger något behov att ändra på dem." I nästa mening säger han att "försvarets forskningsanstalt nu undersöker möjligheterna att ersätta rökkroppen med en mindre farlig typ". Jag tycker inte att det resonemanget går ihop. Stämmer den första satsen med verkligheten, så behövs inte den andra. Nu har jag emellertid den uppfattningen att det här är en rökgas som är så pass farlig att den helst inte bör användas. Förre försvarsministern sade i kammaren i februari 1974 att FOA höll på med den här undersökningen, och jag hade hoppats att forskningsanstalten på tre år skulle ha kommit fram till ett resultat. Det måste naturligtvis gå att få fram en rökgas som inte är giftig och direkt livshotande.

Jag håller med försvarsministern om att rök behövs i krig för att skydda den egna truppen och avskärma motståndaren och att man också måste öva med den. Men man bör försöka få fram en gas som inte är livshotande. Jag vill citera vad dåvarande försvarsministern sade i debatten i kammaren den 14 februari 1974, nämligen att "om man kommer till den uppfattningen att vi inte på annat sätt kan komma till rätta med de här problemen, återstår kanske att förbjuda materiel av den här typen

Onsdagen den
18 maj 1977

*Om åtgärder för att
försvåra åtkomsten
av rökhandgranater*

eller att föreskriva att bara speciell personal får handskas med den".

Nu är väl föreskrifterna om speciell personal med i den här bilden, men det räcker tydligen inte. Rökhandgranaterna kommer i händerna på obehöriga, det har vi exempel på, och vi bör kanske därför försöka att helt komma bort från användningen av dem.

Herr försvarsministern KRÖNMARK:

Herr talman! Jag vill bara påpeka att de av herr Svartberg åberopade fallen inte gäller några militära övningar. De säkerhetsbestämmelser som finns vill jag påstå är betryggande. I dem anges högsta tillåtna vistelsetiden i rök – den är vid stark koncentration, exempelvis 5 meters siktvidd, maximalt 15 minuter och vid en koncentration av 20 meters siktvidd 60 minuter. Iakttas de bestämmelser som finns – och de iakttas under militära övningar – finns det inte några som helst risker.

Jag noterar med tillfredsställelse att herr Svartberg också har den uppfattningen att det är nödvändigt att använda rökmedel även under fredsutbildningen, eftersom det annars inte är möjligt att få tillräcklig realism i utbildningen.

Vi är också helt överens om att det är önskvärt att få fram en rökgas som inte medför dessa risker. Men det kan ta sin tid, och under mellantiden anser jag att bestämmelserna är rimliga från militär synpunkt.

Nu har alltså personer på ett otillåtet sätt kommit i besittning av rökhandgranater. Tyvärr kan vi inte i alla lägen gardera oss mot sådant – under militärövningar går det inte att kontrollera att alla rökhandgranater har använts. Jag hoppas emellertid att vad som nu har inträffat kommer att medföra att övervakningen skärps i ännu högre grad än vad som varit fallet tidigare.

Herr SVARTBERG (s):

Herr talman! Säkerhetsföreskrifterna vid användningen av rökhandgranater i militära övningar tror jag är så rigorösa att olyckor kan undvikas. Men det hindrar inte att man ändå bör få fram en bättre typ, av det skälet att det är svårt att upprätthålla kontrollen över den materiel man har.

Rökgranater kommer ibland i orätta händer, men har man då en önskad giftfri typ blir olyckan inte så stor. Det är detta vi alltså måste sträva efter.

Herr försvarsministern KRÖNMARK:

Herr talman! Herr Svartberg och jag har inga skilda uppfattningar i sak.

Det finns alltså bestämmelser om att all ammunition som inte används skall insamlas efter övningarna. Det gäller inte bara för rökhandgranater, utan det gäller över huvud taget all ammunition. Men skall vi ha en hundra procentig säkerhet härvidlag, så krävs det faktiskt att man gör en verklig kroppsvisitation. Det kan ju hända att någon värnpliktig har

bestämt sig för att ta med sig en ammunitionseffekt, men enligt de bestämmelser vi har om den personliga integriteten har befälet i dag inte möjlighet att göra en sådan undersökning.

Jag är övertygad om att de fall som förekommit är undantag, men vi kan aldrig gardera oss mot att människor bryter mot bestämmelserna. Jag vill betona att alla värnpliktiga får information och undervisning om både rättigheter och skyldigheter – i fråga om skyldigheter i synnerhet när det gäller säkerhetsfrågor.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 20 Om antagningen till Dramatiska institutets TV-fotograf- linje

Herr utbildningsministern WIKSTRÖM erhöll ordet för att besvara fru Bernströms (fp) den 4 maj anmälda fråga, 1976/77:423, och anförde:

Herr talman! Fru Bernström har frågat mig vilka åtgärder jag avser att vidta för att inte kvinnor skall diskrimineras vid intagningar till Dramatiska institutets TV-fotograflinje.

För högskoleutbildning i allmänhet har riksdagen fastslagit principen att endast för utbildningen nödvändiga krav på förkunskaper m. m. får uppställas. Det ankommer på den myndighet som fastställer utbildningsplanen för en utbildning – vanligen universitets- och högskoleämbetet eller detta ämbete och skolöverstyrelsen i samråd – att formulera de särskilda behörighetsvillkoren. Enligt min mening är intentionerna bakom riksdagsbeslutet sådana att myndigheterna därvid inte får uppställa några krav, inte heller medicinska, som systematiskt missgynnar endera kvinnliga eller manliga sökande.

I enlighet med riksdagens beslut omfattas vissa utbildningar inom kulturområdet, bland dem Dramatiska institutets utbildningar, ännu inte av de generella reglerna för tillträde till högskoleutbildning. För närvarande pågår ett översynsarbete med syfte att undersöka om och i vilken mån reglerna för antagning till dessa utbildningar bör anpassas till de generella reglerna.

Vid Dramatiska institutet antas studerande f. n. enligt föreskrifter som meddelas av institutets styrelse. Enligt vad jag har inhämtat görs därvid en omfattande och allsidig bedömning av de sökandes alla meriter. Till TV-fotografutbildningen har antagits både kvinnliga och manliga studerande.

Fru BERNSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag tackar utbildningsministern för det uttömmande svaret. Jag vill först nämna något om bakgrunden till den fråga jag har ställt.

En ung kvinna sökte för tredje gången till Dramatiska institutets TV-

Onsdagen den
18 maj 1977

*Om ökat stöd åt
specialundervisning
av handikappade i
u-länder*

fotograflinje. Hon sökte tillsammans med tre manliga kamrater från samma fotografiska skola som hon själv. Enligt hennes lärare var hon lika kvalificerad som sina kamrater för utbildningen. Men hon kom bort redan efter första provet. Hennes lärare kontaktade då Dramatiska institutet och bad om en förklaring. Han fick svaret att filmfotografyrket är ett fysiskt krävande arbete och att den sökande var liten och svag. Därför hade man ansett det lika bra att stoppa henne från början. Kvinnans kurskamrater antogs alla tre till utbildningen, och en av de tre manliga kurskamraterna var dessutom liten och spinkig. Jag kan inte annat än tolka detta så att Dramatiska institutet diskriminerar efter kön vid sina intagningar.

Det är visserligen sant som statsrådet säger att både kvinnliga och manliga sökande har antagits. Men det är inte mer än sex kvinnor sedan skolstarten 1964, alltså på 13 år, trots att det finns ett starkt uttalat behov i kvinnodebatten av kvinnliga filmfotografer.

En anhörig till kvinnan ringde upp och bad mig göra vad jag kunde i denna fråga. Hon var fylld av all den hopplöshet som så många kvinnor får känna av när könsdiskrimineringen kommer till så klart uttryck som i det här fallet.

Jämställdhet mellan kvinnor och män är en självklarhet för liberaler. Rätten till arbete och utbildning skall inte kunna inskränkas på grund av kön. Men detta är långt ifrån genomfört i praktiken.

De jobb som är så fysiskt krävande att inte kvinnor kan klara av dem är också till skada för männen. Skillnaden i kvinnors och mäns fysiska styrka är aldrig så stor att alla män klarar av allt som inte kvinnor kan göra.

Statsrådet har i sitt svar angivit att det f. n. pågår ett översynsarbete med syfte att undersöka om och i vilken mån antagningarna till bl. a. Dramatiska institutet bör anpassas till de generella reglerna, enligt vilka det skulle vara omöjligt att handla på det sätt som skett i det här fallet. Men vad jag förstår har inte statsrådet för avsikt att agera i det här speciella fallet. Det är att beklaga att det nu inte finns några instrument för att stoppa en könsdiskriminering av det här slaget.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 21 Om ökat stöd åt specialundervisning av handikappade i u-länder

Herr utbildningsministern WIKSTRÖM erhöll ordet för att besvara herr *Gillströms* (s) den 21 april anmälda interpellation, 1976/77:137, och anförde:

Herr talman! Herr Gillström har ställt följande frågor till mig:

1. Hur har riksdagens uttalande om prioritet åt kravet på ökade sekretariatsresurser för specialundervisning inom UNESCO behandlats

vid organisationens generalkonferens och vilket beslut har fattats?

2. Vill regeringen medverka till att Sverige ger ett ekonomiskt bidrag till UNESCO till ifrågavarande ändamål?

3. Är regeringen beredd att ekonomiskt garantera en utbildningskonferens i vårt land med företrädare för handikappundervisningen i u-länderna?

Den svenska delegationen vid UNESCO:s generalkonferens hösten 1976 var av regeringen bl. a. instruerad att verka för ökade sekretariatsresurser för specialundervisningen inom UNESCO. Från svensk sida efterlystes också på de nordiska ländernas vägnar resurser för detta ändamål. Bakgrunden var givetvis den av herr Gillström angivna, nämligen bristen på proportion mellan de enorma behoven och UNESCO-sekretariatets bemanning. Den svenska delegationen påpekade att även om goda insatser gjorts på området, en mycket högre prioritering måste komma till stånd. Frågan berördes också av andra delegationer vid konferensen. Något resultat av dessa framstötningar blev det dock inte. Generalkonferensen fastställde den budget som föreslagits från UNESCO-sekretariatets sida.

I anslutning till den andra frågan hänvisar herr Gillström till ett svenskt bidrag som år 1968 lämnades till den särskilda fonden för specialundervisning. Låt mig som svar på frågan framhålla följande.

De genomgripande reformer av FN:s biståndsprogram, UNDP, som genomfördes under 1970-talets första år innebär bl. a. att den s. k. landprogrammeringen infördes. Därmed har skapats möjlighet för mottagarländerna att genomföra en effektiv planering och styrning av FN-biståndet i enlighet med sina egna utvecklingsprioriteringar. Dessa reformer har vårt fulla stöd. Samtidigt som vi, bl. a. till följd därav, under senare år har lämnat avsevärda frivilliga bidrag till FN:s utvecklingsprogram och andra fonder som lyder under UNDP:s styrelse, har regeringen av principiella skäl iakttagit stor återhållsamhet när det gäller bidrag till fonder som administreras av FN:s fackorgan. Regeringen finner trots det angelägna syftet inte anledning att göra avsteg från denna princip i det nu aktuella fallet.

Beträffande möjligheten att anordna en utbildningskonferens med företrädare för specialundervisning i u-länderna erfar regeringen att SIDA i sin fortlöpande planering har bedömt att det här finns efterfrågan som kan motivera en insats från svensk sida. SIDA förbereder alltså insatser på specialundervisningsområdet i det bilaterala utvecklingssamarbetet.

Herr GILLSTRÖM (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet för svaret på mina tre frågor. Jag är ganska tillfredsställd med beskedet. Speciellt tycker jag det är glädjande med den öppning som statsrådet gör när det gäller min tredje fråga, om regeringen är beredd att ekonomiskt garantera en utbildningskonferens med företrädare för handikappundervisningen i u-länderna.

Nr 135

Onsdagen den
18 maj 1977

*Om ökat stöd åt
specialundervisning
av handikappade i
u-länder*

Onsdagen den
18 maj 1977

*Om ökat stöd åt
specialundervisning
av handikappade i
u-länder*

Bakgrunden till min fråga är ju det förhållande som redan påpekades i motionen 1975:458 med ett 20-tal undertecknare, att av de omkring 2 500 anställda i UNESCO:s sekretariat i Paris är en enda handläggare av frågor som rör specialundervisningen. Eftersom specialundervisningen är ett stort område med 400 miljoner handikappade i världen, så är ju detta en disproportion som är oförståelig och som man givetvis bör göra någonting åt. Det är att beklaga att det beslut som riksdagen ställt sig bakom efter den motionen, nämligen att positivt verka för att åstadkomma en förändring i det här avseendet, inte har givit utfall vid den senaste UNESCO-konferensen. Det är desto mer beklagligt som av svaret framgår att också andra delegationer än den svenska har fört fram samma krav vid samma tillfälle. Detta måste betyda att det verkligen finns all anledning att verka för det här också fortsättningsvis, vilket jag förutsätter att regeringen med kraft kommer att göra.

Det är ingen tillfällighet att interpellationen framställt just vid denna tidpunkt. Vi har här i landet en väl utvecklad specialundervisning, där vi på bästa sätt försöker att ta hand om och undervisa handikappade elever. Vi har också drivit fram en utmärkt utbildning av de lärare som skall svara för denna specialundervisning, och jag törs utan att överdriva säga att det är en utomordentligt duktig speciallärarkår som finns i vårt land. Eftersom det nu gått tio år sedan tillkomsten av Speciallärarförbundet inom Sveriges lärarförbund var det befogat att ställa den här frågan, kanske framför allt av ett skäl, nämligen att det nu finns anledning att inom de fackliga organisationerna på området intressera sig ännu mer än tidigare för de internationella spörsmålen. En hel del av de problem som vi tidigare hade i vårt land har man nu lyckats bemästra, och då måste insatserna kraftigare riktas mot andra länder och framför allt mot u-länderna, som står i begrepp att hjälpa sina handikappade till ett bättre liv.

Det är också mot den här bakgrunden som jag tycker det är glädjande att få ett sådant positivt svar på den tredje frågan, nämligen att SIDA skulle vara beredd att ställa sig som arrangör för den typ av utbildningskonferens för representanter från u-länderna på specialundervisningsområdet som jag har pekat på. I det sammanhanget är det också naturligt om man tar hjälp av en del av den speciallärarkår som jag nyss har pekat på. Många av dessa speciallärare har mycket att lära gäster från u-länderna som står i begrepp att hemma ta hand om handikappundervisningen och föra den framåt. Jag hoppas att svaret innebär att en sådan konferens eller ett sådant seminarium givetvis skall hållas i Sverige, med den möjlighet till studiebesök som här bjuds.

Under en lång följd av år fattades en länk i kedjan av rehabiliteringsaktiviteter inom FN-systemet, nämligen undervisningsdelen. Efter diskussioner vid sessionerna 1960, 1962 och 1964 beslutade UNESCO:s generalförsamling 1966 om en arbetsplan och budget, där specialundervisningen för första gången förekom som ett självständigt program. Aktiviteterna finansieras för det första från UNESCO:s reguljära budget,

Ondsdagen den
18 maj 1977

*Om ökat stöd åt
specialundervisning
av handikappade i
u-länder*

för det andra från frivilliga bidrag till programmet, för det tredje från gåvokuponger och för det fjärde från FN:s utvecklingsprogram.

Under den reguljära budgeten bekostas kontakten med medlemsstaterna och mellanstatliga och icke-statliga organisationer, dessutom studier, publikationer och assistans till medlemsstaterna. 1975/76 administrerades 22 projekt under denna budget i skilda länder. Dessa projekt bestod i planering av undervisning för de handikappade, utbildning av lärare för dessa grupper, organiserande av studiestipendier och tillhandahållande av läromedel. Dessutom gavs deltagare från utvecklingsländer tillfälle att delta i konferenser och seminarier rörande specialundervisning.

Med hjälp av frivilliga bidrag från medlemsstater och andra donatorer genomförs projekt som på grund av knapphet på medel ej kunnat stödjas via den reguljära budgeten. Under generalförsamlingens session 1968 tillkännagav Norges delegat officiellt den norska regeringens beslut att ge 10 000 dollar till UNESCO:s specialundervisningsprogram. Kort efteråt bidrog också Finland, Sverige och Danmark med en lika stor summa vardera. Tyvärr är det bara ett land, Indien, som har lämnat ett årligt bidrag till denna fond. Indien var dessutom den enda bidragsgivaren under 1976. Det är med anledning av bidraget från Sverige 1968 som jag har ställt den andra frågan, och jag kan inte förstå att det skall vara svårare att ge pengar i dag, nio år senare. Jag beklagar livligt att regeringen, trots det angelägna syftet, inte finner anledning att göra avsteg från en princip i det nu aktuella fallet, en princip som tydligen har tillkommit mellan 1968 och 1977.

Gåvokuponger är en form av check som utfärdas av UNESCO. Donatorn köper dem från UNESCO:s sekretariat i Paris och sänder dem till organisationer och skolor i olika länder, som använder dem till att köpa böcker och andra läromedel från leverantörer i vilket land som helst i världen.

Den fjärde möjligheten slutligen att få hjälp genom FN är att varje utvecklingsland periodiskt tilldelas en summa från FN:s utvecklingsprogram. Det är alltså det UNDP som statsrådet omnämner i sitt svar på min interpellation. Ett av dessa länder är Nigeria, som i sin senaste femårsplan för undervisningen i landet placerade folk/grundskoleundervisningen och specialundervisningen högst på prioriteringslistan. Det är just som konsult i Nigeria som jag personligen har fått en inblick i de svårigheter som verkligen finns på detta område, och det har gjort att jag har engagerat mig för att utvidga de svenska insatserna för de handikappade i u-länder.

Jag vill följaktligen, herr talman, livligt understödja att SIDA i sin fortlöpande planering också ger utrymme för de utbildningskonferenser för u-ländernas företrädare på specialundervisningens område som jag har nämnt i min tredje fråga. Danmark t. ex. har redan vid två tillfällen visat sin generositet genom att finansiera två sådana seminarier i Helsingör, 1968 för lärare och administratörer inom specialundervisningen

Onsdagen den
18 maj 1977

*Om ökat stöd åt
specialundervisning
av handikappade i
u-länder*

från afrikanska länder och 1969 för lärare för blindade från arabstaterna. Jag har träffat några av de lärare och administratörer från afrikanska länder som deltog i seminariet 1968, och de har personligen framfört önskemålet att Sverige så snart som möjligt borde ställa sig bakom likartade seminarier. Man hade nämligen i Danmark också fått höra något om hur väl utvecklad specialundervisningen i vårt land är. Låt oss alltså medverka till att det så snart som möjligt blir tillfälle för SIDA att anordna en sådan konferens, där våra speciallärare med olika funktioner får möjlighet att föra idéer vidare till u-länder för prövning.

Jag betraktar statsrådets svar på den här interpellationen som ett löfte om personligt engagemang för att påskynda SIDA:s arbete i frågan. Med denna förhoppning ber jag än en gång att få tacka statsrådet för svaret.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 22 Anmälades och bordlades

Proposition

1976/77:151 med förslag till bostadsförvaltningslag m. m.

§ 23 Anmälades och bordlades

Konstitutionsutskottets betänkande

1976/77:44 med anledning av granskning av statsrådets tjänsteutövning och regeringsärendenas handläggning

Justitieutskottets betänkanden

1976/77:35 med anledning av propositionen 1976/77:121 om ändring i 16 kap. brottsbalken m. m. (ang. falskt larm m. m.)

1976/77:36 med anledning av propositionen 1976/77:124 om godkännande av den europeiska konventionen den 27 januari 1977 om bekämpande av terrorism m. m. jämte motion

Utbildningsutskottets betänkanden

1976/77:28 med anledning av propositionen 1976/77:89 om anslag till Sveriges Utbildningsradio aktiebolag, m. m. jämte motion

1976/77:29 med anledning av propositionen 1976/77:76 om utbildning av förskollärare och fritidspedagoger m. m. jämte motioner

1976/77:30 med anledning av propositionen 1976/77:55 om folkhögskolan jämte motioner

§ 24 Anmälades och bordlades

Motion

1976/77:1661 av fru *Lewén-Eliasson m. fl.*

med anledning av propositionen 1976/77:147 om Sveriges bidrag till den femte påfyllnaden av Internationella utvecklingsfondens (IDA) resurser

§ 25 Anmälades och hänvisades genast till utskott följande motioner med anledning av propositionen 1976/77:150 med förslag till slutlig reglering

av statsbudgeten för budgetåret 1977/78, m. m. (kompletteringsproposition):

1976/77:1648 av herr *Alsén m. fl.*
1976/77:1649 av herr *Nilsson* i Norrköping
1976/77:1650 av herr *Mellqvist m. fl.*
1976/77:1651 av fru *Gradin m. fl.*
till finansutskottet

1976/77:1652 av herr *Werner m. fl.*
punkterna 7 och 10 till skatteutskottet, i övrigt till finansutskottet

1976/77:1653 av herr *Alemyr m. fl.*
1976/77:1654 av herr *Bergman m. fl.*
1976/77:1655 av herr *Bergman m. fl.*
1976/77:1656 av herr *Aspling m. fl.*
1976/77:1657 av herr *Feldt m. fl.*
1976/77:1658 av herr *Norrby m. fl.*
1976/77:1659 av herr *Palme m. fl.*
1976/77:1660 av herr *Pettersson* i Malmö
till finansutskottet

§ 26 Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställes

den 18 maj

1976/77:468 av fröken *Engman* (s) till herr justitieministern om åtgärder mot den ekonomiska brottsligheten:

Vad avser regeringen att vidta för åtgärder med anledning av rikspolisstyrelsens rapport om den ekonomiska brottsligheten, som redovisar att denna brottslighet omfattar 5–20 miljarder kronor per år?

1976/77:469 av herr *Westberg* i Hofors (s) till herr kommunikationsministern om kostnaderna för indragning av telefon i fritidshus:

Riksdagen har i olika sammanhang gjort uttalanden och fattat beslut om likvärdiga utformningar av bestämmelser för landets olika delar geografiskt sett.

När det gäller televerkets prispolitik i fråga om abonnemangsavgifter för indragande av telefon till fritidshus föreligger dock stora kostnadsvariationer mellan de södra och norra delarna av vårt land. Även om sträckan för dragning av ledning är lika lång, så är det betydligt dyrare att få telefon indragen till fritidshus i de norra delarna av landet än

Nr 135

Onsdagen den
18 maj 1977

*Meddelande om
frågor*

Onsdagen den
18 maj 1977

*Meddelande om
frågor*

i de södra delarna, vilket ur jämlikhetssynpunkt ej kan accepteras.

Med det anförda vill jag fråga herr kommunikationsministern om han är beredd att vidta sådana åtgärder att de här nämnda olikheterna utjämnas.

1976/77:470 av herr *Green* (s) till herr arbetsmarknadsministern om åtgärder för att skydda arbetskraften vid vissa farliga arbeten:

Söndagen den 15 maj inträffade en katastrof under pågående kraftverksbygge vid Näs i Dalälven. Den kraftiga vårfloden bröt igenom en fängdamm. Men eftersom olyckan inträffade på en helgdag förorsakade den enbart stora materiella skador – 10 miljoner har nämnts i sammanhanget. Det är inte svårt att tänka sig konsekvenserna om olyckan inträffat under pågående arbete, och från facketts sida ser man mycket kritiskt på uteblivna förebyggande åtgärder.

Är statsrådet beredd att undersöka vilka säkerhetsåtgärder som ytterligare kan föreskrivas för att skydda den arbetskraft som sysselsätts vid liknande arbeten?

1976/77:471 av herr *Nordin* (c) till herr budgetministern om ett bättre redovisningssystem för skatter och avgifter:

Under de senaste åren har observerats ett stigande antal fall där medborgarna avkrävs skatt, statliga avgifter och indrivningsavgifter, trots att ifrågavarande skatter och avgifter inbetalats inom föreskriven tid. Förhållandet synes vara mest utbrett inom riks försäkringsverkets område.

Med hänvisning till det anförda vill jag ställa följande fråga till herr budgetministern:

Är budgetministern beredd vidta åtgärder för att skapa ett mer smidigt fungerande redovisningssystem för skatter och statliga avgifter och därmed förhindra irritation hos de lojala skattebetalarna?

1976/77:472 av herr *Ångström* (fp) till fru bostadsministern om handläggningen vid planverket av ärenden om typgodkännande av produkter:

Typgodkännande av nya produkter hos planverket tar så lång tid att det verkar hämmande på industrins möjligheter till förnyelse och utveckling. Väntetiden överstiger ofta ett år.

Är statsrådet beredd att undersöka orsakerna till dröjsmålet med handläggningen av typgodkännande av produkter vid planverket och vidta erforderliga åtgärder för en snabbare handläggning?

§ 27 Kammaren åtskildes kl. 17.44.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

(Siffrorna avser sida i protokollet)

Onsdagen den 18 maj

Herr Ahlmark, arbetsmarknadsminister 82, 84, 85, 86, 87, 88, 90, 91

Fru Andersson i Hultsfred (m) 92

Herr Andersson i Knäred (c) 68, 72, 74

” Berndtson (vpk) 11, 13, 18, 20

Fru Bernström (fp) 98, 99, 100, 117

Herr Börjesson i Falköping (c) 107, 108

Fru Dahl (s) 104, 105

Herr Feldt (s) 21, 33, 34, 42, 44, 62, 63

” Gillström (s) 119

” Hermansson (vpk) 64, 71, 73

” Karlsson i Motala (s) 96, 98

” Krönmark, försvarsminister 115, 116

Fru Lantz (vpk) 100, 102

” Leijon (s) 85, 87, 88, 89, 91, 92

Herr Lindblad (fp) 106

” Lorentzon i Kramfors (vpk) 94, 95, 96

” Lövenborg (—) 75

Fru Mogård, statsråd 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102

Herr Molin (fp) 28, 34, 35, 53

” Mundebo, budgetminister 36, 43, 45, 53, 57, 59, 107, 108, 109, 111, 112, 114

” Nyquist (s) 83, 85

” Palme (s) 46, 55, 58

” Pettersson i Lund (s) 110, 111, 112

” Sundkvist (c) 14, 19, 21

” Svartberg (s) 115, 116

Fru Söder, utrikesminister 103, 104, 105

Herr Torwald (c) 113, 114

” Turesson, kommunikationsminister 92, 94, 95, 96

” af Ugglas (m) 59, 63, 64

” Wikström, utbildningsminister 117, 118

” Wörnberg (s) 6, 13, 17, 19, 71, 74

